

KOMISYA EDUKACYI NARODOWEJ
1775—1794.

Zeszyt 6.

RAPORTY
SZKOŁY PODWYDZIAŁOWEJ
WĘGROWSKIEJ

SKŁADANE

SZKOLE GŁÓWNEJ KORONNEJ

w latach 1775—1790

WYDAŁ

Teodor Wierzbowski.

Z zapomogi Kasy pomocy
dla osób pracujących na polu naukowym
im. D-ra Józefa Mianowskiego.

WARSZAWA.

Druk K. Kowalewskiego, Mazowiecka 8.

1903.

Cena kop. 50.

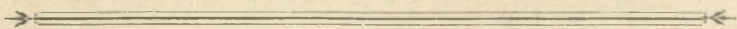
KOMISYA EDUKACYJNA.

KOMISYA EDUKACYI NARODOWEJ

i jej szkoły w Koronie,

1775—1794.

ZESZYT 6.

I. RAPORTY

SZKÓŁ WYDZIAŁOWYCH I PODWYDZIAŁOWYCH.

A. Wydział Mazowiecki.

6. WĘGRÓW.

WARSZAWA.

1903.

RAPORTY
SZKOŁY PODWYDZIAŁOWEJ
WĘGROWSKIEJ

SKŁADANE

SZKOLE GŁÓWNEJ KORONNEJ

w latach 1775—1790.

WYDAŁ

Teodor Wierzbowski.

—•••••—
Z zapomogi Kasy pomocy
dla osób pracujących na polu naukowem
im. D-ra Józefa Mianowskiego.
—•••••—

WARSZAWA
Druk K. Kowalewskiego, Mazowiecka 8.

1903.

37

Дозволено Цензурою.
Варшава, 12 Ноября 1903 г.

29961

2

RAPORTY O NAUKACH.

Marzec 1778.

K L A S A IV.

Nauka chrześcijańska. Bywa w kościele dla wszystkich co niedziela popołudniu od godziny 2 do 3: o modlitwie i potrzebie onej, o pożytku modlitwy, o częściach modlitwy, o co mamy prosić Pana Boga w modlitwie i jak, o modlitwie Pańskiej czyli Ojcie nasz. Używa się książki ks. Stanisława Woykowskiego ¹⁾ i książki concilium Tridentinum. Prócz tego bywają zrana w niedziele i święta na kazaniach.

Nauka moralna. Z prawa naturalnego. Prawo natury jest prawidłem, które zdrowy rozum podaje ludziom, ażeby podług niego rozrządzali sprawy swoje. Te aczby nie były inne przepisy z samego powodu natury pełnić winniśmy. Zastanowić się więc należy nad tem prawem w powszechności, poznać powinności, które winniśmy Bogu sobie i bliźniemu. Bóg, będąc twórcą natury, wrył je na sercu naszym, abyśmy i życia, i rozumu dobrze zażywali. Nie byłoby wygodne życie bez dobrze urządzonego rozumu. Że się gruntuje na rozumie, który rozeznawa złe od dobrego, przeto złane jest to prawo na wszystkich stworzonych ludzi, bo i rozum jest jednakowy na cały świecie. Gruntem jego jest to, że rozum powinien być naszym stróżem, rządzić winien nami, panować nad namiętnościami. Zasadą szczególną prawa przyrodzonego są trzy rodzaje powinności naszych, to jest: co się należy od nas Bogu, nam samym i naszemu

¹⁾ Chleb duchowny chrześcijanom na positek. Kraków, 1746.

bliźniemu. Miłość tedy Boga, siebie i bliźniego jest gruntem szczególnym prawa przyrodzonego, wspierającym się na rozumie. Źródłem obowiązku kochania Boga jest to, że mamy życie i rozum, i przeto winniśmy wdzięczność, a wdzięczność podług wymiaru wielkości dobrodzieja i dobrodziejstw. Może-ż być większy dobrodziej, jako Wszechmocny, i większe dobrodziejstwo, jako życie bez poprzedzających zasług. Źródłem miłości własnej jest to, że światło rozumu unosi nas zawsze do szukania czynienia sobie dobrze i do uchylenia się od złego. Miłość bliźniego jest niejako skutkiem miłości własnej; widząc bowiem my w nas obraz bliźniego, a w bliźnim nasz, dochodzimy, że jako winniśmy sobie miłość, tak podobieństwu swojemu etc. Bóg że jest, cała woła natura. Bóg jestto istota zawsze i koniecznie będąca, sama w sobie dostateczna, od której wszystko zawisło, a ona od nikogo, tylko od siebie. Dowody od przyrodzenia wzięte bytności tej Istoty są: 1) całego świata jednostajne zdanie, wyczerpione z gruntu serca, nakazującego hołd tej Najwyższej Istocie; 2) dzieła wspaniałe, cnotliwe sprawują w nas pociechę, zbrodnie popełnione—strofowanie i bojaźń; coż to jest, jeżeli nie Bóg, karzący występki, nagradzający cnoty etc.; 3) nie z rzeczy tych, które się psują, od siebie być nie może, musi tedy być od kogo; że mają koniec, muszą mieć początek; nie od siebie, boby zawsze były pierwiej, a zatem i trwałyby potem przez siebie, więc od Boga; 4) sprzeciwia się rozumowi, ażeby wszystkie istoty pochodziły jedna od drugiej, bobyśmy nigdy nie trafili do terminu, a na nieskończoność musielibyśmy pozwolić. Ten porządek przedziwny na świecie, te z różnych okoliczności przewidziane przypadki pokazują, że jest Opatrzność, która nami włada. Ludzie natężają myśli, używają środków do wykonania zamysłów swoich, a Opatrzność przeciwnie zdarza skutki. Są naturalne nagrody za dobre uczynki, a kary za złe; nagrody naturalne jedne są umysłu, drugie ciała etc. Nierówność w kondycyi i bogactw nie sprzeciwia się Opatrzności, albowiem te dobra nie stałe, nie należą do ciała i duszy. Nie masz żadnego człowieka, któryby nie przekładał nad fortunę doskonałego zdrowia etc. Nie masz, któryby nie bardziej cieszył się z drogiej darów duszy swej, aniżeli z bogactw, to jest: z cnoty, honorów i sławy. Może człowiek żyć szczęśliwym bez bogactw, nie może bez talentów natury. Dozwala Bóg ludziom czynić, co im się podoba i oni są przyczyną złego porządku na świecie. Względem inszego stworzenia są nieodmienne i dlatego raz ustanowionych w nich praw nie gwałci, a do tego nie jest to wszystko złe, co nam się takie zdaje; sama śmierć jest początkiem prawdziwego życia. Z różnych autorów zbiera się; dyktuje się. Daje się we wtorki od 9 do 10, w piątki od 10 do 11 rano.

Nauka krasomówska. Dzieło krasomówskie składa się z wielu myśli, myśl zaś każda w krasomówskim dziele wyrażona składa się z wielu słów myśl wyrażających. Każda myśl krasomówska ma swoje części albo przedziały, które są także myślami już niezupełnemi, ale do poblizszych, czyli to poprzedzających, czyli następujących należącemi i niby ogniwem spojonymi z jedną lub obiema sąsiedzkimi myślami; ostatnia z tych dopełnia myśli i zawiera się peryodem. Przeto potrzebna była nauka o peryodach. Peryod jestto myśli tak dokładne wyrażenie, iż do jej zupełnego wyrazu nie nie zbywa. Ten tak wieloraki jest, jak wiele w nim znajduje

się przedziałek. Do ułożenia słów najwydatniejszy jest, który w sobie 4 niezupełne myśli zamyka, bo ani się długości przykrzy słuchaczowi, ani swoją ciasnością wzbrania rozpościerać się krasomówcy; tak np.: piękny na podziw wynalazek pisania nietylko za przydatną bardzo rodzajowi ludzkiemu posługę pochwał jest godzien, ale i dlatego że mądrzem i niewinnem niby czarnoksięstwem myśli maluje, niknące słów głosy widomy mi czyni, a przez listy na dal z oczami rozmawiać się naucza. Kondycye dobrego peryodu są: 1) aby części z częściami peryodu były niejako powiązane, wiążą się zaś partykułami: tak, jak, tyle, ile, dotąd, póki etc.; te partykuły i tym podobne mogą w peryodach być ukryte np.: złota w ogniu, przyjaciół w nieszczęściu doświadczamy; 2) roztropne słów w peryodach, membrach, incyzach ułożenie, które tem są milsze uszom słuchacza, im lepszym porządkiem o nie się odbijają i w nie wchodzą; 3) aby był napełniony przyzwoitą sylab i słów wyborych liczbą; przywiedzone tu były dla objaśnienia przykłady z Cycerona i z innych, jednak podane były sposoby czynienia pełnych peryodów i pomnożenia słów, jakoto: a) przydawać adjectiva i adverbia modi, temporis, tam gdzie jest potrzeba albo jest rzeczą użyteczną, b) używać słów jedno prawie znaczących, dzielić rzecz całą na części; 4) czynić krótkie similitudines, comparationes etc. Była eksplikacya tropów, jakto: metafory, alegoryi, metonimii, synekdoche, autonomazyi etc., tudzież figur, które się uważać zwykły w słowach, jakoto: repetycyi, konwersyi, kompleksyi, konduplikacyi, tradukcyi etc., również figur, które się w całym sensie uważać zwykły, jakoto: antithesis, interrogatio, subiectio, commoratio, occupatio, dubitatio etc. Objasniały w tem przykłady autora, nie mniej i od profesora przytoczone.

O początkach krasomówstwa. Krasomówstwa umiejętność zasadza się na dobrem i ozdobnem mówieniu. Dobrze mówić bez mocnego zastanowienia się nad przedsięwziętą do mówienia rzeczą i roztropności nie można. Ozdoba mowy gruntuje się na wyborze słów, sposobach mówienia i używania krasomówstwa. Słowa wyborne są, które doskonale i istotnie myśl wyrażają, które ani są podłe, ani nazbyt wyszukane, które są ojczyste a nie z obcych języków zaciągnięte i przysposobione. Wybór słów nabyć się może pilnem czytaniem słynących czystą polszczyzną krasomówców. Koniec sztuki oratorskiej jest: wybora mową zniewolić kogo do wierzenia, czynienia albo zaniechania jakiej rzeczy. Mówcy obowiązek jest: zgodnie mówić do wmówienia, przekonywając dowodami, zabawiając wyborym mówienia rodzajem, poruszając figurami, afektami etc. W każdej materyi może krasomówca mówić, założyć mu wprzód tylko należy przedsięwzięcie mowy, np. powitać gościa, powinszują honoru, zwycięstwa etc. Trojaki jest rodzaj mówienia: 1-szy ma za cel pochwałę albo naganę, 2-gi radę albo odradzenie, 3-ci oskarżenie albo obronę. Założywszy cel, potrzeba: 1) wynaleźć dowody, potwierdzające przedsięwzięcie, 2) wynalezione dobrze ułożyć, 3) ułożone wymówić, i stąd całej nauki krasomówskiej są trzy szczególniejsze części, to jest: wynalezienie, ułożenie, wymówienie. Używa się książki ks. Stanisława Konarskiego ¹⁾. Nie

¹⁾ De emendandis eloquentiae vitiis. Warszawa, 1741.

dyktuje się, bo mają książki studenci. To nauka daje się w poniedziałki, środy, piątki, soboty rano od 8 do 9.

O rolnictwie. Lubo się wychować krzewy mogą w samej wodzie, w mule lub gąbce mającej w sobie wilgoć, powszechnie jednak rzuca się nasienie do ziemi, w której wzrost swój bierze przez wsiąkanie w siebie soku karmiącego; a że ten sok bądź jakiegokolwiek przyrodzenia w mniejszej lub większej obfitości w rozmaitych znajduje się ziemiach, w których łatwiej lub trudniej przychodzi go prowadzić do siebie korzonkom: potrzebawiec jest znać różnicę ziemi. Jedna bowiem jest ziemia sama przez się albo naturalna, drugą zowią glejem, inną piaskiem, ilem, gruntem kreciannym, ziemią dzierzawistą etc. ¹⁾ Używa się książek p. Duhamel ²⁾ i której tytuł: Łatwe sposoby uprawienia roli ³⁾. Nie dyktuje się. Daje się ta nauka we czwartki rano od 8 do 9.

Historia powszechna z chronologią od epoki 4-ej do 5-ej. Używa się książki Bossueta ⁴⁾. Dyktuje się; daje się w poniedziałki i środy popołudniu od 2 do 3. **Historia polska** od Michała Tomasa Wiśniowieckiego do Fryderyka Augusta II. Używa się książek ks. Albertrandego ⁵⁾ i Wagi ⁶⁾. Nie dyktuje się. Daje się we wtorki rano od 8 do 9.

Geografia astronomiczna. Począwszy od pytania; co jest geografia astronomiczna? do pytania: co jest heliografia czyli opisanie słońca?— z pokazaniem na sferze. Używa się książki ks. Wyrwicza. Dyktuje się. Daje się w piątki i soboty popołudniu od 2 do 3.

Prawo polityczne. O cesarstwie niemieckim [o cesarzu, elektorach, izbach]. Dyktuje się, używa się książki ks. Wyrwicza. Daje się w poniedziałki, wtorki i soboty rano od 10 do 11.

Wykład autorów. 1) Mowa Cycerona za M. Marcellem; 2) mowa z Liwiusza jedna była eksplikowana przeciwko obrońcom pospólstwa jako prawodawcom i samym prawom Apiusza Klaudyusza; 3) z Wirgiliusza książki 1-ej o Eneaszu Trojańskim dalsza kontynuacja, od miejsca, gdzie Eneasze myśłami nocnymi strudzony, skoro tylko słońce się ukazało, wyszedł przepatrywać owo miejsce, na które był wiatry zagnany; do miejsca—gdzie przybywszy do kościoła królowej Dydony przypatrywał się sztuką malarską wyrażonym trojańskim wojnom; 4) z Horacyusza książki 1-ej oda 7, 3, 22, książki 2-ej oda 10; 5) z Seneki: do Paulina o krótkości życia rozdział 9, 11. To tłumaczenie bywa w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 10 rano.

Mitologia. Harpalice, Dydo albo Eliza, Pigmalion, Kaukaz, Hydaspes ⁷⁾.

¹⁾ Opuszcza się opisanie różnych gatunków ziemi, gleju i piasku.

²⁾ Du Monceau Henryk Ludwik, Dzieło o rolnictwie, tłum. P. K. Brzostowski. Wilno, 1770.

³⁾ Warszawa, 1775.

⁴⁾ Jakób Benign, Uwagi nad historią powszechną, tłum. Z. Linowski Warszawa, 1772.

⁵⁾ Tłumaczenie książki A. F. Schmidta: Dzieje królestwa polskiego, Warszawa, 1766, 1767, 1768.

⁶⁾ Historia książąt i królów polskich, Warszawa, 1760.

⁷⁾ W programie podano kilkowierszowe objaśnienie każdego z tych nazwisk.

Kompozycya. Pilny student nabiera powoli wielu rzeczy wiadomości, a potem mądrości ku pożytkowi ojczyzny i obywatelów. Niedbalstwo i niechęć studenta w naukach przyprawia o wielkie szkody tego życia i w obywatelstwie, co karą dla niego być powinno największą. Ludzie rozumni że posiadają wysokie godności, a mniej rozumni że są wzgardzeni, jest rzeczą najsprawiedliwszą. W naukach najprzyzwoiciej jest się ćwiczyć wtenczas, gdy pora jest najlepsza. Cnoty najlepiej doświadczyć można w przeciwnościach. Żaden tam rząd doskonały być nie może, gdzie nie masz dobrego prawa. Dawnej wolności ojczyznej bez uszczerbku starszeństwa wszelkiego i praw przestrzegać należy. Przytem tłomaczyli niektóre sensa z Cycerona, Liwiusza, Wirgiliusza, Seneki i w różnych materyach przynosili krótkie od siebie ułożone peryody. Na tydzień bywają razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiało się w półroczu 4.

K L A S A III.

Nauka moralna. O kłamstwie wogólności. Kłamstwo jestto powiedzenie nieprawdy, a to nietylko ten popełnia, który słowy, ale i ten, kto skinieniem, mrugnięciem nieprawdę wyraża. Kłamstwo jest dwojakie: winne i niewinne; winne—kiedy z rozmysłem, niewinne—kiedy bez rozmysłu fałsz za prawdę udany bywa. Pierwsze popełniają ci, którzy inaczej mówią, a inaczej myślą; drugie—owi, którzy tak u siebie sądzą, że to, co mówią, jest rzecz prawdziwa, a w samej istocie prawdą nie jest. Kłamstwo rozmysłnie popełnione jest samo w sobie złe, bo się sprzeciwia cnotcie i wszelkiej rzetelności. Jest ohydliwe, bo jest nałogiem i kaźnią. Nietylko jest ohydliwe same w sobie, ale też samemu nawet przyrodzeniu przeciwne, jak gdyby głowa chciała chodzić, nogi gadać. Jest jeszcze szkodliwe samemu kłamcy, gdyż nietylko go ohydza, ale też czyni, iż tak rzekę, niemym; bo kłamca, gdy się raz przენiewierzy, drugi raz, gdyby prawdę mówił, wiary nie ma. Szkodzi zgodzie ludzkiej, bo doświadczamy tego nieraz, jak ją choćby między najściślejszemi osobami jeden kłamca może zepsuć i rozerwać. Szkodzi przyjaźni ludzkiej, bez której się żaden na świecie człowiek obejść nie może. Szkodzi interesom i potrzebom ludzkim, bo je powierzone przyjaciół promocyi jeden kłamca obalić może. Szkodzi zwierzennościom samym, naostatek domowi i familii, bo to jest wielka niesława mieć w rodzie swoim kłamcę i oszusta. Używa się książki ks. Sikorskiego S. P. ¹⁾). Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 10 zrana.

Gramatyka. 1) koniugacye i deklinacye z formacyami; 2) konstrukcya większa do § 12-go z zadaniem podług reguł krótkich lokucyi; 3) z przody do § 11, podług których reguł były przyłączone egzemplia i roztrząsane, reguły zaś były uważane w wierszach Owidyusza. Używa się gra-

¹⁾ Mowy moralne przeciwko kłamstwu i różnego rodzaju nierzetelności. Warszawa, 1776.

matyki Sch. P. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 8 do 9 rano.

Arytmetyka. Addycja, subtrakcja, moltiplicacja i dywizja składana. Daje się we wtorki od 8 do 9 rano.

Historia rzymska od miejsca, gdzie mówi o wojnach z królmi Syrii, Macedonii i ostatniej z Kartagińczykami, aż o wojnach domowych, tryumwiracie pierwszym i innych w tymże czasie wiążących się postronnych, tudzież o konspiracyi Katyliny. Dyktuje się, używa się książki ks. Szybińskiego Sch. P. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty popołudniu od 2 do 3.

Geografia polityczna o państwie tureckim z pokazaniem na mapach; dyktuje się; używa się książki ks. Wyrwicza. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 10 do 11 rano.

Wiadomość o zwierzętach: o baranie dzikim, danielu, dziku, jeleniu, koniu dzikim, kunie, kozie dzikiej ¹⁾. Dyktuje się, używa się książki ks. Rzączyńskiego ²⁾. Daje się we wtorki rano od 10 do 11.

Rzeczy kopalne. Przez rzeczy kopalne rozumieją się wszystkie te rzeczy, które w pośrodku ziemi przez różne wigoru ziemnego odmiany z kooperacją słońca zawierają się i różne stamtąd dla ludzi wynikają pożytki, jakoto: złoto, srebro, sól etc., prócz soli inne kruszce regularnie nie bywają w bryłach, ale są nakształt piasku i gruzolków, które gdy stopnieją czynią bryły. W powszechności rzeczy kopalne na 3 dzielą się części, to jest: na różne rodzaje soli, na kamienie i kruszce rozmaite. Soli jest 6 rodzajów: sól powszechna, saletra, alun, kuperwas, burys, sól amoniaku, nafta, ambra ¹⁾. Dyktuje się, używa się książki ks. Redhamera ³⁾. Daje się we wtorek od 9 do 10 i w czwartek od 8 do 9 rano.

Wykład autorów. 1) z Owidyusza elegia 7, 8, 9 — wykładane były z łacińskiego na język polski i były uważane wszystkie analyses; 2) z Korneliusza Neposa o Milcyadesie i Arystydesie: 3) listy niektóre Cycerona: do Kuryona i do Marcella, z Bemba: do kardynała Św. Krzyża, od Pliniusza do Trajana, Serwiana, od Sabellika do przyjaciela pewnego, od przyjaciela do przyjaciela, od Cycerona do Kuryona i drugi od tegoż do Kuryona. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 10 rano.

Kompozycje: 1) niektóre pytania z historii z polskiego na język łaciński, 2) sensa z Korneliusza Neposa, z Owidyusza, z Cycerona, 3) ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się 4.

K L A S A I I.

Nauka moralna. 1) o powinnościach wzajemnych między uczniem i nauczycielem. Uczniowie nie z mniejszem powinni być przywiązaniem

¹⁾ Opuszcza się opis tych zwierząt i ciał kopalnych.

²⁾ *Historia naturalis curiosa regni Poloniae. Sandomiriae, 1721.*

³⁾ Józef, S. J. *Philosophiae naturalis pars I seu physica naturalis.* Warszawa, 1761.

ku nauczycielom, jak ku naukom; powinni ich mieć na miejscu rodziców; winni im wszelkie posłuszeństwo; co powiedzą, wierzyć im; mają się starać im we wszystkim być podobnymi. Nauczyciele zaś o to się najbardziej starać mają, aby byli niejako przyjaciółmi uczniów swych, gdyż ich obowiązek nie zawisł tylko na uczniu, ale i na afekcie; niech wspomną na tę miłość, którą Kratypa, syna Cycerona, swego ucznia, umiłował; ten do niego w te słowa mówił: wiedz Kratypie, iż ja ciebie kocham nie jak ucznia, ale jak syna. Młodziankowie zaś mają szanować i poważać nauczycieli swych pomnąc na to, iż za ich starannością występków się pozbywają a cnoty nabywają, i niech nie będą tej nie ludzkiej myśli, jakoby im nic nie winni, tylko nadgodę jakąkolwiek; niech uważają, iż biorą od nich skarb nieoszacowany nauki, więc dozgonnie wdzięczność im winni są a nie nadgodę jakąkolwiek. Wszakże mogą mieć przykład oraz i pobudkę z Pitagoresa i Aleksandra Wielkiego ¹⁾. Używa się książki, której tytuł: Wypisy z autorów klasycznych na klasę II. 2) Wielka jest różnica między człowiekiem rozumnym i bezrozumnym bydlęciem, gdyż człowiek znając, co za czem idzie, wglądając w istotność rzeczy, miarkuje onychże postępki i jakoby znaki uprzedzające i podobieństwa jedne z drugimi równa, z rzeczami niniejszemi przyszłe łączy i stosuje, cały bieg życia swego mądrze rozporządza i rzeczy, które mu potrzebne, zawczasu przysposabia. Nierozumne zaś bydlę tyle, ile się według cielesnego zmysłu porusza, do tego się tylko nakłania, co tudzież przed niem albo przy niem jest, nie mając bacności na rzecz przeszłą lub przyszłą. Stąd wynika, że człowiek, cokolwiek czyni, to przez rozum od Boga mu dany, bydlę zaś cokolwiek czyni, czyni z powodu tylko przyrodzenia swego. Dwie są wady, których się chronić mamy: pierwsza, że rzeczy niewiadomych nie mamy poczytywać za wiadome i na nie bez rozmysłu przyzwalać; druga, że zbyt usiłować nie mamy i pracy dokładać w rzeczach skrytych, a mniej potrzebnych. Luboć to prawda, że cała istota nauki zasadza się na wynajdywaniu prawdy, jednak dlatego zaniedbywać spraw pospolitych nie mamy, bo wszystka chwała cnoty na tem się zasadza. Sama nawet myśl nasza nigdy nie próżnująca może nas bez pracy przy rozmyślaniu nauk chwalebnych utrzymać, gdyż nie siebieśmy się (według zdania Platona) narodzili tylko, lecz jedną część narodzenia naszego ojczyźnie, drugą przyjaciołom winni jesteśmy; przeto za przyrodzeniem jak za wodzem iść mamy, żebyśmy z wspólnych pożytków wspólnie korzystać mogli. Gruntem sprawiedliwości jest wiara, to jest stateczność, a prawda w słowach, sprawiedliwości zaś ta pierwsza własność jest—nikomu nie szkodzić, druga—rzeczy wspólnych wspólnie używać, a własnych jak swych etc. Daje się ta nauka w czasie wykładu autorów częściami. Używa się książki Cycerona: O powinnościach.

Gramatyka: o etymologii; deklinacye prócz w gramatyce wyrażonych były wybierane z generów; koniugacye prócz w gramatyce wyrażonych niektóre z preterytów były wybierane; konstrukcyja wyższa. Daje się

¹⁾ Opuuszczono te opowieści, ze wszystkimi szczegółami podane.

w poniedziałki, wtorki, środy, piątki i soboty od 8 do 9 rano. Używa się gramatyki Sch. P.

Arytmetyka. Addycya, subtrakeya, moltiplicacya, dywizya prosta. Daje się we środy i soboty popołudniu od 2 do 3.

Historya święta. O królach izraelskich; dyktuje się; daje się w poniedziałki i piątki popołudniu od 2 do 3. Używa się książki ks. Załuskiego ¹⁾).

Geografia. Powszechna geografia o Europie, polityczna—o państwach hiszpańskiem i portugalskiem z pokazaniem na mapach. Używa się książki ks. Wyrwieza; dyktuje się; daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty zrana od 9 do 10.

Wiadomości o ptactwie domowem. O kuraach, gołębiach i gęsiach. Używa się książki: Wypisy z autorów klasycznych na klasę II. Daje się we wtorki rano od 9 do 10, we czwartki od 8 do 9.

Wykład autorów. 1) z listów Cycerona list do Lentula i do Kuryona, także do Celiusza, Dolabelli i Apiusza, od Treboniusza do Cycerona, od Cycerona do Serwiusza; 2) z bajek Fedra: o Ezopie i zuchwalcu, o przypowieści Sokratesa, o pawiu uskarżającym się przed Junoną, o rozbiciu na morzu Symonidesa, o człowieku i ośle, o liszce i kruk, o szewcu lekarzu; 3) ex selectis et prophanis scriptoribus historiis Sch. P. z łacińskiego na język polski; 4) z wiadomości o mężach sławnych z Korneliusza Neposa o Temistoklesie z łacińskiego na język polski. Nie dyktuje się. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty popołudniu od 3 do 4.

Kompozycye. 1) Niektóre pytania z historyi z polskiego na język łaciński; 2) niektóre bajki Fedra z łacińskiego na polskie; 3) niektóre sensa e selectis prophanorum scriptorum historiis i Korneliusza Neposa; 4) ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień 3 razy.

Popisów w tej klasie odprawilo się 4.

K L A S A I.

Nauka moralna. Kochać mamy rodziców, bo od nich życie mamy. Kochać mamy rodziców, bo wielkie od nich odbieramy dobrodziejstwa, tak co do sposobu życia, jakoteż co do nauk. Kochać mamy rodziców, bo same zwierzęta w tem nas przekonywają, gdyż napatrzymy się sami nieraz, jaką mają wdzięczność i miłość ku swym żywicielom. Niech będzie za przykład K. M. Koryolanus ²⁾. Wiedzieć i o tem mamy, iż dwojaki jest podział między ludźmi: jednych, którzy dobrze radzą, drugich, którzy radzącym są posłuszni; z tych kto na sobie nie wyraża, ostatniego jest charakteru; więc młodzieniaszkowie, jeżeli chcą obydwóch tych być uczestnikami, ćwiczyć się mają w drugim, żeby się godnymi stali pierwszego, bo w życiu ludzkim nie masz pewniejszego stopnia do dalszego losu szczęścia nad posłuszeństwo, gdyż w całym życiu swem mamy temu

¹⁾ Historya starego i nowego testamentu. Warszawa, 1763, 1780, 1789.

²⁾ Tutaj dosyć szczegółowo opowiedziana jego historya.

podlegać, kto ma zwierzchność nad nami i nie przeto się mamy za nędznych poczytać, że zostajemy pod posłuszeństwem, ale przeto, że nie chętnie ono przyjmujemy. To zaś posłuszeństwo najbardziej jesteśmy winni rodzicom w jakiegokolwiek okoliczności, prócz do złego końca zmierzającej, w jakiej jest Agezylausz, który, gdy mu ojciec rozkazał w pewnym sądzie przeciwne prawom zdanie wydać, rzekł: od ciebie ojeze nauczyłem się prawom być posłuszny, więc i teraz ciebie słucham, nic przeciw nim nie wykraczając. Kto czci rodziców, ten w tem życiu i w przyszłym znajduje łaskę u Boga; przeciwnym sposobem, kto nie czci i w pogardzie ma rodziców, ma wiedzieć, iż u ludzi w nienawiści zostaje i tak w tem, jak przyszedłem życiu nie ujdzie kary boskiej. Nie ma żaden, podług zdania Sto-beusza, z ojcem w sąd wchodzić, bo jeżeli mu niesprawiedliwie sprzeciwi się, potępionym będzie, jeżeli — dla tego samego że mu w kąt idzie, godzien potępienia. Mamy i pobożności razem, i skromności przykład z Teklera Spartańczyka, któremu gdy ktoś powiedział, że ojciec o nim źle mówił, rzekł: gdyby mu się nie należało mówić, nie mówiłby; a tak wolał na siebie przyjąć winę, niż przeciwko ojcu mówić. Dzieci nie tylko powinny cierpliwością pokrywać krzywdy od rodziców podjęte, ale też za dobre mieć. Jest im w tej mierze zostawiony przykład pewnego młodzieńca Zena, długo chodzącego do szkół. Ten gdy przybył do domu ojcowskiego, pytał się go ojciec, czego by się też nauczył; ten odpowie, iż z rzeczy samej się pokazuje; ojciec, rozgniewawszy się i skarawszy, on, cierpliwie znosząc, rzekł: tegom się nauczył, abym gniew ojcowski mężnie znosił. Używa się książki: Wypisów z autorów klasycznych na klasę I. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty popołudniu od 3 do 4.

Gramatyka. O etymologii, ortografii, wokabulary dawnej gramatyki Scholarum Piarum od litery H. do R., deklinacye z obserwacyami, prócz w gramatyce wyrażonych, były wybierane z generów, koniugacye z formacyami prócz w gramatyce wyrażonych niektóre były z preterytów wybierane, konstrukcyja wyższa. Używa się gramatyki S. P. ¹⁾ Daje się w poniedziałki, wtorki, środy, piątki, soboty od 8 do 9 rano.

Arytmetyka. Numeracya, addycya, subtrakcyja i dywizyja prosta. Używa się książki Scholarum Piarum ²⁾. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 2 do 3 popołudniu.

Geografia. Geografia w powszechności z pokazaniem na mapach. Używa się książki ks. Wyrwicza ³⁾. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 10 rano.

Wiadomość o bydłe domowem. O wołach, krowach i koniach. Używa się Wypisów z autorów klasycznych na klasę I; daje się we wtorki od 9 do 10, we czwartki od 8 do 9 rano.

Wykład autorów. 1) z listów do Edyla, Tyrona, Planka, Maryusza, Trebacjusza, drugi do tegoż, do Porusa, Planka, Brutusa, drugi do tegoż od Cyclerona, te bywają w czasie eksplikacyi gramatyki i ortografii; 2) ba-

¹⁾ Stanisław Konarski, Gramatyka łacińska. Wilno, 1759.

²⁾ Arytmetyka praktyczna kieszonkowa. Warszawa, 1773.

³⁾ Karol, Geografia czasów teraźniejszych. Warszawa, 1768 sqq.

jek Fedra: o wilku i baranie, o żabach proszących o króla Jowisza, o psie przez rzekę mięso niosącym, o żabach do słońca. Używa się książki: Wypisy z autorów klasycznych na klasę I. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty popołudniu od 3 do 4.

Kompozycje z powieści dzieciennych: 1) o dziecięciu porannem, które że bardzo rano wstawało do nauczania się lekcyi, drugiego towarzysza zachęciło do naśladowania siebie; 2) o dziecięciu sztucznie niepożytecznym, którego sztuczny wybieg, gdy sobie pozwoliło nad zakaz rodzicielski, nie wymówił od nagany; 3) o dziecięciu wstrzemięźliwym, które gdy rodzice zmartwić usiłowali, że się nie zasmuciło, iżby mu na prawdziwym ukontentowaniu nigdy zbywać nie miało, przyrzeczenie odebrało; 4) o dziecięciu głupiem, które się chwyciło sposobu żartem wyrzeczonego, było powodem żartowania z swojej dziecinności; 5) o dziecięciu nierostropnem, które ściągając świecę ze stołu, sparzyło się i czując tę boleść, obiecało na drugi raz być ostrożniejsze; 6) o dziecięciu nierozumnym, które gdy wyganiało z ogrodu wieprza, ojciec zobaczywszy, kazał mu się wrócić, lecz ono, ojca nie usłuchawszy, podało się w niebezpieczeństwo; 7) o dziecięciu nienasyconem, które pewnego dnia prosiło ojca o wiśnie; ojciec mu dawszy raz, drugi i trzeci, a gdy na tem nie przestało, ojciec odebrawszy wiśnie ukarał je; 8) o dziecięciu nierozważnem, które gdy się zbliżyło do ula, przypatrując się pszczołom, a gdy je pszczoła ukąsiła, poszło do matki na skargę, matka zaś z jednej strony tuliła dziecko, z drugiej ganiła jego ciekawość. Te służyły również za naukę moralną; wykładane były z polskiego na język łaciński. Ćwiczenia arytmetyczne. Niektóre z listów Cyncerona były zadawane sensa. Bywają na tydzień 3 razy.

Popisów w tej klasie odprawilo się 4.

Język niemiecki. Klasa I, z gramatyki: 1) była nauka o wymawianiu liter, zaczawszy od A. aż do H.; 2) uczyli się deklinacyi 1-ej i 2-ej ze wszystkimi terminacyami i artykułami determinującym i niedeterminującym; 3) uczyli się wokakul, kończących się na el, er, en, item wokabul z Nomenklatora ¹⁾, województw i miast położonych w Wielkiej Polsce; 4) byli pytani, co jest słowo, wiele gatunków onego, wiele sposobów, czasów, osób, item wiele jest słów posiłkujących? 5) uczyli się koniugacyi słów posiłkujących, także i słów porządkowych; 6) było pokazywanie formowania charakteru mniejszego i większego. Daje się w poniedziałki, wtorki, środy, piątki i soboty od 10 do 11 rano.

Klasa II: a) z gramatyki: 1) było krótkie przypomnienie ortografii; 2) zgadzali artykuły determinujące i niedeterminujące z imionami istotnymi i przydanemi; 3) byli pytani o częściach mowy, z czego się ta składa, item co jest imię, wiele gatunków jego; 4) uczyli się trzech pierwszych deklinacyi ze wszystkimi terminacyami; 5) uczyli się koniugacyi słów posiłkujących, item koniugacyi porządkowych; b) z rozmów: uczyli się i tłona-czyli rozmowy: o posiadzeniu, o przechadźce, o pisaniu; c) z maksym o obyczajności p. Gellerta: ²⁾ pokazuje autor, iż enota jest ogniwem do-

¹⁾ Nomenclator latino-germanicus in usum scholarum. 1758.

²⁾ Chrystyan Teotym, Moralne pisma, Wrocław, 1775.

skonałości i celem szczęśliwości; młodość jest czasem zgodnym do nabywania onych; gałązka się nagina, ale sękowate drzewo nie da się zginać; item, pamięć na Boga czyni nas ochotniejszymi w nabywaniu cnót; środek najpierwszy do osiągnięcia onych jest chronić się złego towarzystwa; d) z botaniki: szpikanard, rajaska trawa, szafran ¹⁾. Autorowie: Gramatyka Gottscheda ²⁾, Nomenclator, Rozmowy Jerzego Schlak ³⁾. Lexicon botaniczny incogniti auctoris ⁴⁾.

Lipiec 1778.

K L A S A IV.

Nauka chrześcijańska. Bywa w kościele dla wszystkich co niedziela popołudniu od godziny 3 do 4: 1) o potrzebie słuchania mszy św.; 2) o częściach i tajemnicach, które w sobie zawiera; 3) o przygotowaniu się do słuchania mszy św. O Najświętszym Sakramencie: 1) o ustanowieniu tego Najświętszego Sakramentu; 2) o kondycyach, które ma zachować przystępujący; 3) o skutkach, które godnie przyjmujący odbiera; 4) o karach, świętokradzko przyjmujących ten sakrament. Używa się do tego książki ks. Stanisława Woykowskiego. Prócz tego bywają zrana w niedziele i w święta na kazaniu.

Nauka moralna. Z prawa naturalnego: 1) o powinności człowieka względem Boga. Gdy wiemy z dowodów przyrodzenia, że Bóg jest, powinniśmy mieć poznanie Boga, a poznanie nasze być powinno, nie żebyśmy dociekali, jaki jest Bóg w sobie, bo to jest nad naturę ludzką, ale poznając jego nieskończone przymioty, uważać miłość Jego ku nam, że nas z niczego wyprowadził, dobrodziejstwa, że nas spółnikami chwały swojej uczynił. Stąd kochać Boga powinniśmy, jako istotę najdoskonalszą, wdzięczność najprzystwoitszą okazywać, jako dobrodziejowi naszemu. Cześć nietylko wewnętrzna, ale i zewnętrzna od nas należy Bogu, z których pierwsza zasadza się na miłości, bojaźni i ufności; druga—na ułożeniu skromnem ciała, czynieniu ofiar z majątku i sposobie czynienia tej czei powierzchownej. Wzięliśmy duszę, ciało i fortunę: z tych czyniąc ofiarę, покаżemy, że wyznajemy najwyższe panowanie nad nami Boga. Ze Bóg przenika skrytości serca, mówić nie możemy, że dlatego ta cześć powierzchowna jest próżna. Nie czcimy albowiem powierzchownie Boga, żebyśmy Go

¹⁾ W raporcie podano krótki opis każdej z tych roślin.

²⁾ Gramatyka niemiecka. Warszawa, 1766 i wiele innych wydań.

³⁾ Schlag Jerzy, Neun und fünfzig polnische Handlungsgespräche Breslau, 1755 [3-cie wydanie]; Korespondencya polsko-niemiecka. Wrocław, 1741, 1765.

⁴⁾ Nie znam tego wydania.

upewnili o uszanowaniu wewnętrznem, ale że też cześć jest przyzwoita ciału, gdyż z niego inaczej czynić holdu nie możemy Bogu, częścią żebyśmy dali ludziom nieuczony poznać doskonałość Boga niezmierną. A stąd pochodzi, żeśmy modlitwę czynić powinni nie tylko wewnętrzną, ale i ustną, zgadzającą się z sercem. Bóg że nam koniec pewny wyznaczył, podał sposoby, żebyśmy do tego końca doszli, czyli prawidła pochodzące z rozumu; dochodzimy więc stąd łatwo, że jesteśmy obowiązani być posłusznymi prawu naturalnemu. Przykazania szczególne prawa naturalnego względem Boga są: 1) że jeden jest Bóg; 2) że Bóg stworzył świat; 3) Bóg rządzi świat opatrnością, która ma staranie szczególne o narodzie ludzkim; 4) nie Bogu przypisać się nie może, coby jaką niedoskonałością być mogło; 5) potrzeba kochać Boga, jako autora i początek rzeczy; 6) trzeba mieć nadzieję w Bogu, jako w tym, od którego wszystko zawisło szczęście; 7) trzeba się spuścić na wolę Jego i być przeświadczonym, że czyni wszystko dla naszego dobra i że lepiej wie, aniżeli my, co nam jest potrzebnego; 8) trzeba się Go obawiać, jako mającego moc nieskończoną, przez którą jest w stanie ukarać jak najsurowiej tych, którzy Go obrażają; 9) że trzeba Mu być posłusznym; 10) że trzeba spokojnie zostawać w tym stanie, w którym nas usadowił.

2) O powinności człowieka względem siebie. Człowiek że jest zaszczycony od natury wielkimi darami, to jest: duszą i ciałem, które są źródłem wszelkich doskonałości tak tych, które posiada, jak tych, do których posiadania jest stworzony, powinien siebie kochać. Aby poznawał prawdy, dobra, zamierzał koniec dziełom swoim, używał środków do osiągnięcia tego, prędzej rozeznawał fałsz od prawdy, prawdziwe od powierzchniowego dobra, bliższe środki nad dalsze przekładał, do przyzwoitego latom, stanowi i fortunie zmierzał końca: powinien władze duszy swojej zachowywać i o wydoskonalenie się onych starać, unikając od próżniactwa, pijaństwa, zbytku, zakazanych rozkoszy. Ponieważ namiętności pochodzą z natury, złe same z siebie być nie mogą, wtedy tylko, kiedy je złemi mieć chcemy; dla dobra tedy własnego na wodzy mieć one powinniśmy. O enoty moralne starać się powinien człowiek; powinność ta wynika z trzech okoliczności: że człowiek przywyknąć może do dobra, a złem się brzydzić, że się własnego radzić może sumienia, że w ręku jego jest poskramiać namiętność. } Obowiązany jest człowiek starać się: 1) o długie życie, całość członków, pożywienie; 2) ażeby prace uczciwemi zabawami i rozrywkami słodził, aby członki umiarną pracą wzmacniał, ażeby ani zbytnią usilnością wadził je, ani próżnowaniem niezdatne do roboty uczynił; 3) wszystkie dobra ciała swojego powinien zachowywać, jednak łączyć życie swoje i nieść na śmierć za wiarę, ojczyznę, króla lub inną jakową krajową zwierzchność jest istotnym każdego człowieka obowiązkiem. } Starać się powinien o sławę, przyjaciół i rzeczy służące do życia; czyni sławę umysł pełny rzeczy pożytecznych i różnych znajomości, rozsądek prosty, mocny i przenikający, umysłu stałość niewzruszona, tak z doświadczenia rozkoszy, jak w przypadkach bojaźni, moc, uroda, skład ciała umiarkowany a wspaniały, dobra i dostatki, jeżeli są użyte dla wsparcia potrzeb współobywatelów. } Ujęty honor nie nadgradza się zabójstwem, pojedynki nie może służyć do rozprawy sprzeczek lub kłótni, pozyskania

chwały, zachowania sławy, bo hańbi rozum, rzeczypospolitej zgubę przynosi i prawa boskie gwałci.

c) O powinności człowieka względem bliźnich. Ponieważ z obowiązku natury każdy starać się ma o polepszenie stanu swojego, nie może tego uczynić bez wspólnego wsparcia, winni sobie tedy wzajemną pomoc. Dla tych doskonałości, któremi człowieka natura obdarzyła, winien sobie miłość; widząc podobne w drugich doskonałości, kochać innych powinien. Kochanie to pierwsze być powinno Boga, siebie, bliźnich, a potem rodziców, żony, dzieci, braci, sióstr, krewnych, dobrodziejów, przyjaciół, nieprzyjaciół etc., i te są obowiązki powszechnie. Względem umysłu bliźnich winien człowiek rozum, jeżeli jest błędny, objaśniać; pamięć, jeśli słaba, wspierać; wolę, jeżeli niedostateczna, wzmacniać. Uchyła się pomoc przez kłamstwo, bo jest przeciwko zamierzeniu słów głosem wyrażonych przeciwko naturalnemu błogosławieństwu ludzi. Czynimy krzywdę umysłowi bliźnich przez obłudę, udając się za takich, jakimi nie jesteśmy, podchlebstwem przyświadczać, co przeczyć mamy, pozwalając, co bronić powinniśmy. Co się tyczy stanu, winni rodzice dzieciom wychowanie uczelwe podług przemożenia swego. Powinni zaszczeplać w sercu ich wiarę i bojaźń ku Bogu, miłość i wierność ku ojezynie i królowi, łagodność i użyteczność ku współobywatelom. Dzieci rodzicom winne: miłość, wdzięczność, uszanowanie, posłuszeństwo, pomoc wszelką w starości, ustęp rozniewanym etc. Dyktuje się. Daje się we wtorki od 9 do 10 rano, w piątki od 10 do 11 rano.

Nauka krasomówska. Ponieważ że są trzy szczególniejsze całej nauki krasomówskiej części, to jest wynalezienie, ułożenie i wymówienie albo elocutio, tych więc brała wiadomość młodzież. Nad elocutio zabawiała się w przeszłym półroczu, w terażniejszym nad wynalezieniem i ułożeniem.

O wynalezieniu. Inventio jest wyszukanie dowodów utwierdzających rzecz przedsięwziętą np. obywatelów i pospólstwa nie trzeba pociągać do przysiąg publicznych, bo jest przykazanie boskie, aby imienia Jego nadaremnie nie wzywać, bo strzedz się potrzeba, aby stąd nie nastąpiły krzywoprzysięstwa, bo krzywoprzysięstwa zaciągają gniew boski na miasta i ojezynę etc. Biorą się dowody już z otwartości rozumu, już ze źródeł krasomówskich wewnętrznych i zewnętrznych. Źródła wewnętrzne te są, które użyczają dowodów z istoty rzeczy, jakoto: definitio, enumeratio partium, genus, species, causa, effecta, adiuncta, antecedentia, consequentia contraria, repugnantia, comparatio, similitudo, dissimilitudo, notatio, coniugata¹⁾. Są i inne źródła, z których się mogą brać dowody i obfite myśli, jakoto: honestum, inhonestum, iustum, iniustum, utile, noxium etc., które dosyć jaśnie i z pojęciem uczniów były eksplikowane, w czem zaświadczyć może raport półroczny z r. 1777 31 lipca posłany²⁾.

O źródłach zewnętrznych. Źródła zewnętrzne są, które skądinąd zaciągają dowody, nie z istoty rzeczy, są te: prawa, świadkowie, przysięga, tortury, powaga, przykład. Że bardziej należą do spraw sądowych,

¹⁾ Każdy z tych terminów objaśniony jest w kilku wierszach teoretycznie albo praktycznie za pomocą przykładu.

²⁾ Nie dochował się ten raport.

nie liczymy ich w krasomówstwie, nad dwoma tylko zastanawiamy się, to jest: auctoritas, exemplum.

O ułożeniu krasomówskiem. Rozłożenie krasomówskie jest część retoryki, która uczy, gdzie i jak części mowy, dowody mieścić, jak mowy dowodzić, na zarzuty odpowiedzieć, jak kształtnie zakończyć. Przeto pięć części jest mowy: exordium, propositio, confirmatio, confutatio, epilogus. Mierny, wyższy i wyborny mówienia sposób był pokazywany osobliwiej w przykładach mówców sławniejszych, nadto o naturalnem i właściwem rozporządzeniu myśli dawana była nauka, do czego użyto mowy Apiusza Klaudyusza i Poncyusza, Samnitów króla, wyjętych z Liwiusza. W tem wszystkim najwięcej się trzymano rozporządzenia retoryki Stanisława Konarskiego S. P. Daje się ta nauka w poniedziałki, środy, piątki i soboty rano od 8 do 9.

Rolnictwo. O ile, kredzie i torfie ¹⁾. Nadto brali wiadomość o ziemi dziaństwiej, o gruntach ciężkich i zbyt lekkich, i sposobach zabieżenia tym. Używa się książki p. Duhamel. Nie dyktuje się. Daje się ta nauka we czwartki rano od 8 do 9.

Historja powszechna z chronologią od epoki 5-ej do 7-ej. Używa się do tej nauki książki Bossueta. Dyktuje się. Daje się w poniedziałki i środy popołudniu od 2 do 3.

Historja krajowa od Fryderyka Augusta II do Fryderyka Augusta, elektora saskiego, syna Augusta II. Używa się książek ks. Albertrandego i Wagi. Nie dyktuje się. Daje się we wtorki rano od 8 do 9.

Geografia astronomiczna. Dawana była nauka o słońcu, ziemi, księżycu etc., o przystosowaniu sfery świata do kuli albo globu ziemskiego, o szerokości i długości geograficznej z pokazaniem na sferze. Używa się książki ks. Wyrwicza. Dyktuje się. Daje się w piątki i soboty popołudniu od 2 do 3.

Prawo polityczne. O cesarstwie niemieckiem dalsza kontynuacya [o miastach wolnych, stanach, prawach fundamentalnych i ważniejszych traktatach pokoju]. Używa się książki ks. Wyrwicza. Dyktuje się. Daje się w poniedziałki, wtorki i soboty od 10 do 11.

Wykład autorów. Mowa Cycerona za Markiem Marcelem; z Liwiusza mowa Poncyusza, Samnitów króla; z Wirgiliusza książki 1-ej o Eneaszu trojańskim dalsza kontynuacya, z Horacyusza księgi 1-ej oda 1, 8, 12; z Seneki do Paulina o krótkości życia rozdziały 12 i 13. To tłumaczone bywa w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 10 rano.

Mitologia. O Klio, Orfeuszu, Saturnie, Dyanie, Febusie, Alcydesie, Neptunie, Plutonie, satyrach, Attalu, królu Pergamu, i innych brali wiadomości. Ta nauka żadnego czasu osobnego nie zabiera, ponieważ bywa przy wykładzie autorów. Używa się książki ks. Szybińskiego.

Kompozycje. Mowa zachęcająca nabycie wszelkich nauk i umiejętności. Mowa, ukazująca niepomyślne skutki tych, którzy żadnej nie mają umiejętności. Mowa ukazująca, jak miłe jest życie tych, którzy się za-

¹⁾ Opuszczono szczegółowe opisanie własności tych ciał.

bawiąją rolnictwem, ogrodnictwem i innym gospodarstwem. Mowa, że państwa tam są najszczęśliwsze, gdzie cnota nagrodę słuszną odnosi. List radzący się przyjaciela, czyli ma się starać o urząd wakujący. List proszący o promocję syna zdatnego do palestry. List do przyjaciela uskarżający się na ziemian niewzględność, iż nie zważając na zasługi jego i ojca, był oddalony od urzędu. List ojca do syna młodego, zalecający wszelką cnotę, szczególnie jednak miłość ku ojczyźnie, wierność królowi etc. Przytem tłumaczyli niektóre sensa z Cycerona, Liwiusza, Wirgiliusza, Seneki etc. Na tydzień bywają razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 2, półroczny jeden.

K L A S A III.

Nauka moralna. O kłamstwie w ogólności dalsza kontynuacja. Kłamstwo traci talenta w człowieku; niech albowiem będzie wykonywaczem praw, nie wykonywa ich, bo iść rzetelnie nie umie; niech będzie włożony na niego obowiązek jaki, nie wykona onego wiernie przez swą obłudę; niech go kto zażyje w interesie jakim, zawiedzie się, bo mu swem matactwem nie naprawi, lecz go zepsuje; niech będzie na urzędzie jakim, prędko się na nim może poślizgnąć, bo na bardzo śliskiej języka kłamliwego zostaje drodze. Słowem kłamca nie dobrego, nie gruntownego, nie chwalebego, nie dla ojczyzny pożytecznego, nie czi godnego uczynić nie może. Jest przywar pełen i rozpusty, bo niemasz tego hultajstwa, niemasz tej nieprawości i rozpusty, któraby się w jednym kłamcy znajdować nie miała; chcemy albowiem bezkarności, znajdujemy ją w kłamcy; chcemy nieuczczenia rodziców, znajduje się w kłamcy; chcemy zawziętości i gniewu, te są charakterem i własnością kłamców; chcemy nakoniec łakomstwa, to szalbierrzom i wykrętaczom najprzyzwoitsze. Uważając to wszystko każdy, jaką zarazą dla człowieka jest szalbierrstwo, czyliż z usilnością unikać jak największej zarazy nie powinien, któryż być może gorszy i haniebniejszy nad ten? być w sobie złym i nieprawym, ohydliwym, przeciwnym przyrodzeniu, niesprawiedliwym, szkodliwym, pełnym naostatek przywar i różnej rozpusty—niemasz podobno gorszego. To więc każdy wszystko zrozumiawszy, wszelkimi sposobami by najmniejszego kłamstwa i szalbierrstwa się wystrzegać, a w prawdzie i rzetelności zachować się gruntownie powinien. Używa się książki ks. Sikorskiego S. P. Nie dyktuje się. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 10 rano.

Gramatyka [jak w poprzednim raporcie].

Arytmetyka: 1) dali dowód reguły proporcji składanej i reguły wspak obróconej, 2) reguły towarzystwa czyli spółki. Daje się we wtorki od 8 do 9. Używa się książki Schol. Piarum ¹⁾.

¹⁾ Bielski Szymon, Arytmetyka praktyczna. Warszawa, 1775, 1793.

Historia rzymska. O wojnach domowych i tryumwiratach. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 2 do 3. Używa się książki ks. Szybińskiego.

Geografia [jak w poprzednim raporcie].

Wiadomość o zwierzętach: nurek, rosomak, ryś, sarn, suhak, wiewiórka, żbik. Dyktuje się. Daje się we wtorki rano od 10 do 11. Używa się książki ks. Rzączyńskiego.

Rzeczy kopalne: dyament, kamień orli, achates, kasztan, marmur, berył. Dyktuje się. Daje się we wtorki zrana od 9 do 10, we czwartki od 8 do 9.

Wykład autorów: z Owidyusza elegie do Maksyma i do Flakka; z Korneliusza Neposa o Arystydesie i Cymonie; listy niektóre Cycerona, jakoto: od Bitynika do Cycerona, od Tuliusza do Tyrona, od Cycerona do Tycyusza, od tegoż do Turkwata, także do Maryusza i znów do Maryusza, od Cycerona do Cezara. Daje się w poniedziałki, środy, piątki, soboty zrana od 9 do 10.

Kompozycje: 1) niektóre pytania z historii z polskiego na język łaciński; 2) sensa z Korneliusza Neposa, z Owidyusza, listów Cycerona; 3) ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu dwa, publiczny jeden.

K L A S A II.

Nauka moralna. O powinnościach między uczniem i nauczycielem wzajemnych. Nauczyciel ma mieć rodzicielski afekt ku uczniom swoim, ile że jest na miejscu ich; ma być sam wolny od występków, ani w uczniach ich nie cierpieć. Ma się strzedz zbytecznej surowości i świągotliwej łagodności, aby z pierwszej nienawiść, z drugiej pogarda nie wyniknęła. Najwięcej ma napominać uczciwymi słowy, albowiem im częstsze będzie dawał napomnienia, tem mniej będzie karał. Najmniejszym gniewem niech się nie ujmuje, ani też na występki, które w młodzieńcach ma poprawić, przez szpary patrzy. Żadne stworzenie nie jest słabsze nad człowieka, przeto mu trzeba jak najroztropniej ulegać, w gniewie młodzieniaszka, jeśli nie pogorszy, tedy go nie naprawi; a do tego, cóż może być nieroztropnego, jako przez pasyę niepohamowaną zamieniać postać człowieka w nierozumne stworzenie; więc ten, któremu powierzona jest staranność o innych, ma roztropnie z ich ułomnościami postępować, a tak na jednych ma łagodności, na drugich surowości, gdzie potrzeba będzie, zażywać. Do roztropnego nauczyciela należy wprzód ucznia swego dowcip i skłonność zważyć, aby jak z nim ma sobie postąpić, wiedział; bo jedni są niedbali, których naleganie i groźby mogą poprawić; są drudzy, którzy się na groźby zatwardzają; są inni, których bojaźń wstrzymuje; są ostatni, których osłabia. Największą tedy mają mieć baczność, którzy innych uczą, aby wprzód przyrodzenia uczących się przejrzeni, do czego jest skłonne. Młodzieniaszków najbardziej trzeba wstrzymywać od zbytecznej swawoli, a ćwiczyć w pracy i cierpliwości tak, ażeby ich dowcip we wszelkich chwa-

lebnych czynach wydawał się. Trzeba im dać ulgi cokolwiek w pracy, lecz mieć baczność, by nie stali się opieszałymi i aby byli dalekimi od wszelkich roskoszy. Bo wiedzieć trzeba, iż nie bardziej niewieściuchami i gniewliwymi młodzieńców nie czyni, jak wychowanie miękkie. Używa się książki, której tytuł: Wypisy z autorów klasycznych na klasę II.

Niesprawiedliwość jest dwojaka: pierwsza bywa od tych wykonana, którzy ją sami innym wyrządzają; druga—od owych, którzy acz mogą, nie bronią tych, którym kto inny czyni. Ta zaś niesprawiedliwość nie przez zdzierstwo się tylko dopełnia, ale nawet i przez gniew, gdy się kto niesprawiedliwie na bliźniego gniewem targa. Wiedzieć o tem każdy ma, iż gdy widzi bliźniego pokrzywdzonego, a nie zastawi się zań, gdy może: tak grzeszy, jak gdyby rodziców swych albo ojczyzny odstąpił. We wszelkiej niesprawiedliwości bardzo wiele zależy na tem uważać, za jakim zamieszaniem myśli, czyli z popędliwości, czy dobrowolnie i umyślnie; bo znośniejsze te są rzeczy, które za prędkim poruszeniem przypadają, niż owe, które z rozmysłem komu wyrządzone bywają. Bywają też często krzywdy z potwarzy niejakiej i z wykrętnego a złośliwego tłumaczenia prawa; skąd owe pospolite przysłowie urosło: najwyższe prawo, najwyższa krzywda. W rzeczypospolitej wojenne prawa z wielką pilnością mają być zachowane; dwojaki albowiem jest spór: jeden prawny, drugi gwałtowny; tamten własny jest człowiekowi, ten bezrozumnemu bydłęciu; więc tego mamy, który przyzwoitszy, używać. Używa się książki Cycerona o powinnościach.

Gramatyka, Arytmetyka, Historia—(jak w raporcie z marca r. 1778).

Geografia: 1) powszechna, o Afryce do miejsca, gdzie mówi o państwach i narodach w Nigrycyi osiadłych; 2) polityczna, o królestwie portugalskiem i Szkocyi, z pokazaniem na mapach. Dyktuje się. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty zrana od 9 do 10. Używa się książki ks. Wyrwicza.

Wiadomości o ptactwie domowem: o zwierzyńcu, zwierzynie i pszczołach. Używa się książki: Wypisy z autorów klasycznych na klasę II. Daje się we wtorki rano od 9 do 10, we czwartki od 8 do 9.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: list do Bitynika od Cycerona, od tegoż do Serwiusza, także do Kasyusza, od Kasyusza do Cycerona, od Cycerona do Treboniusza; 2) z bajek Ezopa: o lwie i innych zwierzach, o wilku i żórawiu, o liszce i lwie, o pewnym ojcu i jego dzieciach, o wilku i baranie, o mądrym lwie, o mule i rozbójniku, o musze i mulicy; 3) ex selectis prophanorum historiis ¹⁾ rozdział 6-ty, w którym się to okazuje, że kto się tylko przez samą bojaźń wstrzymuje od grzechu, nie jest niewinnym, z łacińskiego na język polski; 4) z Korneliusza Neposa o Arystydesie. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty popołudniu od 3 do 4.

Kompozycje — (jak w raporcie poprzednim).

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 2, publiczny 1.

¹⁾ Warszawa, 1759, 1775, 1779, 1795—ad usum Scholarum Piarum.

K L A S A I.

Nauka moralna. O potrzebie zawdzięczenia rodzicom. Gdy się odwdzięczyć taka łaska nie może, jakaby się należała, cóż czynić będzie m do bro dziejstw obarczeni, zwłaszcza gdy wszyscy niepamiętnego dobro dziejstw nienawidzą; przeciwnie zaś wszyscy mówią, iż się najprzód Bogu, potem rodzicom cześć z natury prawa należy, iż nie miłszego uczynić nie mogą, jako gdy ochotnie tym dzięki czynią, z których zrodzeni i wychowa ni są; pewnie obowiązani do tego; naśladować urodzajne pola będzie m mieli, które daleko więcej przynoszą, niż odebrały.

O potrzebie szanowania sędziwych. Do młodzieniaszka starszych szanować należy i pomiędzy tymi uglądać, na którejby radzie mógłby po legać, ażeby nieumiejętność młodego wieku kierowana była starszych roz tropnością. Jako albowiem młodzieniaszkowie dobrych przymiotów są pociechą sędziwych i niejaką im ulgę w ich starości czynią: tak podobnież ci młodzieniaszkowie z rad starych cieszą się, które im prawidłem są w ży ciu. Dla tej też podobno przyczyny u Lacedemończyków uchwalono było prawem, aby młodzieniaszkowie nietylko rodziców swych szanowali, ale też wszystkich starszych czcili; przeto ciż Lacedemończycy, będąc posta mi w Atenach, sędziwemu tamecznemu dali pierwsze miejsce, który od swych był opuszczony. U Rzymian zaś starożytnych ani urodzeniu, ani bo gactwom nie była wyrządzona cześć większa, jako wiekowi etc. Nie dyktuje się. Używa się książki, której jest tytuł: Wypisy z autorów klasycznych na klasę I. Daje się ta nauka w czasie wykładu autorów.

Gramatyka: 1) o etymologii, które są nomina substantiva generis neu trius z sygnifikacyi; 2) deklinacye prócz form imion greckich były wybie rane z generów, już to imion greckich, już łacińskich, adiectivorum compar ative i superlative wziętych, 3) koniugacye prócz słów nieregularnych z pre terytów były wybierane; 4) z konstrukcyi: nomina propria miast, zamków, wsi; 5) o ortografii polskiej aż do końca; 6) wokabuły z dawnej gramaty ki Schol. P. od litery R. do końca. Używa się gramatyki Sch. P. Daje się w poniedziałki, wtorki, piątki, soboty od 8 do 9 rano.

Arytmetyka. Multyplikacya, dywizya składane. Używa się książki Sch. P. Daje się w poniedziałki, środy, piątki, soboty od 2 do 3 popołudniu.

Geografia. Od pytania: co jest nowy ład albo świat? do geografii powszechnej, z pokazaniem na mapach. Używa się książki ks. Wyrwiecza. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 10 zrana.

Wiadomość o bydłe domowem: O owcach i psach. Nie dyktuje się; daje się we wtorki od 9 do 10, we czwartki od 8 do 9 zrana. Używa się książki, której tytuł: Wypisy z autorów klasycznych na klasę I.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona do Kornificyusza, 2-gi i 3-ci do tegoż, do Meniusza, Brutusa, Sulpicyusza, Acyliusza, Arysta. Bywają w czasie eksplikacyi gramatyki i ortografii; 2) z bajek Ezopa: o suce z swojemi szczeniętami, o żabie i wole, o mule i rozbójnikach, o lwie mądrym.

Kompozycje. Z powieści dziecinnych: 1) o dziecięciu dyskretnem, które będąc w kompanii, gdzie rozmawiano o różnych rzeczach, mniemając, iż ono nie rozumie tego, przyszedłszy do domu, że to zatarło przed siostrami, pochwałę odebrało; 2) o dziecięciu bez zabawki, któremu gdy odebrano wszystkie dziecinne zabawki, wielce się zasmuciło, pocieszone jednak było, gdy je przekonano, iż te zabawki bywały mu okazją rozmaitych niebezpieczeństw, a w nagrodę tych fraszek daleko doskonalsze uciechy przyobiecano; 3) o dziecięciu prawdę mówiącem, któremu przykazano, iżby nigdy nie tało prawdy, osobliwie jeśliby przypadkiem co sobie złego zrobiło; gdyż mu się przytrafiło zranić rękę, luboli nieznaczną uczuło boleść, poszło jednak do matki, pokornie wyznając błąd swój z przyrzeczeniem pilniej zachowywania przykazów rodzicielskich; 4) o dziecięciu powolnem, które iż dało się powodować ojcowskimi rozkazami, oddając wizyty, zasłużyło na pochwałę u wszystkich tam przytomnych; 5) o dziecięciu zmiekkczonem darowaniem wina, które widząc ojciec zbyt smutne o szklankę, którą stłukło, iż je pocieszył kupieniem innej, przyzwękło mu napotem ostrożność i zachowanie się według woli rodzicielskiej; 6) o dziecięciu obłudnem, które wielkie niecnoty popełniając, tak je jednak sztucznie umiało pokrywać, iż o nich rodzice nie wiedzieli, ani nawet nauczyciel, luboli potem było przeświadczone o występki, nie można go było już poprawić ani karaniem; 7) o dziecięciu zepsutem, które będąc jedynakiem u rodziców, iż nie miało dla siebie przyzwoitej edukacji, nędznie życie swoje zakończyło; 8) o dziecięciu, które się pięknie udało, które urodziwszy się wieśniakiem, rozważając zawczasu swój stan opłakany, gdy zasięgało rady, wynalazło oraz sposób wybrnięcia z tak nędznego stanu, co go potem wywyższyło na stopień szczęścia. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 2, publiczny 1.

Język niemiecki. Klasa I: 1) kończyli naukę o ortografii od litery H. do Z.; 2) uczyli się 3-ej, 4-ej i 5-ej deklinacji, imion istotnych, deklinacji imion przydatnych, trojako się deklinujących; 3) wokabul należących do wspomnianych deklinacji, także wokabul z Nomenklatora, województw, ziem i miast, położonych w Wielkiej Polsce; 4) koniugacji słów porządkowych czyniących, cierpiących; 5) była nauka o porównywaniu imion przydatnych, jak je porównywać i na czem zawisło; o imionach przydatnych, tak odmieniających, jako i nie, w 2-im i 3-im stopniu; litery samobrzniące. Daje się w poniedziałki, wtorki, środy, piątki i soboty zrana od 10 do 11.

Klasa II. Z gramatyki: 1) uczyli się reguł generalnych dobrego pisania; 2) reguł poznawania rodzaju męskiego, białogłowskiego i trzeciego przez sygnifikację, także reguł imion rodzaju męskiego przez terminację, kończących się na aln, alm, and, ang, ank etc.; 3) deklinacji 4-ej i 5-ej z wokabulami do nich należąciami, item deklinacji imion przydatnych, trojako się deklinujących, z nauką, z czego i jak się składają imiona przydatne; 4) koniugacji tak porządkowych, jako nieporządkowych, z nauką, jak się i z czego który czas formuje; 5) uczyli się zgadzać imiona przydatne z istotnemi. Z rozmów: o czytaniu ksiąg, o czytaniu i uczeniu się, o skupowaniu masła. Z bajek Ezopa wykładali na język polski: o kogucie, znajdującym klejnot drogi i nim pogardzającym; o wilku niewinnie

baranka obwiniającym dla zadosyćuczynienia drapiestwu swemu; o psie przepływającym z mięsem rzekę i utracie tegoż mięsa. Z botaniki: majeran, ruta, piolun, szparag, czosnek. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty popołudniu od 3 do 4. Autorowie: Gramatyka Gottscheda, wokabuły z Nomenklatora, Rozmowy Jerzego Szlak, nowo wydane bajki Ezopa w niemieckim języku ¹⁾, lexicon botaniczny incogniti auctoris.

Opisanie egzaminu półrocznego.

Pełniąc wyroki od Prześwietnej Komisji Edukacyi Narodowej w roku 1777 zalecone, odprawił się egzamin publiczny w ten sposób: na dzień 21 lipca zaproszeni byli JM. panowie urzędnicy tak ziemi drohickej, jako i liwskiej, szczególnież jednak ci, którzy synów swoich mają w tych szkołach na edukacyi. Lubo nie wszyscy przybyli, przecież, wielu ich zaszczycający swoją bytnością powitani byli mową łacińskim językiem wykładającą zamierzenie Prześw. Komisji w spraszaniu ich, troskliwość tejże i że sama nawet młodzież chce mieć ich za świadków postępku swojego przed Prześw. Komisją. Potem list oddany był najpierwszemu z urzędników, WJW Panu Cieszkowskiemu, stolnikowi ziemi liwskiej. Zaczęto egzamin od najstarszej klasy, kontynuowano go aż do ostatniej; potem z języka niemieckiego klasy I i II, z którego egzaminowali oo. reformaci. Trwał egzamin godzin 6, to jest: od godziny 2-ej do 8-ej popołudniu. Zakończył się mową ojczystym językiem, wyrażającą dziękczynienie za łaskawe przybycie i oświadczenie jak największej pilności postępowania w tych naukach tak pożytecznych, które dopiero za usilną pieczołowitością JOKsiewcia JM. biskupa płockiego [Michała Poniatowskiego] zajaśniały, (co wrazić może w młode umysły uczniów miłość nauk.)

Marzec 1779.

KLASA IV.

Nauka chrześcijańska bywa w kościele dla wszystkich co niedziela popołudniu od 2 do 3, o przykazaniu boskiem: 1) co jest przykazanie boskie, wiele jest przykazania boskiego, jaki jest podział jego, co w którym nam Pan Bóg przykazuje; 2) co nam Pan Bóg przykazuje w 1-em przykazaniu, jak doskonale wypełnić przykazanie, komu właśnie adoracya należy, czy godzi się adorować krzyż, cierniową koronę etc.; 3) co nam Pan

¹⁾ Auserlesene Fabeln. Nürnberg, 1760; Aesop am Hofe. Wien, 1775.

Bóg zakazuje w 2-em przykazaniu, co rozumiemy przez imię Pańskie, co jest i czy godzi się czasem przysięgać, co potrzeba zachować, aby kto bez grzechu przysiągł. Używa się książki ks. Stanisława Woykowskiego ¹⁾ i książki concilium Tridentinum. Prócz tego bywają zrana w niedziele w kościele i we święta na kazaniu.

Nauka moralna. Z prawa naturalnego. Prawo przyrodzone jest światło rozumu namiętnościami nie przyćmione, które każdemu człowiekowi tak w wolności, jako w towarzystwie żyjącemu pokazuje, co jest dobrego, a co złego. To światło jest prawidłem, którem miarkować sprawy należy. Prawo przyrodzone jest prawem boskiem i nieodmiennem, Bóg albowiem, będąc twórcą natury, od którego równie życie, jako i rozum wzięliśmy, obmyślił równie przyrodzone sposoby, tak do zachowania życia, jako i do dobrego użycia rozumu. Jako człowiek rozumem tylko i prawem jego używaniem różni się od zwierząt, tak ten rozum jedynem powinien być jego światłem, przewodnikiem i prawidłem do czynienia wszystkiego tego, co prawa przepisują przyrodzone. Gruntem prawa przyrodzonego że jest rozum, przeto trojaki nam pokazuje obowiązek: cośmy winni Bogu, samym sobie i bliźniemu, i tento jest zamiar prawa. Bóg że jest, cała woła natura, który jest istota zawsze i koniecznie będąca samą w sobie dostateczna, od której wszystko zawisło, a ona od nikogo tylko sama od siebie; Bóg jest wynalazcą wszystkiego przyrodzenia, początkiem wszystkich rzeczy, źródłem wszystkich dóbr i szczęścia. Człowiek ma od niego życie i rozum, winien mu przeto miłość najpierwszą i największą. Dając Bóg człowiekowi życie, wraz dał mu przyrodzoną chęć do szukania dobra własnego a unikania złego; zamierzył więc za cel stworzenia konserwacyę i uszczęśliwienie rodzaju ludzkiego. Z tak czystego źródła wypływa miłość własna, ale porządna, która zmierza do człowieka zachowania, wydoskonalenia i obrony. Że widzimy w nas obraz bliźniego, a w bliźnim nasz: dochodzimy, że jako winniśmy sobie miłość, tak i podobieństwu swojemu, to jest bliźniemu, która skutkiem jest niejako miłości własnej. Te trzy rodzaje powinności naszych są zasadą szczególną prawa przyrodzonego. Nierówność kondycyi bogactw nie sprzeciwia się Opatrzności, albowiem te dobra niestałe do ciała i duszy nie należą. Niemasz żadnego człowieka, któryby nie przekładał nad fortunę doskonałego zdrowia, nie bardziej cieszył się z drogich darów duszy swojej, niżeli z bogactw. Dozwala Bóg ludziom czynić, co im się podoba, i oni są przyczyną złego porządku na świecie. Względem inszego stworzenia są nieodmierne i dlatego raz ustanowionych w nich praw nie gwałci, a do tego nie jest to wszystko złe, co nam się takie zdaje; sama śmierć jest początkiem prawdziwego życia etc. Z różnych autorów zbiera się; dyktuje się.

Prawo polityczne: o cesarstwie tureckiem.

Rolnictwo—o pokładaniu roli.

¹⁾ Podręczniki, tudzież wykaz dni i godzin opuszcza się w tym i w następnych raportach, gdyż są zupełnie te same, jak w pierwszych raportach, to jest: stale się powtarzają.

Geografia astronomiczna—(jak w raporcie z marca r. 1778).

Historia narodowa: od Mieczysława I, od którego domysł o początku narodu polskiego jest najprzypozytszy do Władysława I, nazwanego Łokietek od wzrostu niskiego.

Nauka krasomówska: 1) o peryodach i sposobach powiększenia słów; 2) o ozdobach krasomówskich czyli tropach, figurach tak w słowach, jako w całym sensie uważanych; 3) o początkach retoryki i onejże częściach; 4) o wynalezieniu i źródłach wewnętrznych krasomówstwa. Nauka o listach: 1) co się powinno wyrażać w listach: proszących, zalecających, cieszących, uskarżających się, radzących i odradzających i jak się kończą; 2) w responsach na takowe listy co potrzeba wyrażać, jak kończyć. Dyktuje się, zbiera się z różnych autorów.

Wykład autorów: mowa Cyncerona przeciwko Katylinie *Quousque tandem*; 2) z Wirgiliusza księga II o Eneaszu Trojańskim; 3) z Horacyusza książki 3-ej oda 1, 2, 3; z książki 1-ej oda 14, 35; 4) z Seneki o dobrodziejstwach ks. 1-ej roz. 1 i 2, z ks. 2-ej roz. 3, 4, 6, 7; 5) *ex selectis et prophanis scriptoribus historiis* ks. 5-ej roz. 9, 11, 12.

Mitologia. Opowiadane były te wszystkie imiona i nazwiska, które znajdują się w wzwzywyrażonych odach Horacyusza, jakoto: Polluksie, Kastorze, Alcydesie albo Herkulesie, Bachusie, Sabinie, polach Marsowych, Cererze etc.; z Wirgiliusza: o Eneaszu, Dydonie, Mirmidonach, Dolopach, Ulisesie, Laokoonie etc. Ta nauka żadnego czasu osobnego nie zabiera, ponieważ bywa przy wykładzie autorów. Używa się książek: ks. Szybińskiego S. P. i Kalepina ¹⁾.

Kompozycye: 1) przynosili w różnych materyach od siebie ułożone peryody; 2) listy proszące, zalecające, cieszące i responsa na nie; 3) amplifikacye polskie i łacińskie z materyi tych: wszystkie majątki na dobro ojczyznyłożyć powinniśmy, wierność i miłość królowi winniśmy, za dobrodziejstwa zawdzięczać z prawa natury i boskiego mamy obowiązek; 4) przynieśli chryję: ludzie cnotliwi niczego się nie boją; wykładali niektóre sensa z Cyncerona, Horacyusza, Wirgiliusza. Na tydzień bywają razy 3.

Popisów w tej klasie odprawilo się w półroczu 4.

K L A S A III.

Nauka moralna. O kłamstwie szkodliwym. 1) Kłamstwo jest szkodliwe i najniegodziwsze szalbierstwo, gdy się co kłamie na kogo a z naruzieniem sławy i z ujmą honoru, czy to wiadomo jemu, czy kryjomo; bo nietylko jest przeciw przykazaniu miłości, ale też przeciwko prawu obyczajów, które wszystkim jest pospolite: co tobie nie miło, tego nie czyń drugiemu. A kto względem inszych gwałci to, czego by nie chciał, żeby

¹⁾ Ambrosius Calepinus, *Diétionarium undecim linguarum*. Basilea, 1590, 1598 i wiele innych wydań.

względem niego gwałcono, ten niegodzien pożyicia i towarzystwa między ludźmi. Cóż albowiem miłszego nad honor, co droższego nad sławę, która się razem z życiem na jednej szali ważyć zwykła. I stądto mamy przypowieść: co mi po życiu, kiedym honor utracił. Kto więc drugiemu tę tak drogą i delikatną nadwyręża i szarpie częśćkę, tem niesprawdliwiej czyni, im to jest sprawiedliwsza, że każde cudzego dobra i majątku wzięcie, im idzie z dotkliwszem pokrzywdzeniem osoby, tem większem jest łupiestwem. A tak koniecznie powinien kłamliwy obmówca, aby równie jak złodziej kradzież, powrócił ten honor i sławę, którą szalbierskim swym językiem wziął drugiemu, bo do sprawiedliwości należy oddać każdemu, co jego jest etc. 2) Kłamstwo jest szkodliwe szalbierstwo, gdy się co kłamie i zmyśla na kogo dla zaszkodzenia przez zemstę, gdyż kłamca za małą albo tylko za cień krzywdy uczynionej od kogo niegodziwie wywiera zemstę, czerniąc i obmawiając przed innymi. Bo kłamcy częstokroć zdaje się krzywda, co się od niego drugiemu przez sprawiedliwość należy. A dajmy to, żebyś od kogo prawdziwą miał krzywdę; czyż przeto że kto źle czyni, ty gorzej masz czynić? Bo jeżeli cię kto ukrzywdził, w tem tylko jest zły, że zaszkodził; ty zaś, jeżeli się za to kłamstwami i czernieniem honoru jego usiłujesz zemścić, jesteś i mściciel, i szkodiciel, i szalbierz tak dalece, że ci słusnie to sromotne nad nim zwycięstwo przysądzić można, iż nad jednym jego występkiem trojąką z strony swojej zbrodnią tryumfujesz. Nadto dzikich tylko zwierząt samą porywcznością natury rządzących się, jest własność miotać się złością i mścić się zajadle, gdy się urażą i rozjątrzą. 3) Kłamstwo jest szkodliwe szalbierstwo, gdy się co kłamie dla zysku i korzyści, bo jest z uszczerbkiem majątku i szkodą drugich, bo zdradą, fałszem i oszustwem nabyte rzeczy pospolicie długo trwać nie mogą, ale wniwecz się obracają i marnie giną, wedle przypowieści poety: de male quaesitis non gaudet tertius haeres. Bo ten, który przez szalbierstwa fałsze i oszukanie szczęścia jakiego nabywa, nigdy go spokojnie użyć nie może, gdyż za każdym wspomnieniem na niesprawiedliwe nabycie wdrygnąć się musi i wpośród największej swobody o niesprawiedliwe i matackie nabycie zawsze go sumienie strofować i katować zwykło.

Historja rzymska od rozdziału 9 części 5-ej: o pomnożonych wojnach domowych, z przyczyny nowych tryumwirów, wojnach przytem obcych od tychże albo ich namiestników zakończonych, aż do rozdz. 2-go 6-ej części: o stanie rycerskim i senatorskim.

Geografia: z politycznej — o państwie moskiewskim tak europejskim, jakoteż azyatyckiem i o państwie węgierskiem od początku aż do Dalmacyi węgierskiej z pokazaniem na mapach.

Wiadomość o zwierzętach: skrzeczek, jeź, borsuk, bobak albo świszcz, suseł, łasica leśna, gronostaj, kret, smok.

Rzeczy kopalne: piorunek, kalcedon, kryształ, krwawnik, kamień probierski, szafir, rubin, sardyk, kamień przejrzysty.

Arytmetyka. O addycyi, subtrakcyi, moltiplikacyi i dywizyi tak prostej, jakoteż składanej dali dowód, różne solwując zadania, które podług reguł podczas egzaminu były proponowane. Z liczb łamanych początkowe definicje były objaśnione: co jest liczba łamana czyli fractio, co licznik czyli numerator, co mianownik czyli denominator etc.

Gramatyka: 1) de regimine verborum activorum, passivorum, neutrorum, communium et deponentium, których słów obszerniej były wykładowane reguły z tłumaczeniem przykładów i pokazaniem w przykładach tychże reguł, z wywracaniem sensów łacińskich passive, infinitive, active, etc.; 2) prozodya od początku aż do 11-go paragrafu: de figura; do tej prozodyi przyłączone były przykłady i w wierszach Owidyusza były uważane reguły i objaśniane.

Wykład autorów: 1) listy Cyncerona do Aliena, Planka, Pomponiusza, Attyka, Apiusza, Terencyi; 2) Owidyusz: elegia 1-sza do Germanika, 2-ga do Attyka; 3) z Korneliusza Neposa o Lizandrze i Trazybulu.

Kompozycye—(jak w raporcie z lipca r. 1778).

K L A S A II.

Nauka moralna. O powinnościach wzajemnych między uczniem i nauczycielem. Uczniowie powinni kochać, czeić i szanować nauczycieli swoich, bo są na miejscu rodziców ich, bo na tem po większej części zasada się szczęśliwy postępek w naukach. Jeśli bowiem będą kochać, za tem idzie, że z pilnością uczących słuchać, mówiącym wierzyć i im iżby podobnymi byli starać się będą. Nadto że nauczyciele pieczołowitością swoją wykorzeniają w nich występki i wady, a szczepią cnotę, dobre obyczaje i doskonałość w wyzwolonych sztukach ¹⁾.

Historja święta o królach izraelskich od Jeroboama, pierwszego po Salomonie izraelskiego króla, aż do Jorama.

Geografia powszechna: o Azyi, Afryce, Ameryce północnej; polityczna—o państwie Korony Polskiej od początku aż do miejsca, gdzie mówi: Prowincya pruska złożona z trzech województw etc.

Wiadomość o pactwie domowem: o kurach, gołębiach, gęsiach.

Arytmetyka Numeracyi, addycyi, subtrakcyi, moltiplykacyi i dywizyi prostych dali dowód.

Gramatyka: 1) de generibus nominum substantivorum tum masculini, tum foeminini generis, poznających się z sygnifikacyi, terminacyi i ekscypcyach; 2) o preterytach i supinach 1-ej i 2-ej koniugacyi; 3) o łączeniu i zgadzaniu verbi cum nominativo etc. aż do tego miejsca, gdzie mówi o imionach miast, zamków, wsi.

Wykład autorów: 1) z Korneliusza Neposa o Temistoklesie; 2) z bajek Ezopa: Ezop i rozpustny, przypowieść Sokratesa, paw do Junony, rozbicie się Symonidesa na morzu, człowiek i osioł; 3) z listów Cyncerona: do Lentula, Kuryona, Marka Celiusza, Dolabelli,—Trebacyusza do Cyncerona.

Kompozycye: 1) z polskiego na język łaciński niektóre pytania z historyi; 2) z łacińskiego na polski język bajki Fedra; 3) sensa niektóre z Korneliusza Neposa; ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 4.

¹⁾ Opuszcza się ogólnie znane przykłady o Pitagoresie i Cynceronie.

K L A S A I.

Nauka moralna. 1) O potrzebie kochania rodziców. Wszystkimi prawami obstrzeni jesteście kochać rodziców, bo nam życie podali; kochać ich powinniśmy, bo zlewają na nas nad zasługę dobrodziejstwa, kiedy młodych karmią, pilnie wychowują, dają sposób nabywania nauk, wprawiają w dobre obyczaje. Przekonywają nas o tem i dzikie zwierzęta, kiedy już nie rodzicom, ale żywicielom i dobrodziejom swoim, ile w ich jest mocy, wdzięczność okazują, kiedy się obowiązują do tych usług, które nawet ich rozum zwierzęcy przechodzą. 2) O potrzebie słuchania rodziców. Dwojaki jest podział ludzi: jedni są, którzy dobrze radzą drugim, inni—którzy dobrze radzącym są posłuszni. Z tych obudwu, kto na sobie żadnego nie wyraża, ostatniego jest charakteru, a zatem młodzieniaszkowie, chcący być uczestnikami obudwóch, ćwiczyć się w drugim powinni, aby się pierwszego godnymi stali. Im kto pilniejszym rozkazów wykonywaczem jest, ten większy sobie pozyskać może zaszczyt. Jeżeli w żegludze temu koniecznie posłusznym być potrzeba, który rządzi okrętem, toż i w pożyciu tego rozkazów słuchać potrzeba, który więcej radą i powagą może; i nie przeto się mamy za nędznych poczytać, że zostajemy pod posłuszeństwem, ale przeto, że niechętnie ono przyjmujemy. 3) Trzeba czcić rodziców. Ktokolwiek w uczciwości ma rodziców, ten i w tem życiu, i w przyszłym łaski od Boga doznaje; przeciwnie mówią: pogarda rodziców takiego rodzaju występkiem jest, iż u ludzi nienawiść na siebie zaciąga i tak w tem, jako przyszłym życiu kary nie uchodzi. Żadnej tak nagłej niema przyczyny, według Stobeusza, aby się u sądu z ojcem sprawiać; bo jeżeli mu się niesprawiedliwie sprzeciwi, potępionym będzie; jeżeli sprawiedliwie—dla tego samego, że mu w kąt idzie, potępienia godzien.

Historia powszechna: co jest w powszechności, wieloraka, czego nas uczy, jak jest nam potrzebna, co w historii uważać powinniśmy, co jest krytyka, polityka, epoka, era? O monarchii asyryjskiej, o Niniwitach, Babilończykach, Lidach, o monarchii perskiej, o miastach greckich: Atenach, Lacedemonie, Messynie.

Geografia naturalna od początku: co jest geografia? do miejsca: które są przyładki dawnego świata?—z pokazaniem na mapach.

Arytmetyka: numeracya, addycya, subtrakeya prosta i składana.

Wiaomości o bydł domowem: o wołach, krowach, koniach.

Gramatyka: 1) ortografia polska i łacińska; 2) deklinacye z obserwacyami, prócz w gramatyce wyrażonych niektóre z generów były wybierane; 3) koniugacye z formacyami, prócz w gramatyce wyrażonych niektóre z preterytów wybierane były; 4) praeterita 1-ej i 2-ej koniugacyi; 5) konstrukcyja od miejsca: jak się verbum personale zgadzać powinno cum nominativo, aż o imionach miast, zamków, wsi; 6) wokabuły od litery A. do G. z dawnej gramatyki Sch. P.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: do Memiusza, Marcelina, Sulpicjusza, do tegoż, Planka, Maryusza, Trebacyusza i drugi do tegoż; bywają w czasie eksplikacyi gramatyki i ortografii; 2) z bajek Ezopa: wilk i baran, osioł i dzik, żaby proszące o króla Jowisza, pies przez rzekę mię-

so niosący, żaby do słońca; 3) niektóre sensa łatwiejsze z myśli wybor-nych Cyncerona z łacińskiego na język polski.

Kompozycje: 1) niektóre pytania z historii z polskiego na łacińskie; 2) niektóre bajki Fedra z łacińskiego na polskie; 3) niektóre sensa e selectis prophanorum scriptorum historiis i lekkie listy Cyncerona; 4) ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień razy 3.

Język niemiecki. Klasa I. 1) Z ortografii o wymawianiu liter, zacząwszy od A. do § 2-go; 2) z deklinacji imion istotnych z trojakimi rodzajami i takąż terminacją, prócz w gramatyce wyrażonych z wokabul wybierane były; 3) z wokabul należących do 1-ej, kończących się na *l* męskiego i trzeciego rodzaju, także i 2-ej deklinacji, różnie się kończących, odmieniających w wielkiej liczbie liter: a, o, u; 4) koniugacje słów posiłkujących, item o formowaniu czasów słów porządkowych czyniących i cierpiących, z koniugacją słowa porządkowego ich lobe; 5) o sygnifikacyi imienia, item o regułach imion istotnych rodzaju męskiego przez sygnifikację i terminację z ekscpepcjami.

Klasa II. Gramatyka: 1) poznawali imiona rodzaju męskiego przez sygnifikację i terminację z ekscpepcjami; 2) koniugacje słów posiłkujących, item nieporządkowych przyjmujących w niedoskonałym czasie literę *a*, w sposobie rozkazującym literę *i*, tudzież w niedoskonałym czasie sylabę *it*, a nieodmieniających liter samobrzmiących w sposobie rozkazującym; 3) zgadzania imion przydatnych z istotnemi; 4) o imionach rządzących spadkiem rodzącym. Rozmowy: o pisaniu, o pisaniu listów, o dwóch przyjacielał z komedyi się powracających. Wykład z niemieckiego na język polski bajki: o strusiu, wilku wojowniku, o skrzeczku i mrówkach, o wilku i zającu, o małpie i liszce; listy z gramatyki: 1-szy nauczyciela, dziękujący przyjacielowi za przysłanie na naukę cnotliwego młodzieniaszka, i 2-gi przyjaciel, proszącego o częste korespondencye. Botanika: kopr, sit, orkisz, proso, pomorne ziele, senes.

Lipiec 1779.

K L A S A IV.

Nauka chrześcijańska bywa w kościele dla wszystkich co niedziela po- południu od godziny 3 do 4. O 3-ciem przykazaniu boskiem: co nam Pan Bóg przykazuje w tem przykazaniu, jak potrzeba święto święcić, co za grzech robić w święto? jak słuchać mszy św., którzy nie słuchają zupeł- nie, a którzy nabożnie mszy św., czy ważna msza św., kiedy. w ciżbie bę- dąc, kto kapłana nie widzi, przez co bywa człowiek wymówiony od słu- chania mszy św? O 4-em przykazaniu boskiem: co się rozumie przez ojca, matkę, cośmy rodzicom powinni, jak mamy rodziców miłować, cześć i słu- chać? jako ratować dziatki rodziców powinny, co powinny dziatki rodzi- com po śmierci? etc.

Nauka moralna. Z prawa naturalnego: o powinnościach człowieka względem Boga. Kochać Boga powinniśmy, jako istotę najdoskonalszą, wdzięczność najprzystojniejszą okazywać, jako dobrodziejowi naszemu. Wzięliśmy duszę, ciało i fortunę; z tych czynić ofiarę powinniśmy dla okazywania najwyższego nad nami Boga panowania. Bóg że nam pewny koniec wyznaczył, podał nam sposoby, żebyśmy do tego końca dążyli, czyli prawidła pochodzące z rozumu; dochodzimy więc stąd łatwo, że jesteśmy obowiązani być posłusznymi prawu naturalnemu. Szczególne prawa naturalnego przykazania są: 1) że jeden jest Bóg; 2) że Bóg stworzył świat; 3) Bóg rządzi świat opatrnością, która ma staranie szczególne o narodzie ludzkim; 4) nie Bogu się przypisać nie może, coby jaką niedoskonałością być mogło etc.

O powinności człowieka względem siebie. Powinien człowiek kochać siebie, ponieważ jest zaszczycony od natury wielkimi darami: duszą i ciałem, które są źródłem wszelkich doskonałości; jest obowiązany prawem przyrodzonym życie swe ocalać, stąd samego siebie nie wolno zabijać, bo człowiek nie jest panem życia swego, gdyż go sobie nie dał; jednakże nieść życie swoje na śmierć za wiarę, za ojczyznę, za króla lub inną jaką zwierzchność krajową istotnym każdego człowieka jest obowiązkiem. Władze duszy swojej powinien zachowywać i o wydoskonalenie onych się starać, aby poznawał prawdy, dobra, zamierzał koniec dziełom swoim, rozeznawał fałsz od prawdy etc. Uczyni to, unikając próżniactwa, pijaństwa, zbytku etc. Namiętności albo pasje dla dobra własnego na wodzy mieć powinien; należy mu się starać o cnoty moralne, o długie życie, całość członków, sławę, przyjaciół, rzeczy służące do życia etc. Wiedzieć powinien, że honor ujęty nie nadgradza się zabójstwem, że pojedynek nie służy do zaspokojenia kłótni, pozyskania chwały etc., szpeci bowiem rozum, rzeczywospolitej zgubę przynosi, sprzeciwia się miłości bliźniego, prawa boskie gwałci etc.

O powinności człowieka względem bliźnich. Winni sobie ludzie wzajemną pomoc, wspierając bowiem jedni drugich, łatwiej postarać się mogą o polepszenie stanu swego. Widząc podobne swoim doskonałości w drugich, któremi również natura obdarzyła, równie winien miłość innym, jak i sobie. Miłość ta pierwsza powinna być Boga, potem siebie, bliźnich, dalej rodziców, żony, dzieci, braci, sióstr, krewnych, dobrodziejów, przyjaciół etc. Powinien jeden drugiego rozum błędny objaśnić, pamięć słabą wspierać, wolę niestateczną wzmacniać. Nie czyni dosyć temu obowiązkowi, dopuszczając się kłamstwa, czyniąc obłudę, podchlebiając, przyświadczać, czemu przeczyć, dozwalając,—czego bronić powinien; czyni bowiem przez to krzywdę umysłowi bliźnich. Zaszczepiać rodzice w sercach dzieci swoich wiarę i bojaźń Boga, miłość i wierność ku ojczyźnie i królowi, łagodność i użyteczność ku współobywatelom powinni, dając im podług przemożenia swojego wychowanie uczciwe; i wzajemnie rodzicom dzieci wdzięczność, uszanowanie, posłuszeństwo, w starości pomoc etc., bo to są obowiązki ich stanu. Z różnych autorów zbiera się.

Prawo polityczne. O królestwie hiszpańskim, o królestwie portugalskim (o królu, jego władzy, instytucjach państwowych i orderach).

O rolnictwie. Dalsza kontynuacja o pokładaniu roli; o gruntach, które są zbyt wilgotne; o pożytkach, wynikających z uprawienia roli.

Geografia astronomiczna: 1) o przystosowaniu sfery świata do kuli albo globu ziemskiego; 2) o działach ziemi: a) na kraje przez odmienne powietrza umiarkowanie; b) na kraje przez odmienną dnia długość; c) przez miary krajopisom zwyczajne.

Historia. Historia narodowa od Władysława I, nazwanego Łokietek dla wzrostu niskiego, do Aleksandra, syna czwartego Kazimierza.

Nauka krasomówska: 1) o źródłach powszechnych wewnętrznych, jakoto: honestum, inhonestum, iustum, iniustum, utile, noxium, necessarium, non necessarium etc.; 2) o źródłach zewnętrznych; 3) o rozłożeniu mowy i częściach onejże w szczególności; 4) o sposobach rozłożenia dowodów; 5) o rodzajach stylu, onegoż jasności, gładkości, występkach, tudzież słów wyborze i własności. Nauka o listach: 1) co się powinno wyrażać w listach oznajmujących, winszujących godności, świąt, dziękujących za łaskę, chwalaących, przypominających się łasce, przyjaźni etc., i jak się kończą? 2) w responsach na takowe listy co trzeba wyrażać, jak kończyć? 3) o kształcie pisania listów i jak się piszą tytuły, np. do ojca św., kardynała, nuncjusza, biskupa, cesarza, króla, książąt, senatorów, trybunału etc., po polsku i po łacinie. Przykłady przywiedzione jasnym były dowodem. Zbiera się z różnych autorów.

Wykład autorów: 1) mowy Cycerona 1-ej przeciwko Katalinie dokończenie; 2) mowa Waleryusza Korwina dyktatora do wojska rzymskiego; 3) z Seneki do Liberalisa o dobrodziejstwach książki 2-ej rozdziały 10, 14, 15, 16; 4) z Horacyusza księgi 1-ej oda 24, 31, 27, księgi 2-ej oda 9; 5) z Wirgiliusza dalsza kontynuacja książki 2-ej o Eneaszu Trojańskim; 6) ex selectis et prophanis scriptoribus historiis książki 5-ej rozdział 15, 16; item książki 4-ej rozdział 9.

Mitologia. Opowiadane były te wszystkie imiona i nazwiska, które znajdują się w wzywz wyrażonych odach Horacyusza, jakoto: o Melpomenie, Orfeuszu, wężokrećcie czyli ródzce Merkurego, Dakach, Trakach, Opuncie, Bellerofoncie etc.; z Wirgiliusza: o Kalchasię, Tytydesie, Minerwie czyli Palladzie, Neptunie, Synonie etc. Ta nauka żadnego osobnego czasu nie zabiera, ponieważ bywa przy wykładzie autorów.

Kompozycje: 1) przynosili listy oznajmujące, winszujące, dziękujące za łaski etc. i responsa; 2) mowa: kłamstwa zawsze i najbardziej wystrzeżać się potrzeba; mowa radząca, aby honory i dochody ojczyste nie były dawane obcym, tylko rodowitym obywatelom; mowa, zbijająca tę propozycję; mowa, skarżąc przed sądem dłużnika; 3) wykładali niektóre sensa z Cycerona, Horacyusza, Wirgiliusza, Seneki. Na tydzień bywają razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w tem półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A III.

Nauka moralna. O kłamstwie nałożnem. 1) Kłamstwo nałożne, że jest złym nałożniem, dosyć zawiera w sobie ohydliwości, szkody, czezości

talentów, a pełnioci przywar; idzie zatem, że kto jest nałożnym kłamcą, takowy nosi na sobie ten charakter, że jest nałożnie nieprawym, nałożnie szkodliwym, nałożnie czeczmy talentów, nałożnie przywar i rozmaitej roz-pusty pełnym. Cóż za obrzydzenie i co za poczwara takowy człowiek w zgromadzeniu ludzkim! Złość i obrzydliwość nałożnego kłamstwa i stąd się widzieć daje, że kłamcy pozwolonych sobie od Boga talentów nieuczciwie zażywają, bo rozum, który jest dany na poznanie prawdy, obracają na zdrady i oszukania, język na kłamanie, czoło na bezwsty-dność, nogi na szukanie, kogoby matactwem usidlić, ręce na gesta szal-bierskie, zgoła wszystkie siły na chytróść i oszustwo obracają. Przeto pospolicie w ostatniej ohydzie i pośmiewisku kłamcy u wszystkich bywają.

2) Kłamstwo nałożne nietylko jest złe, że jest złym nałogiem i ohydą czło-wieka, ale też dla tej przyczyny, że z onego, jako że źródła jakiego, bar-dzo wiele, a prawie bez liczby innych szkód, przywar i występków pocho-dzić zwykło. Niemasz albowiem tej nieprzystojności, którejby się kłamca nie chwycił, byleby się przy napiętem lub rozpoczętem kłamstwie utrzy-mał. Gotów on jest, nim kłamstwo zacznie, samołówków figlarskich na-stawiać, zgodnych pokłócić, niewinnych w kabałę wciągnąć, krzywd na-wet i szkód naczynić, jak tylko postrzeże, że mu to do przyszłej szalbier-stwa połowki zdadne będzie. Gdy zaś zacznie kłamać, będą tam i prze-klęstwa, i przysięgi, i złorzeczenia, i obmowy, i inne tym podobne bezpra-wia. Jako niesie starożytna przypowieść: qui mentiri solet, peierare con-suevit. Powiedziano to o nałożnem kłamstwie dosyć dosadnie, lecz jesz-cze dosadniej mówić się może, iż kto przywykł do bezwstydnego kłam-stwa, ten oraz przylgnął i do wszelkiego bezprawia, bo kto w tak wielkiej i ohydliwej rzeczy, jako jest kłamstwo, wstyd utracił, ten go zapewne w innych przywarach i występkach nie łatwo zachowa.

Historia rzymska od rozdziału 2-go części 6-ej o stanie rycerskim i senatorskim, aż do rozdziału 4-go tejże części o sprawach rzymskich.

Geografia polityczna o Dalmacyi węgierskiej, królestwie pruskiem z należącymi do tegoż królestwa krajami i księstwie śląskiem z pokaza-niem na mapach.

Wiadomości o zwierzętach jadowitych: bazyliszek, serpens grandis—położ, coluber, alcontias—wąż strzelec, jaszczurka, żmija.

Rzeczy kopalne: perły, szmaragd, topazion, hałun, saletra, siarka.

Gramatyka: od miejsca: de regimine impersonalium aż do końca; z prozody od początku aż do końca; reguły prozody były uważane w wierszach Owidyusza.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: do Terencji list 12, 15, 23; do Tyrona list 2 księgi 16-ej; do Acyliusza prokonsula list 33 z księgi 13-ej, list 34 tejże księgi; 2) z Owidyusza elegia 11 księgi 2-ej do Rufa, elegia 9 księgi 3-ej do przyjaciół; 3) z wiadomości o sławnych mężach z Korne-liusza Neposa o Kononie.

Kompozycje. 1) niektóre pytania z historyi z polskiego na język łaciński; 2) niektóre sensa z Korneliusza Neposa, z historyi e prophanis scriptoribus z łacińskiego na język polski; 3) ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A II.

Nauka moralna. Dalsza kontynuacja o obowiązkach między uczniem i nauczycielem. Podług wzajemnych obowiązków między uczniem i nauczycielem z jaką uczniowie ku nauczycielom swoim miłością i afektem unosić się, z taką się nauczyciele ku uczniom swoim łagodnością i przychylnością stawić powinni. Ponieważ jest rzecz oczywista, iż ten związek inaczej nie może być należycie i dostatecznie zachowany, chyba wtenczas, kiedy wzajemna między uczniem i nauczycielem będzie miłość: z tem wszystkim, według nauki Kwintyliana nauczyciel środek zachować powinien, wystrzegając się tak zbyt uczynnej łagodności, jakoteż niepomiarowanej srogości, aby zbyt uczynna łagodność nie była pobudką do wzgardy, a niepomiarowana srogość nie wznieciła nienawiści. Przeto nauczyciel bardziej łagodnymi i uczciwymi słowy uczniów do wyzwolonych nauk zachęcać powinien, niż złością i srogością; im częściej bowiem będzie dawał upomnienia, skłonniejszych do nauk i obyczajności obaczy uczniów. A lubo najmniejszym gniewem nauczycielowi ku uczniom swoim zapalać się nie należy, jednakże za te występki, które słusznej potrzebują kary, karać powinien. Tenże Kwintylian naucza, że roztropny nauczyciel wprzód nim zacznie powierzonego sobie młodzieniaszka uczyć, uważać powinien skłonność jego, aby wiedział, jakim sposobem z nim ma postępować: jedni albowiem są rozpustni i niedbali, drudzy skromni i pilni, inni słabego zdrowia i tępego dowcipu; a zatem z każdym z osobna, podług różnicy wrodzonej skłonności i dowcipu, nauczyciel obchodzić się musi. Dla niedbanych bowiem srogość, dla bojaźliwych łagodność, dla słabych i tępego dowcipu pomiarkowanie jest potrzebne. Próżnowanie jest najszkodliwsze dla młodzieniaszków, bo z niego wszystkie występki, niecnoty i niegodziwości, jako ze źródła jakiego, początek swój biorą. Przeto nie bez przyczyny naucza Cycero młodzieniaszków najbardziej od złych namiętności wstrzymywać, a ćwiczyć w pracy i cierpliwości tak umysłu, jako i ciała potrzeba, ażeby ich przemysł tak do wojennych, jakoteż do obywatelskich czynności był zdalny. Lecz i tu mierność ma być zachowana, wedle nauki tegoż Cycerona, który powiada: potrzeba im nieco w pracach i zabawach dać ulżenia, ale nie dopuszczać, aby się stali gnuśnymi, i wstrzywać od złych namiętności; nie albowiem psotliwymi i gnuśnymi nie czyni jako miękkie i pieskliwe wychowanie; ponieważ im więcej się onym pobbłaża, tem skazitelniejszy jest i gorszy ich umysł. Do tegoż zmiierzają i Seneki słowa, gdy mówi: każdemu człowiekowi pożyteczna jest rzecz podczas odpocząć; wznieca się przez odpocznienie żywość i wszelki smutek, który z ustawicznej około rzeczy jakiej pracy pochodzi, przez ulżenie rozpędzony bywa. Toż samo chciał wyrazić i Kwintylian, mówiąc: gry dzieciom pożyteczne będą, bo dzieci po grach więcej siły i ostrzejszego do uczenia dowcipu nabywają; mierność jednak w dawaniu odpocznienia być powinna, iżby albo ustawiczna praca mierzączki do nauk nie uczyniła, albo zbyt uczynne ulżenie próżnowania nałogu nie przynosiło.

Historia święta o królach izraelskich od Jorama do Joasa.

Geografia polityczna o państwie korony polskiej, od miejsca, gdzie mówi: prowincya pruska złożona z trzech województw, aż do województwa sandomierskiego.

Wiadomość o ptactwie domowem: o zwierzyńcu, zwierzynie i pszczołach.

Arytmetyka. Addycyi, moltiplicacyi i dywizyi prostych i składanych dali dowód, różne solwując zadania.

Gramatyka: 1) o obserwacyach względem 1-ej, 2-ej, 3-ej, 4-ej i 5-ej deklinacyi; 2) o imionach właściwych miast, zamków etc.; 3) o wywracaniu sensów łacińskich passive, infinitive active et passive; 4) de regimine verborum activorum et neutrorum.

Wykład autorów: 1) z wiadomości o sławnych mężach z Korneliusza Neposa o Arystydesie i Cymonie; 2) z bajek Ezopa: kozy i kozły; potyczka łosia i myszy; krowa, koza, owca i lew; o wilku i żórawiu; 3) z listów Cycrona: do Serwiliusza z księgi 13 list 27, do Terencyi z ks. 14 list 1 i 29, do Trebacjusza z księgi 8 list 22.

Kompozycye—(jak w poprzednim raporcie).

Popisów w tej klasie odprawilo się w półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A I.

Nauka moralna. O potrzebie czczenia rodziców dalsza kontynuacya. Trzeba zawdzięczać rodzicom, ponieważ takimi dobrodziejstwami odwdzięczyć nie możemy, jakieśmy odebrali; od urodzajnych w tej mierze ról przykład nam brać potrzeba; pokażą więc Bogu i ludziom przyjemne z siebie widowisko ci, którzy według sił odwdzięczać starają się rodzicom. O potrzebie szanowania sędziwych: właściwą młodzieniaszka jest powinnością starszych szanować i pomiędzy onymi ugłądać takowych, na którychby radzie polegać mogli, aby tym sposobem nieumiejętność młodego wieku kierowana była starszych roztropnością; a jako enotliwi młodzieniaszkowie z obcowania z mądrymi starcami cieszą się, tak niemniej onych rad chętnie słuchają, które im za prawidło w życiu dostarcza.

Historya powszechna: 1) o monarchii perskiej, dalsza kontynuacya epochy 1-ej o miastach greckich: Atenach, Lacedemonie, Messynie; 2) epocha 2-ga o Persach i Grekach, o Grekach we Włoszech, o wojnie domowej w Grecyi; 3) epocha 3-cia o upadku monarchii, o Tebańczykach, Macedończykach.

Geografia—(jak w poprzednim raporcie).

Arytmetyka: moltiplicacyi i dywizyi prostej dali dowód.

Wiadomości o bydła domowem: o owcach i psach.

Gramatyka: 1) od części 2-ej o etymologii do koniugacyi verbi auxiliaris—*sum*; 2) koniugacye i deklinacye prócz w gramatyce wyrażonych wybierane były z preterytów i wokabuł; 3) 3-ej i 4-ej koniugacyi preteryta; 4) konstrukcyja od miejsca: imiona własne miast, zamków etc. do 3-ej

części gramatyki; 5) wokabuły od litery G. do T. z dawnej gramatyki Scholarum Piarum.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: do Marcella, Tyrona, Trebacyusza, drugi do tegoż; item do Planka, Bruta, Kornificyusza i drugi do tegoż; 2) z bajek Ezopa: suka z swemi szczeniętami; żaba rozpukła; pies, skarb i sęp; muły i rozbójnicy; jeleń; 3) niektóre sensa łatwiejsze z myśli wybornych Cycerona z łacińskiego na polski język.

Kompozycje—(jak w poprzednim raporcie).

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 2, publiczny 1.

Z języka niemieckiego. Klasa I: 1) rodzaje imion białogłowskiego i trzeciego rodzaju przez znaczenie i kończenie poznawać, z ekscypcyami; 2) wokabuły należące do 3-ej, 4-ej i 5-ej deklinacji; 3) składać, porównywać i deklinować imiona przydatne; 4) koniugacyi słów nieporządkowych czyniących, cierpiących i trzeciego gatunku, item koniugacyi słów składających się; 5) zgadzać artykuły z imionami istotnemi, item imiona rządzące spadkami: rodzącym, dawającym, uskarżającym i odbierającym.

Klasa II: 1) poznawali imiona rodzaju białogłowskiego i trzeciego przez znaczenie i kończenie, z ekscypcyami, item generalne reguły na wszystkie trzy rodzaje; 2) koniugacye słów porządkowych czyniących i cierpiących, także gatunki trzeciego, item słowa składające się, ściągające się, trzeciosobne; 3) imiona rządzące spadkami: rodzącym, dawającym, oskarżającym i odbierającym; item zgadzali spadki: mianujący, rodzący, dawający z słowem osobistem.

Rozmowy: z krawcem, z kupcem, o przejażdżce, między chorym i doktorem, o jeźdźeniu.

Wykład: 1) wykładali z niemieckiego na język polski bajki: feniks, gęś, dąb i wieprz, wróble i psy; 2) listy: 1-szy wymawiający się, iż dla zabaw często pisywać nie może; 2-gi, w którym przyjaciel przyjacielowi radzi, aby dla nabycia lepszego zdrowia na wieś się udał.

Botanika: pszczelnik, bylica, kozi mlecz, wronia noga, śláz.

Opisanie egzaminu publicznego.

Podług ostatniego zalecenia od P. Komisji Nar. odprawił się egzamin publiczny w ten sposób: na dzień 22 lipca sproszeni JJMM. panowie urzędnicy tak ziemi drohickiej, jako i liwskiej, lubo nie wszyscy przybyli, przecież wielu zaszczycający swoją bytnością powitani byli mową, łacińskim językiem wykładającą nieustanną troskliwość P. Komisji w edukacyi młodzieży, że ma tę wiadomość młodzież wszystka lubo w małym swym wieku, o której przedtem mało kto i z najsędziwszych mógł wiedzieć; skąd wypadły pochwały jo. księcia biskupa płockiego, jako osobliwszym sposobem pieczołowitego po Królu o zaszczerpienie nauk w narodzie, że z samego doświadczenia własnego muszą się wszyscy ci wstydzić, którzy płonny odgłos dali, jakoby ustawy terażniejszej edukacyi zmierzały na zgaszenie języka łacińskiego. Potem oddany był list od P. Komisji, pisany

w r. 1777 do JJMM. panów urzędników najpierwszemu z urzędników wjm. Cieszkowskiemu, stolnikowi ziemi liwskiej. Zaczęto egzamin od najstarszej klasy, kontynuowano go aż do ostatniej, podczas którego podług upodobania swojego osobiście ojcowie dzieci swoich z ukontentowaniem egzaminowali; potem z języka niemieckiego klasy II i I. Trwał egzamin od godziny 2 do 7 popołudniu. Zakończył się mową ojczytym językiem, wyrażającą dziękczynienie za łaskawe przybycie, które do dalszych uczniów postępów zachęcić może.

Marzec 1780.

K L A S A IV.

Nauka chrześcijańska bywa w kościele dla wszystkich co niedziela popołudniu od godziny 2 do 3: 1) o znaku krzyża św., 2) o wierze, 3) o podaniach czyli tradycjach, 4) o słowie bożem, 5) o modlitwie porannej. Używa się książki ks. Stanisława Wojkowskiego. Prócz tego bywają zrana w niedziele i święta na kazaniu.

Nauka moralna — jak w raporcie z marca r. 1778.

Prawo polityczne. Polityka jest nauka poznawania spraw i potrzeb państw publicznych albo roztropność podająca ludziom, rządy państw sprawującym, środki do wykonania przedsięwziętych zamysłów. Zamierzenie polityki jest państw założenie, utrzymanie i rozszerzenie; państwa obyczajnością i naukami polerować, porządek, obfitość i bogactwa do kraju wprowadzać. Maksyma utrzymująca państw całość należy do polityki i jeden ma z nią koniec, to jest: dobro powszechne i całość Rzeczypospolitej. Uczynić tego nie można bez pewnego kształtu sprawowania władzy najwyższej w każdym kraju czyli rządu. Zebrawszy się bowiem ludzie do współczesnego życia, zaraz rząd ustanowili, aby tem łatwiej mogli wypełniać obowiązki i z przyrodzenia, i z dobrowolnego przyjęcia wypływające. Każde prawo nakazuje dobro, zakazuje złego, karze występki, nadgradza posłuszeństwo. Prawo dzieli się na *przyrodzone*, które na rozumie wszystkich ludzi od Boga zasadzone jest powszechnem prawidłem słuszności i sprawiedliwości; na prawo *dane*, to jest — nieprzyrodzone, a to dzieli się na prawo boskie, ludzkie, polityczne, fundamentalne. Prawo narodów jest prawo ludzi w różnych państwach żyjących i różnemi prawami rządzących się; jest prawo monarchów i udzielnych stanów, w niczem sobie wzajemnie niepodlegających, a tem prawem do zachowania pewnych przepisów obowiązanych. To prawo wynika z traktatów między potencya-

mi zawartych, oraz z zwyczajów jednego narodu względem drugiego czynionych i zachowanych. Podpadają pod prawo narodów: poselstwa, prawa wojenne, przymierza, tytuły i porządek przodkowania między monarchami. Ustawy od zwierzchności publicznej i prawnej w każdym państwie przepisane nazywają się prawem cywilnem, że są właściwe pewnemu narodowi, zgromadzenie obywatelów składającemu. To dzieli się na prawo pospolite albo publiczne, które jest ustanowione ku pożytkowi powszechnemu ludzi wziętych w powszechności za cały naród, i prawo szczególne, które się ściąga ku pożytkowi każdego obywatela w szczególności. Prawo każde, które zakłada gruntowne ustawy pospolite wielu narodom i miarkuje sprawę, które te narody mieć mogą między sobą, jest prawem publicznem pospolitem, które zaś jednego państwa w szczególności zamyka ustawy publiczne, zowie się publiczne szczególne. (Dalej następuje krótkie określenie tego, co jest rząd demokratyczny, arystokratyczny, monarchiczny, despotyczny albo samowładny, mieszany, oligarchia, ochlokracya, anarchia, tyrania albo prawołomstwo). Istotny wszystkich rządów obowiązek jest starać się o uszczęśliwienie poddanych swoich, wynajdywać środki do ich wygód, bezpieczeństwa, spokojności, pomnożenia cnoty i sprawiedliwości; dobro powszechne każdego rządu powinno być najgłówniejszem prawem. Używa się książki ks. Wyrwicza; dyktuje się.

Rolnictwo. O nawozach.

Geografia astronomiczna. — jak w raporcie z marca r. 1778.

Historia narodowa od Aleksandra, czwartego syna Kazimierza IV, do Stefana Batorego.

Nauka krasomówska, nauka o listach, — jak w raporcie z marca r. 1779.

Wykład autorów: 1) mowa Cycerona 2-ga przeciw Katylinie; 2) z Wirgiliusza książka 3-cia o Eneaszu trojańskim; 3) z Horacyusza księgi 1-ej oda 10, 15, 6, 18, książki 2-ej oda 13, 11; 4) z Seneki o dobrodziejstwach rozdz. 13, 17, 19, 20 księgi 2-ej, item książki 5-ej rozdział 21 i 22; 5) ex selectis prophanis scriptoribus historiis książki 4-ej rozdz. 21 i 22.

Mitologia. Opowiadane były wszystkie imiona i nazwiska, które się znajdują w zwyż wyrażonych odach Horacyusza i wierszach Wirgiliusza.

Kompozycye: — 1) przynosili w różnych materyach od siebie ułożone peryody; 2) listy prośzące, zalecające i responsa na nież; 3) amplifikacye łaćńskie i polskie z materyi tych: życie nadewszystko jest najmilsze; najlepiej doświadczamy przyjaźni w przeciwnościach; przez cnotę i naukę nabywają się dostojęstwa; przykładem przodków wielu obywatelów broni ojczyzny; chociaż niepoślednia jest chwała z zacnych urodzić się przodków, żaden jednak stąd chępcić się nie ma; przodków gorliwość w bronieniu ojczyzny godna w każdym wieku pamięci i naśladowania; naśladowanie powinno być rozumne i rozważne, nie płoche; 4) wykładali niektóre sensa z Cycerona, Horacyusza, Wirgiliusza. Na tydzień bywają razy 3.

Popisów w tej klasie odprawilo się w półroczu 4.

K L A S A III.

Nauka moralna. Dalsza kontynuacya o kłamstwie nałożnem. 1) Człowiek nałożny w kłamstwie nie przewinia tylko przeciw samemu temu wy-

stępkowi, ale niemasz tej nieprzystojności, którejby się częstokroć nie chwycił, byleby się przy napiętem kłamstwie utrzymał. Gdy zaś już zaczął nie kłamać, wszystkie się tam zgromadzą bezprawia, bo kto w tem gust nabierze, bądź co bądź, nie się koniecznie przy swoim utrzymać szalbierstwie. Do tego, kto jest na popełnianie matactw i szalbierstwa w obecności przytomnych gotów, pewnie w nieprzytomności ludzkiej wzdrygać się innych potajemnych niegodziwości nie będzie, bo dawna niesie przypowieść: qui mentiri solet, peierare consuevit; że kto w tak wielkiej i ohydliwej rzeczy wstyd traci, ten go zapewne w innych występkach nie łatwo zachowa. 2) Próżno się od takiego człeka czego dobrego i uczciwego spodziewać, bo chociaż się jakiej przystojnej chwyci czynności, nie da mu się jednak snadnie poszykować przywyczajonemu do ustawicznego matactwa; nie postrzeże się nawet, jak mu wpojone już w naturę szalbierstwo wypadnie; trudno nawet pomyśleć, ażeby kiedy z granic podłości wystąpił i ważnej jakiej a tej uczciwej dokazał sprawy. 3) Częstką życia kłamcy nałożnego staje się zgryzota i ustawiczne nieuspokojenie; chciałby mieć wziętość u ludzi, jaką widzi inszych, ale zna to dobrze, że sobie nikt w nim nie smakuje i przeto się gryzie nieznośnie; jedyna dla niego pociecha, gdy na nieznanego kogo natrafi i swoje szalbierskie przy nim zacznie rzemiosło; ale że obłuda długo trwać nie może, więc staje się u nich celem nienawiści i obelgi, a u siebie wstydu, hańby i ugryzienia. 4) Te są stopnie nieszczęśliwości kłamcy nałożnego, i sprawiedliwie; bo kto między wszystkimi miłemi rzeczami najmilszej prawdy nie lubi, ten nie godzien tylko ustawicznej w życiu goryczy. Szukanie bowiem prawdy jest rzeczą w życiu najprzyjemniejszą. Mędrcomie dawni greccy tak sobie w dochodzeniu prawdy smakowali, iż jeden bogactwa swoje wrzucił w morze, drugi oczy wyłupił, ażeby wygodniej szperał rozumem w rzeczach naturalnych i prawdę ich otwierał. Czyliż więc kłamcę nałożnego dla tych okoliczności nie trzeba nazwać wyrodkiem od ludzi i natury człeczkiej. 5) Kto się nałoży w kłamstwo, trudno mu się odzwyczaić od niego; ta bywa częstokroć wymówka tych, którzy z nałogu i ze zwyczaju kłamać zwykli. Jak jednak ciż poprawiają troskliwie przywary natury, nie wchodzą w ciężkość jej, choćby była największą; trudno, mówią, przełamać go, nie uważając, że daleko trudniejsza będzie, gdy głęboko korzenie swoje zagęści. A do tego trudność w łamaniu i pozbywaniu kłamstw nie jest taka, jaką sobie wystawia człek kłamliwy, bo gdyby zasiągnął rady od rozumu, pewnieby mu ten na oczy wyrzucał kłamstwo każdego, a ile nałożnego ohydliwość i niegodziwość.

Historja rzymska od rozdziału 1-go o założeniu Rzymu i pierwszych królach w nim panujących do rozdz. 2-go o ustanowieniu nowej formy rządu, zaszłych w tej mierze okolicznościach i niektórych w początkach rzeczypospolitej wojnach.

Geografia: od pytania: co zamykają państwa króla francuskiego? do miejsca o królestwie hiszpańskiem, z ukazaniem na mapach.

Arytmetyka. Addycyi, subtrakcyi, multiplikacyi i dywizyi tak prostej, jako i składowej dali dowód; z liczb łamanych początkowe definicye były objaśniane: co jest liczba łamana czyli frakcyja, co licznik czyli numerator, co mianownik czyli denominator.

Wiadomość o ptactwie drapieżnem: orzeł, sowa, puchacz, krogulec, sokół, raróg, kruk, wrona, czapla, kania.

Wiadomość rzeczy kopalnych: o kruszcu, materji kruszcowej, ziemi kruszcowej.

Gramatyka: 1) de regimine verborum activorum, passivorum, neutrorum i communium, z tłumaczeniem przykładów i pokazaniem w przykładach tychże reguł, z wywracaniem sensów łacińskich passive, infinitive active, infinitive passive; 2) z prozody: od początku do paragrafu: de figura; przy tej nauce były przyłączone przykłady i w wierszach Owidyusza były uważane reguły, z objaśnieniem.

Wykład autorów. 1) z listów Cycerona: do Bruta, Kornificyusza, Planka, 2-gi do tegoż, do Arupiusza Balba, Terencyi, Apiusza i Tucyusza; 2) z Owidyusza de Ponto księgi 4-ej elegia 4-ta do Rufina; 3) z wiadomości o sławnych mężach z Korneliusza Neposa o Trazybulu ateńczyku, item o Kononie.

Kompozycye. 1) niektóre pytania z historyi z polskiego na język łaciński; 2) niektóre sensa z Korneliusza Neposa, z historyi e prophanis scriptoribus; 3) ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiało się w półroczu 4.

K L A S A II.

Nauka moralna dawana była z książki na klasę II wydanej, której tytuł: Moralna nauka dla szkół narodowych: o potrzebach wzajemnych między uczniem i nauczycielem, item o potrzebach sług należących się od pana. Wykładali na język polski o powinnościach, zachodzących między uczniem i nauczycielem z Wypisów na klasę II, przy którym wykładzie było ukazanie reguł gramatycznych.

Historja święta: o królach judzkich od Roboama, syna Salomonowego, do niewoli babilońskiej, item od niewoli babilońskiej do powrotu do Jerozolimy pod Cyrem, monarchą perskim.

Geografia: o Afryce, o Ameryce; geografia polityczna o państwach króla hiszpańskiego, o państwie królestwa portugalskiego, z ukazaniem na mapach.

Wiadomości o ptactwie domowem — jak w raporcie z marca r. 1779.

Arytmetyka — jak w raporcie z marca r. 1779.

Gramatyka: 1) de generibus tam masculini, quam foeminini i neutrius generis, poznających się z sygnifikacyi i terminacyi; 2) o preterytach 1-ej, 2-ej i 3-ej koniugacyi; 3) o początkach konstrukcyi od pytania: jak się verbum personale zgadzać powinno cum nominativo? do miejsca: nomina propria miast, zamków w jakim spadku kłaść się powinny na pytanie gdzie? 4) de regimine verborum activorum, item passivorum, item neutrorum.

Wykład autorów: 1) z wiadomości o sławnych mężach z Korneliusza Neposa o Temistoklesie; 2) z bajek Ezopa: Ezop i rozpustny, przypowieść Sokratesa, paw do Junony, rozbiecie się na morzu Symonidesa, człowiek

i satyr; 3) z listów Cycerona: do Lentula, Kuryona, Marka Celiusza, Dola-belli, Apiusza.

Kompozycje — jak w raporcie z marca r. 1779.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 4.

K L A S A I.

Nauka moralna była dawana: 1) o potrzebie nauki moralnej i onej poznaniu; jakie potrzeby dzieci mają, w czym się nie obejdą bez pomocy rodziców; co się dzieciom należy od nich, 2) wykładali na język polski o potrzebie kochania, słuchania i czczenia rodziców, przy którym wykładzie było ukazanie reguł gramatycznych.

Historja powszechna co jest, iloraka; co kościelna, polityczna, iloraka kościelna, co jest krytyka, polityka, epoka, era? Historja kościelna w powszechności: co jest kościół, czy jest więcej kościołów, od kogo założony, jaka władza papieża, których tytułów używa papież rzymski, jaki urząd kardynałów? co są zbory, co jest zbor generalny, co partykularny.

Geografia — jak w raporcie z marca r. 1779.

Arytmetyka — jak w raporcie z marca r. 1779.

Wiadomość o bydła domowem — jak w raporcie z marca r. 1779.

Gramatyka: 1) ortografia polska i łacińska; 2) o etymologii od pytania: jak się dzielą litery względem etymologii? do miejsca: de generibus nominum substantivorum; 3) deklinacje wszystkie regularne z obserwacyami, prócz tych niektóre z generów były wybierane; 4) koniugacje regularne wszystkie z formacyami, prócz tych niektóre z preterytów wybierane; 5) z konstrukcyi od pytania: jak się zgadzać powinno verbum personale cum nominativo? do miejsca: o łączeniu koniunkeyi i partykuł cum verbis et nominibus.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona do Bazyljusza, do Terencyi żony, 2-gi i 3-ci do tejże, do Bitynika, Lentula, Sulpicyusza; bywają w czasie eksplikacyi gramatyki i ortografii; 2) z bajek Ezopa: wilk i baran, osioł i dzik, żaby proszące Jowisza o króla, pies przez rzekę mięso niosący, żaby do słońca; 3) niektóre sensa łatwiejsze z Korneliusza Neposa z łacińskiego na język polski.

Kompozycje — jak w raporcie z marca r. 1779.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 4.

Język niemiecki. Klasa I: 1) z ortografii o wymawianiu liter niemieckich; 2) z deklinacyi regularnych 1-sza, 2-ga, 3-cia; 3) z koniugacyi: ich bin, ich habe, ich werde, ich will; item z koniugacyi słów porządkowych czyniących i cierpiących: ich lobe, ich werde gelobt; 4) o różnej sygnifikacyi imion, item zgadzali artykuły z imionami istotnemi albo przydatnemi, albo uczestnictwem.

Klasa II: 1) uczyli się reguł dobrego pisanja; 2) rodzajów imion istotnych rodzaju męskiego przez sygnifikację; 3) deklinacyi — te były wybierane z wokabul; 4) porównywać deklinacje imion przydatnych we

wszystkich trzech stopniach, tak z artykułem determinującym, jako i niedeterminującym; 5) zgadzać artykuły z imionami i imiona istotne z przydatnemi, item o imionach rządzących spadkiem rodzącym. Rozmowy: 1) o kupowaniu owoców ogrodowych, 2) o przechadzce, 3) o pisaniu listów. Wykład: 1) wykładali z niemieckiego na język polski z gramatyki bajki: o Herkulesie, o dziecięciu i wężu, o łakomcu, o liszce i tygrysie, o lwie i ośle, o Jowiszu i Apolinie, o wężu wodnym, o kuku i liszce; 2) list, w którym przyjaciel nauczycielowi zaleca młodzieńca enotliwego do nauk. Botanika: kichawiec, ostrzyca, jaskółcze ziele, serdecznik, lenek, siwiosnka, molownik czyli bożybyt.

Lipiec 1780.

K L A S A IV.

Nauka chrześcijańska bywa dla wszystkich co niedziela popołudniu od godziny 3 do 4: 1) o codziennych sprawach albo zabawach człowieka chrześcijańskiego; 2) o nabożeństwie do świętych Pańskich; 3) o łasce boskiej poświęcającej; 4) o prostej i dobrej intencji w sprawach naszych.

Nauka moralna — jak w raporcie z lipca r. 1779.

Prawo polityczne. 1) O panowaniu i państwie; 2) o różności narodów względem ich obyczajów.

Rolnictwo. 1) O dobywaniu odłogów, 2) o nasieniu, 3) o siewbie.

Geografia astronomiczna — jak w raporcie z lipca r. 1779.

Historia narodowa: od Stefana Batorego do Jana Kazimierza, syna Zygmunta III.

Nauka krasomówska — jak w raporcie z lipca r. 1779.

Wykład autorów: 1) mowy Cyncerona 2-iej przeciwko Katylinie dokończenie; 2) mowa posłów Kampanii, prosząca Rzymian o pomoc przeciwko Samnitom z Liwiusza; 3) z Seneki do Liberalisa o dobrodziejstwach książki 5-iej rozdz. 23, 24, 25; 4) z Horacyusza książki 2-iej oda 14, 15, 16; 5) z Wirgiliusza dalsza kontynuacja książki 3-iej o Eneaszu trojańskim; 6) ex selectis e prophanis scriptoribus historiis książki 4-iej rozdz. 28, 29, 30, 31.

Mitologia — jak w raporcie z marca r. 1780.

Kompozycje: 1) Przynosili listy oznajmujące, winszujące, dziękujące i responsa; 2) mowy: P. Komisya Edukacyjna przez doskonalenie młodzieży w naukach uszczęśliwia naród; miłość, wierność i uszanowanie winniśmy zawsze królowi; mowa zachęcająca do jedności i zgody podczas sejmów obywatelów; 3) chryja: grzeszy przeciwko królowi i rzeczypośpolitej

ten, który dla dostąpienia jakiej godności szuka protekcji u obcych monarchów; item — powinszowanie senatorskiej godności; 4) wykładali niektóre sensa z Cycerona, Horacyusza, Wirgiliusza, Seneki. Na tydzień bywają 3 razy.

Popisów w tej klasie odprawiło się w tem półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A III.

Nauka moralna. O kłamstwie przeciwko żartów i dworności. 1) Nie mało jest takich ludzi, którzy będąc z przyrodzenia wesołymi i wielomównymi, rozumieją, że z przystojności nie zdrażają, gdy tę wielomówność żartami kłamliwymi okraszają. Stąd u nich w rozmowach nic częstszego jako nieprawdziwych rzeczy dosadne udawanie, które ponieważ za zwyczaj umować i rozweselać zwykło słuchających, zdaje się tem samem mieć wziętość między ludźmi, a zatem być niewinne i przystojne; lecz mylą się, bo żadne kłamstwo nie zdobi człowieka uczciwego. 2) Każdy z doświadczenia poznawać może, że żarty kłamliwe, bądź najdowcipniej wymyślone, nie były nigdy, ani są profesją poważnych osób. Wiedzą także kłamcy, iż to nie wielki honor szalbierskimi conceptami zarabiać sobie na wziętość u ludzi, a po prostu mówiąc arlekinować; gdy więc samych tylko niższego rzędu ludzi, a wyraźniej mówiąc mniej na uczciwość, powagę i honor baczących, jest własność, każdemu należy człowiekowi tego unikać. 3) Nigdyby się dziać mogło dobrze w społeczeństwie ludzkim, gdyby w niem wszyscy byli takowi krotochwilnicy; bo jakieżby było jednych ludzi z drugimi obcowanie, jakie zrozumienie siebie, jakie wspólne sobie dopomaganie? Złyby był zaiste taki obraz współkowania, a gdy zły co do całego ciała, zły zatem i co do każdego członka, czyli jaśniej mówiąc, jeżeli nie przystoi wszystkim, żadnemu nie jest przyzwoity. 4) Próżny to jest zarzut niektórych, którzy mówią, iż kto kłamie tak, że słuchający poznawać mogą kłamstwo jego, nie zwodzi nikogo. Bo prócz to nie zawsze prawda, żeby tak kłamiący nie umiał uwodzić i oszukać nikogo, oprócz że i w takim razie prawdzi się o nim, że jest szalbierzem, bo słów swoich z myślami nie zgadza; prócz, że nie podług natury idzie, która nam każe wszędzie po prostu i po szczeremu postępować sobie w mówieniu, prócz, że i wtenczas nie wymawiając prawdy, uchyla się od tejże enoty; w tem samem zasiąga dosyć na siebie plamy, że gdy innych szalbierzów nie rychło częstokroć wydaje się kłamstwo, jego — zaraz po kłamstwie, i owszem w samem kłamliwym mówieniu poznawają szalbierstwo i osądzają za kłamcę. 5) Na dokładniejsze poznanie, jakie ma w sobie przywary żartobliwe i dworne kłamstwo, nic więcej nie trzeba tylko rozstrząsać, jakim się ono trybem prowadzić zwykło; tego bowiem gładką zniewagą utnie, onego niedoskonałość lub wadę dowcipnie odkryje; tych wstydu nabawi, owych rozjątrzy lub pokłóci, jednym przymówi nieznacznie, drugich na pośmiewisko wystawi; a to wszystko dlatego się dzieje, aby się z conceptem pokazać i, jak mówią, jowialistą być w kompanii; a zatem gdy tego wszystkiego dokazują, nie można w nich żadną miarą

tego żartowania sposobu pochwalić, który miłość bliźniego razi a sprawiedliwość gwałci.

Historia rzymska — od roz. 2-go: o ustanowieniu nowej formy rządu, panowaniu konsulów, staraniu Tarkwiniusza gwałtownymi sposobami przywłaszczenia korony, używaniu Latynów na pomoc przeciw Rzymianom, rokoszu pospólstwa, wojnie z Wolskami, z popisem Cyncynata, dyktatora rzymskiego, — do roz. 3-go.

Geografia polityczna o państwach korony polskiej, od pytania: jak długo i szeroko rozciągają się państwa korony polskiej? do miejsca, gdzie się opisuje prowincya pruska, z ukazaniem na mapach.

Arytmetyka. Było objaśnienie definicyi liczb łamanych, item o dodawaniu, odciąganiu i moltiplikowaniu tychże liczb.

Wiadomość o ptactwie drapieżnem — bąk, żoła, srokosz, wilga, lelek.

Wiadomość rzeczy kopalnych — dalszy ciąg, o wynalezieniu kruszców.

Gramatyka: 1) de regimine verborum deponentium, impersonalium, infinitivorum, gerundiorum, supinorum, substantivorum, adiectivorum, adverbiorum, interiectionum et de ablativo absolute posito, których nauk reguły obszerniej były wykładane, z tłumaczeniem przykładów i pokazaniem w przykładach tychże reguł, z wywracaniem sensów łacińskich passive, infinitive active, infinitive passive; 2) z prozody: de figura, natura, auctoritate, pedibus, caesura, carminibus; przy tej nauce były przyłączone przykłady i w wierszach tak Owidyusza, jako i innych autorów, były uważane reguły z objaśnieniem.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: do Kuryona, Apiusza, Bitynika, Domicjusza, drugi do tegoż, do Cezara, tegoż do Cycerona i Attyka; 2) z Owidyusza ks. 3-ej de Ponto dalszy ciąg elegii 5-ej do Kotta; 3) z Korneliusza Neposa o Dyonie.

Kompozycye: 1) niektóre pytania z historii z polskiego na język łaciński; 2) niektóre sensa z Korneliusza Neposa, myśli wyborynych Cycerona, historii e prophanis scriptoribus; 3) ćwiczenia arytmetyczne liczb łamanych. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawilo się w półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A II.

Nauka moralna: 1) dawana była z książki polskiej wydanej na klasę II, której tytuł: Moralna nauka dla szkół narodowych: o potrzebach wzajemnych między panem i sługą; 2) wykładali na język polski o tychże powinnościach między panem i sługą z Wypisów na klasę II wydanych; przy którym wykładzie było obszerne wyłuszczenie reguł gramatycznych.

Historia święta — dalszy ciąg o stanie królów judzkich, zostających pod jarzmem różnych obcych monarchów, jakoto: greckich, perskich, egipskich, item zostających pod władzą najwyższych kapłanów i cesarzów rzymskich.

Geografia powszechna: o Ameryce, od pytania: jakie jest położenie,

granice, obszerność i nasiadłość Ameryki? — do końca; item polityczna o królestwie portugalskiem, o państwie króla sardyńskiego, z ukazaniem na mapach.

Wiadomości o ptactwie domowem:—jak w raporcie z lipca r. 1779.

Arytmetyka—jak w raporcie z lipca r. 1779.

Gramatyka: 1) o obserwacyach wszystkich deklinacyi, o komparacyach deklinacyach nominum adiectivorum et anomalium; 2) o preterytach 4-ej koniugacyi i o formacyach czasów w koniugacyi; 3) o konstrukcyi początkowej od pytania: nomina propria miast, zamków, wsi w jakim spadku kłaść się powinny? — do 3-ej części gramatyki, gdzie mówi o konstrukcyi wyższej; 4) de régime verborum communium, deponentium, impersonalium, infinitivorum, gerundiorum, supinorum i participiorum.

Wykład autorów: 1) z listów Cyclerona: do Maryusza, Trebacyusza, Treboniusza, tegoż do Cyclerona, tegoż do Serwiusza, do Terencyi żony, Tulioli córki i Cyclerona syna do Tyrona; 2) z bajek Ezopa: liszka i kruk, liszka i orzeł, człowiek i osioł, żaby obawiające się potyczki byków; 3) z Korneliusza Neposa o Cymonie.

Kompozycye — jak w raporcie z marca r. 1779.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A I.

Nauka moralna: 1) czego rodzice potrzebują od dzieci i co rodzicom swoim powinny dzieci; jak czynią i sprawują się dzieci posłuszne, szanujące i zawdzięczające swym rodzicom; 2) wykładali na język polski o potrzebie zawdzięczania rodzicom, o potrzebie szanowania sędziwych, przy którym wykładzie było ukazanie reguł gramatycznych. Daje się ta nauka częściami w czasie wykładu autorów klasycznych.

Historja kościoła — dalsza kontynuacya: którzy biskupi wieku 1-go kościół Chrystusa sprawowali, co o tych pamięci godnego biskupach, co za stan kościoła był wieku 1-go, jakim sposobem kościół był rozkrzewiony, które osobliwie herezye w wieku tym wszczęły się, które zbory odprawiły się, które obrządki święte wprowadzone były, co o zakonnych stanach wiedzieć należy, którzy święci osobliwie zajaśniali?

Geografia naturalna od pytania: które są przylądki dawnego świata? do roz. 3-go o państwie turekiem, z ukazaniem na mapach.

Arytmetyka. Multyplikacya i dywizya proste.

Wiadomość o bydle domowem — jak w raporcie z lipca r. 1779.

Gramatyka: 1) od pytania: które nomina substantiva generis masculini z sygnifikacyi? — do miejsca o deklinacyi nominis substantivi; 2) deklinacye prócz form imion greckich, były wybierane z generów już to imion greckich, już łacińskich adiectivorum comparative i superlative wziętych, tudzież pronominum i tych, które się nazywają anomalia albo inaequalia; 3) koniugacye prócz słów nieregularnych, inne z preterytów były wybierane; 4) z konstrukcyi od pytania: które partykuły albo konjunkcye służą samemu indicativo? — aż do części 3-ej gramatyki.

Wykład autorów — jak w raporcie z lipca 1779.

Kompozycje: 1) pytania niektóre z historii z polskiego na łacińskie, 2) bajki Fedra z łacińskiego na polskie, 3) ćwiczenia arytmetyczne, 4) formowania charakterów.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 2, publiczny 1.

Język niemiecki. Klasa I. 1) O porównaniu stopniów imion przydatnych, o imionach przydatnych odmieniających i nieodmieniających liter samobrzmiących w 2-im i 3-im stopniu, o deklinacjach imion przydatnych i liczb; 2) o koniugacjach słów porządkowych i nieporządkowych, czyniących, cierpiących i trzeciego gatunku; 3) o imionach rządzących spadkami rodzącym, dawającym, oskarżającym i odbierającym; 4) z rozmów: między dwoma przyjaciółmi, o języku niemieckim, o czytaniu książek.

Klasa II. Gramatyka: 1) uczyli się rodzajów imion istotnych, rodzaju męskiego, białogłowskiego i trzeciego, poznających się przez sygnifikację i terminację; 2) deklinacji imion przydatnych, porównanych przez stopnie, deklinacji liczby głównej, zaimków osobistych, dzierzących, pokazujących, pytających; 3) tablicy generalnej poznania koniugacji słów nieporządkowych, czyniących i trzeciego gatunku; item nauki o słowach składanych z przykładami koniugowania tychże słów z przekładaniami odłączającymi się i nieodłączającymi się; 4) przysłówiów odpowiadających na pytanie: wo, wohin, woher, wodurch; 5) imion rządzących spadkami dawającym, oskarżającym i odbierającym. Rozmowy: o pisaniu, o pisaniu listów, między dwoma przyjaciółmi — z wyluszczeniem przedniejszych reguł gramatycznych. Wykład: 1) bajki Ezopa: o osle i wilku, o Ezopie i osle, o Herkulesie, o dziecięciu i wężu, o pawiu i wronie, o lwie i osle; 2) listy wyjęte z gramatyki w różnych materyach p. Gellerta. Kompozycje: 1) niektóre bajki Ezopa u p. Lessinga, 2) niektóre sensa z listów p. Gellerta. Botanika: rozłup, świetlik, koszyzsko, ruta, brodawnik, piolun.

Opisanie egzaminu publicznego.

Podług ostatniego zalecenia od P. Komisji E. N. odprawił się egzamin publiczny w następujący sposób: na dzień 21 lipca sproszeni jmp. urzędnicy tak ziemi Drohickej, jako i Liwskiej, lubo nie wszyscy przybyli, przecież wielu ich zaszczycających swoją bytnością, powitani byli mową językiem łacińskim wykładającą pożytek narodowi z terażniejszej edukacji, wszczepiający cnotę zacnych i dobrych obywatelów. Zaczęto egzamin od najstarszej klasy, kontynuowano go aż do ostatniej, począwszy od godziny 2 popołudniu od 7-ej. Zakończył się mową polską, wyrażającą dziękczynienie za łaskawe przybycie.

Lipiec 1781.

K L A S A IV.

Nauka chrześcijańska bywa w kościele co niedziela popołudniu od godziny 2 do 3: o pokucie, o wierze, o tradycjach.

Nauka moralna z prawa naturalnego: o powinnościach człowieka względem Boga, względem siebie, względem bliźnich.

Prawo polityczne. Wiadomości o orderach; francuskich: św. Michała, św. Ducha, św. Ludwika, św. Łazarza, Zasług rycerskich; polskich: Orła białego, św. Stanisława.

Rołnictwo. O zarazach zbożowych dalszy ciąg.

Rzeczy fizyczne: o atmosferze, meteorach, deszczach, śniegach, gradach, rosach, szronach, mgłach, grzmotach, piorunach, błyskawicach; o systematach Kopernika, Tychona i Ptolomeusza. Ta wiadomość służyła za geografję astronomiczną.

Historja narodowa. O Fryderyku Auguście II cała.

Nauka krasomówska — jak w raporcie z lipca r. 1779.

Wykład autorów: 1) mowa Cyncerona przeciwko Katylinie 4-ta; 2) mowa Isokratesa: *arbitror confiteri omnes...*; 3) z Wirgiliusza księga 5-ta o Eneaszu trojańskim; 4) z Horacyusza księgi Epodon ody: 1, 2, 3; 5) z Seneki do Publiusza cieszących roz. 9, 11, 12; 6) *ex selectis e prophanis scriptoribus historiis* księgi 4-ej roz. 14, 16 i 17.

Mitologia. Opowiadane były wszystkie imiona, które znajdują się w zwyż wyrażonych odach Horacego i Wirgiliusza wierszach.

Kompozycje: 1) przynosili listy oznajmujące, winszujące, dziękujące i responsa; 2) mowy z materyi: a) cnota jest najpiękniejszym w świecie pięknym serc zaszczytem; b) majątki i dostojności rzeczypospolitej nie mają być rozdawane obcym, tylko własnym obywatelom; c) dobrem powszechnem jest, aby królowie wyznaczali opiekunów młodej kawaleryi, rozrzutność ich bowiem jest zgubą rzeczypospolitej; d) ustanowić należy, aby handel żaden nie szkodził szlacheckiemu stanowi... po polsku i po łacinie; 3) wykładali niektóre sensa z Cyncerona, Seneki, Horacego.

K L A S A III.

Nauka moralna — dalszy ciąg o przystojnem obcowaniu i pożyciu jednego z drugim wykładano na język polski, z ukazaniem reguł wyższej konstrukciji; do tej nauki stosowane były niektóre mowy moralne.

Historji rzymskiej rozdział 5-ty.

Geografia — o państwach korony polskiej: od województwa ruskiego do końca, z pokazaniem na mapach i uważaniem podziału rozebranego kraju.

Arytmetyka: addycyi, subtrakcyi, multiplikacyi, dywizyi, tak prostych, jak składanych dali dowód; prócz tego początkowe definicye liczb łamanych objaśnione były.

Wiadomość o zwierzętach dzikich: liszka, łoś, niedźwiedź, rosomak, ryś, sarna, wydra, wilk, żbik, żubr.

Gramatyka: 1) de regimine verborum deponentium, impersonalium, infinitivorum, gerundiorum, supinorum, participiorum, substantivorum, adiectivorum; 2) z prozody od paragrafu: De derivatione — do końca. Przy tej nauce były układane od uczniów wiersze łacińskie w różnych materjach.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona 1-szy do Lentula, do Kuryona Apiusza Pulchra, Serwiusza Sulpicyusza, Marka Maryusza, do Warrona; 2) z Owidyusza de Ponto ks. 4-ej list 4 i 5 do Seksta Pompejusza; 3) z historyi naturalnej: o ogrodach w powszechności, item o ogrodach jarzynnych, item o różnych drzewach ogrodowych; 4) z Korneliusza Neposa o Tymoleonie i Tymoteuszu. Przy tym wykładzie autorów zachodzące trudności o obyczajach, rządach, nabożeństwach, prawach, wojsku, handlach, miarach, wagach etc., starożytnych zwłaszcza Rzymian i Greków, ułatwiono z Dykcyonarza starożytności, wydanego dla szkół narodowych.

Kompozycye: 1) niektóre pytania z polskiego na język łaciński; 2) niektóre sensa z Korneliusza Neposa, listów i myśli wybranych z Cycerona; 3) ćwiczenia arytmetyczne; 4) układanie wierszów tak łacińskich, jak polskich.

Popisów odprawilo się w tej klasie w półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A II.

Nauka moralna. Dawana była z książki na tę klasę wydanej: o powinnościach, zachodzących między panem i sługą; 2) wykładali z wypisów na tę klasę na język polski, dalej o obowiązkach zachodzących między uczniem i nauczycielem, item o obowiązkach wzajemnych sługi i pana. Przy tym wykładzie ukazywany był sposób zrozumienia trudniejszej łaciny. Daje się w czasie wykładu autorów częściami.

Historja święta starego testamentu: 1) o niewoli żydów w Egipcie i o prześladowaniu onych; 2) o patryarchach i sędziach izraelskich.

Geografia powszechna — o Afryce, polityczna — o państwie hiszpańskiem i portugalskiem, z ukazaniem na mapach.

Wiadomości historyi naturalnej — o zwierzyńcu, zwierzyźnie i pszczołach, z Wypisów na tę klasę.

Arytmetyka. Addycyi, subtrakcyi, multiplikacyi i dywizyi tak prostych, jak składanych dali dowód.

Gramatyka: z gramatyki dawniejszej: 1) o komparacyach i deklinacyi adiectivorum, pronominum et substantivorum; 2) o preterytach i supinach 3-ej i 4-ej koniugacyi; 3) o prepozycyach rządzących spadkami, imionach miast, zamków, wsi i wywracaniu sensów łacińskich; 4) o znajdo-

waniu porządku w sensach i kommatach tak polskich, jak i łacińskich; 5) z konstrukcyi wyższej de regimine verborum communium, deponentium, impersonalium, infinitivorum, gerundiorum; z gramatyki nowej: 1) o przypadkowaniu polskiem, 2) o imionach nieforemnych i ułomnych, 3) o czasowaniu polskiem, 4) o pisowni polskiej i łacińskiej.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: do Bitynika, do Bazylusza, do Trebacyusza, do Kuryona dwa i Kornificyusza: 2) z bajek Ezopa: człowiek i osioł, liszka i smok, liszka i kot, osioł i koń, liszka i kruk, wróbel i zając; 3) z Korneliusza Neposa o Arystydesie.

Kompozycye: 1) z polskiego na język łaciński niektóre pytania z historii starego testamentu; 2) z łacińskiego na język polski niektóre bajki Fedra; 3) sensa niektóre z Korneliusza Neposa, myśli wybornych Cycerona, bajek Fedra; 4) ćwiczenia arytmetyczne.

Popisów w tej liczbie odprawiło się w półroczu 2, publiczny 1.

K L A S A I.

Nauka moralna. 1) co rodzicom swoim powinny dzieci, 2) jak czynią i sprawują się dzieci posłuszne, szanujące i zawdzięczające swym rodzicom; 3) wykładali na język polski o potrzebie zawdzięczania rodzicom i szanowaniu sędziwych. Przy tym wykładzie było dokładne ukazanie reguł łaciny.

Historya o monarchii perskiej, o miastach greckich, o Persach i Grekach, o Grekach we Włoszech, o wojnie domowej w Grecyi.

Geografia:—od miejsca: które są znaczniejsze góry w Europie? do pytania: które są główne dawnego świata rzeki? z ukazaniem na mapach.

Arytmetyka: moltiplicacya i dywizya prosta i składana.

Wiadomość o bydle domowem: o owcach i psach, z Wypisów na tę klasę wydanych.

Gramatyka: 1) od miejsca: nomina substantiva foeminini generis z sygnifikacyi i terminacyi, do miejsca: o komparacyi adiectivorum; 2) deklinacye nieregularne wszystkie prócz form imion greckich, były wybierane niektóre z generów jużto imion greckich, jużto łacińskich, adiectivorum comparative i superlative wziętych, tudzież pronominum i tych, które się nazywają anomalia albo inaequalia; 3) koniugacye nieregularne wszystkie, prócz tych z preterytów niektóre wybierane były; 4) z konstrukcyi, od pytania: nomina propria? do miejsca: de regimine verborum. Używa się gramatyki Schol. P.; item z gramatyki na tę klasę wydanej roz. 5—8: o zaimku, o słowie, o imiesłowie, formy deklinacyi.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: do Marcela, Serwiliusza, Kuryona, Peta, Syliusza; bywają w czasie eksplicacyi gramatyki i ortografii; 2) z bajek Ezopa: żaba rozpukła, pies, skarb i sęp, muły i rozbójnicy, lew mądry; 3) niektóre sensa łatwiejsze z Korneliusza Neposa z łacińskiego na polski język.

Kompozycye: 1) niektóre pytania z polskiego na język łaciński; 2) niektóre bajki Fedra z łacińskiego na polski; 3) niektóre sensa e selectis

prophanorum historiis i łatwiejsze listy Cyserona; 4) ćwiczenia arytmetyczne.

Język niemiecki. Klasa I: 1) uczyli się reguł generalnych dobrego pisania, kładzenia artykułu determinującego i niedeterminującego; 2) nauki o składaniu imion przydatnych, item deklinacji imion przydatnych, liczb, zaimków; 3) koniugacji słów składanych z przekładaniami odłączającymi się i nieodłączającymi się; koniugacji słów ściągających się i trzecioosobnych; 4) wokabuł należących do 2-ej i 3-ej deklinacji; 5) poznawali słowa nieporządkowe przyjmujące w niedoskonałym czasie literę *a*, w sposobie rozkazującym literę *i*, item tychże słów przyjmujących w niedoskonałym czasie sylabę *it* i nieodmieniających litery samobrzmiącej w sposobie rozkazującym; 6) rozmowy: o niemieckim języku, o czytaniu książek, o czytaniu i uczeniu się. Przyczem pokazywano sposób dobrego wymawiania niemieczyzny i objaśniano reguły niemieczyzny.

Klasa II: 1) z gramatyki uczyli się reguł poznawania imion rodzaju białogłowskiego i nijakiego tak przez sygnifikację, jak terminację; 2) deklinacji liczb, zaimków, imion tak przydatnych, jak istotnych; 3) koniugacji słów porządkowych i nieporządkowych, trzecioosobnych, przyjmujących zaimki, item przekładań rządzących różnymi spadkami; 4) imion rządzących spadkami rodzajem, dawającym, oskarżającym i odbierającym; 5) rozmów: o wstaniu i odwiedzeniu, o posiedzeniu, o przechadzce, o pisaniu. Tłumaczyli bajki niektóre Lessinga z niemieckiego na język polski, także niektóre listy Gellerta, z uważaniem konstrukcyi niemieckiej, lub cokolwiek im zadano tak z niemieckiego na język polski, jak z polskiego na niemiecki, ukazywali nakoniec formowanie charakterów niemieckich. Botanika: komanowe ziele, socznica, barwinek, bazanowiec, brodawnik, trędownik, paproć, janowiec.

Opisanie egzaminu publicznego.

Podług ostatniego zalecenia od P. Komisyi E. N. odprawił się egzamin publiczny w następujący sposób: na dzień 20 lipca sproszeni jmp. urzędnicy tak ziemi Drohickej, jako i Liwskiej, lubo nie wszyscy przybyli, przecież wielu ich zaszczycających swoją bytnością powitani byli mową łacińskim językiem okazującą niechybny postępek młodzieży i nadzieje w dalszym wieku użytecznych narodowi mężów. Zaczęto egzamin od najstarszej klasy, kontynuowano go aż do ostatniej, począwszy od godziny 2 po południu do 7-ej. Zakończył się mową polską wyrażającą dziękczynienie za łaskawe przybycie.

Marzec 1782.

K L A S A IV.

Nauka chrześcijańska bywa dawana dla wszystkich w kościele co niedziela po południu od 2 do 3: o znaku krzyża św., o wierze, o modlitwie o sposobach modlenia się.

Nauka moralna. — jak w raporcie z marca r. 1779.

Prawo polityczne: o handlu Europy.

Rolnictwo — o zarazach zbożowych.

Geografia astronomiczna:—jak w raporcie z marca r. 1779.

Historia narodowa: od Mieczysława, od którego domysł o początkach narodu polskiego do prawdy najpodobniejszy, do Władysława II, syna najstarszego Bolesława III.

Nauka krasomówska — jak w raporcie z marca r. 1779.

Wykład autorów: 1) mowa Cyncerona za Markiem Marcellem; 2) z Wirgiliusza o Eneaszu trojańskim księga 1-sza; 3) z Horacyusza książki Epydon ody 4, 5, 9; 4) z Seneki cieszących Marcyę od roz. 1-go do 5-go; 5) ex selectis historiis ks. 4-ej roz. 22, 23, 25, 26 i 28.

Mitologia. — jak w raporcie z lipca r. 1781.

Kompozycje: 1) przynosili w różnych materyach od siebie ułożone peryody; 2) listy proszące, zalecające i responsa na nie; 3) amplifikacje łacińskie i polskie z materyi tych: życie nadewszystko jest najmiłsze — najlepiej doświadczamy przyjaźni w przeciwnościach — przez enotę i naukę nabywają się dostojeństwa — chociaż niepoślednia jest chwała z zacnych urodzić się przodków, żaden jednak stąd chełpić się nie ma — przodków gorliwiość w bronienu ojczyzny godna w każdym wieku pamięci i naśladowania — naśladowanie powinno być rozumne, nie płoche; 4) wykładali niektóre sensa Cyncerona, Horacyusza, Wirgiliusza. Na tydzień bywają razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 3.

K L A S A II (dwuletnia).

Nauka moralna. 1) wykład jej z łacińskiego na polski język: o przystojnem obcowaniu i pożyciu jednego z drugim; 2) stosowane były do tej nauki niektóre mowy moralne; 3) o potrzebach, należących się uczniowi od nauczyciela i wzajemnie o powinnościach ucznia pilnego, item o powinnościach pana względem sługi.

Historia naturalna—o kurach, gołębiach i gęsiach.

Historia powszechna: o Asyryjczykach; o założeniu tej monarchii, wojnach Ninusza, rządzie Semiramidy do podziału tej monarchii, historia perska: o początkach tej monarchii, rządach Cyrusa, Kambizesa, i panowaniu magów.

Geografia powszechna: o Afryce i o Ameryce, od początku do pytania: jakie są własności powietrza i gruntów, płód ziemny i obfitość obojczy Ameryki?; polityczna: o państwie papieskiem, o królestwach duńskiem i szwedzkim, z ukazaniem na mapach.

Rzeczy kopalne: o rzeczach kopalnych w powszechności i szczególności: co są, jaki ich podział, jak się zawiązują w ziemi, z wyliczeniem rodzajów soli, jakoto: powszechnej, saletry, hałunu, koperwasu, burysu, soli amoniackiej, i rodzajów kamieni, jakoto: dyamentów, gwiazdeczki, marmuru, kalcedonii, kryształu etc., z okazaniem przymiotów, własności, skutków, miejsce, na których się znajdują.

Ziemiaństwo: 1) o przyrodzeniu w powszechności, szczepieniu, dogodzeniu, zgoła o staraniu powinnem około drzew; 2) o różnych miejscach, w których różne drzewa lepiej się rodzą i o sztuce rozeznawania gruntu natury; 3) o winnicach i staranności około nich; 4) o szczęśliwości życia wiejskiego. Używa się ks. 2-ga Wirgiliusza Marona.

Arytmetyka — jak w raporcie z lipca r. 1781 pod klasą III.

Gramatyka: Polska—na tę klasę wydana: 1) o rodzajach rzeczowników żywotnych i nieżywotnych; 2) o rodzajach przymiotników; 3) o rodzajach rzeczowników i przymiotników łacińskich, tak żywotnych, jak nieżywotnych; 4) o zwyczaju stopniowania przymiotników polskich i łacińskich, i postaciach gramatycznych. Łacińska: od paragrafu o deklinacji nominis substantivi do koniugacji słowa posiłkującego *sum*; 2) o preterytach i supinach 1-ej, 2-ej i 3-ej koniugacji; 3) o łączeniu i zgadzaniu verbi cum nominativo, adiectivi cum substantivo, relativi cum antecedente, łączeniu koniunkcyj, prepozycyj; 4) z konstrukcyi wyższej: de regimine verborum activorum, passivorum i communium; 5) z prozody: od początku do paragrafu: de terminatione. Przy tej nauce były składane wiersze łacińskie w różnych materyach i okazywany iloczasy.

Wykład autorów: 1) listy Pliniusza: do Korneliusza Tacyta, do Kornelii, dwa inne do Tacyta; 2) listy Cyncerona: do Lentula, Kuryona, Marka Celliusza, Dolabelli i Apiusza; 3) Owidyusza de Ponto ks. 4-ej list 8, drugi do Germanika; przy wykładzie wierszów Owidyusza okazywano iloczasy i układanie wierszów łacińskiego i polskiego; 4) z bajek Ezopa: Ezop i swawolnik, przypowieść Sokratesa, paw do Junony, rozbicie się na morzu Symonidesa, mysz polna i domowa, krowa, koza, owca i lew; 3) z Korneliusza Neposa o Temistoklesie, Trazybulu i Lizandrze. Przy tym wykładzie zachodzące trudności w obyczajach, rządzie wojennym i politycznym, pieniądzech, wagach i miarach Rzymian dawnych i Greków objaśniano z Dykeyonarza starożytności, wydanego dla szkół narodowych.

Kompozycye: 1) niektóre kawałki z Korneliusza Neposa, myśli wybornych i listów Cyncerona, bajek Ezopa, Wirgiliusza; 2) ćwiczenia arytmetyczne. Bywają na tydzień razy 3.

Popisów w tej klasie odprawiło się w półroczu 3.

K L A S A I (dwuletnia).

Nauka moralna. 1) o potrzebie nauki moralnej i onej poznaniu; 2) jakie mają potrzeby dzieci; 3) w czym się nie obejda bez pomocy rodzi-

ców; 4) co się dzieciom należy od rodziców; 5) czego także potrzebują rodzice od dzieci; 6) co rodzicom swoim powinny dzieci. Wykładali na język polski: o potrzebie kochania, słuchania, czezenia i zawdzięczenia rodzicom.

Historia powszechna od pytania: co jest historia w powszechności? do pytania: co jest era, epoka, wiek? o Medach, Niniwitach, Babilończykach.

Historia naturalna o wołach, krowach i koniach.

Geografia naturalna od początku: co jest geografia? do pytania: na wiele państw dzieli się Azja?

Arytmetyka. Pokazywano pisanie liczb i numeracyi; item adycya, subtrakcya, multiplikacya i dywizya prosta.

Gramatyka: Łacińska: 1) o ortografii polskiej i łacińskiej; 2) o etymologii; 3) de generibus nominum substantivorum, od pytania: które są generis masculini z sygnifikacyi i terminacyi? do pytania: które są generis neutrius z sygnifikacyi i terminacyi? 4) deklinacye wszystkie regularne wraz z ich obserwacyami, prócz tych niektóre z generów były wybierane; 5) koniugacye wszystkie regularne z ich formacyami, prócz tych bywały z preterytów niektóre słowa trybowane; 6) z konstrukcyi: od pytania: jak się verbum personale zgadzać powinno cum nominativo? do miejsca: które są kondycye do wywrócenia sensu jakiego łacińskiego passive, położonego active. Polska: roz. 1-szy o wymawianiu łaciny na wzór polszczyzny; roz. 2-gi: rozebranie mowy na 8 części; 3-ci: o nieodmiennych częściach mowy; 4-ty: o odmiennych częściach mowy.

Wykład autorów: 1) z listów Cycerona: do Fabiusza Celiusza, Tyrona, Bazyljusza, Terencyi żony; 2) z bajek Ezopa: wilk i baran, żaby proszące Jowisza o króla, pies przez rzekę mięso niosący, żaby do słońca, suka ze swemi szczeniętami.

Zabawy domowe: 1) niektóre pytania, z historii z polskiego na łaciński język; 2) niektóre bajki Fedra z łacińskiego na polskie; 3) niektóre sensa z listów Cycerona łatwiejszych; 4) ćwiczenia arytmetyczne; 5) formowania charakterów.

Język niemiecki. Klasa I: 1) dawano sposoby dobrego pisania i wymawiania niemieczyny; 2) uczyli się 1-ej, 2-ej, 3-ej i 4-ej deklinacyi z terminacyami do nich należącemi; 3) koniugacyi słów posiłkujących, porządkowej słowa czynnego; 4) czynili z imion istotnych imiona przydatne; 5) uczyli się rozmów: o pisaniu listów, o niemieckim języku, o posiedzeniu; przytem tłumaczyli niektóre bajki i listy łatwiejsze z gramatyki Gottscheda.

Klasa II: uczyli się wszystkich deklinacyi regularnych z terminacyami do nich należącemi; 2) poznawali reguły rodzaju męskiego i żeńskiego, tak z zakończenia, jak i znaczenia; 3) zgadzali artykuły z imionami istotnymi i imiona istotne z przydatnymi; 4) uczyli się koniugacyi słów posiłkujących, także koniugacyi słów porządkowych czyniących, cierpiących i trzeciego gatunku; 5) imion rządzących spadkiem rodzącym, dającym i oskarżającym; 6) poznawali słowa nieporządkowe, przyjmujące w niedoskonałym czasie sylabę *il* i nieodmieniające litery samobrzmiącej w sposobie rozkazującym, item słowa przyjmujące w niedoskonałym cza-

się literę *a*, w sposobie rozkazującym literę *i*. Rozmowy: o niemieckim języku, o czytaniu książek, o czytaniu i uczeniu się, o ubieraniu się. Wykład: tłumaczyli niektóre bajki Ezopa i listy Gellerta z niemieckiego na język polski z ukazaniem reguł i konstrukcji niemieckiej. Botanika: koper, sit, pszczelnik, ruta, piołun, bylica, kichawiec.

Lipiec 1786.

K L A S A I.

Nauka chrześcijańska. Dawana była ta nauka tak pierwszoletnim, jak drugoletnim, codzień przez $\frac{1}{2}$ godziny, w dni zaś niedzielne oprócz kazań przez godzinę jedną. Używa się katechizmu ks. Wojkowskiego.

Moralna nauka. Wstęp do tej nauki poprzedziło objaśnienie czynione około nauki moralnej od obyczajności swój początek biorącej. Ze zaś dopełnienie istotnych stanu obowiązków gruntowną jest zasadą tej nauki, nad tem uczniów zastanowiłem i z tej przyczyny pierwszoletni o należytościach i powinnościach dzieci względem rodziców, drugoletni zaś o należytości ucznia względem nauczyciela, sługi względem pana, z okazywaniem prawideł związków i wszelkich powinności, z objaśnieniem prawd dawane miewali. Daje się ta nauka w środy od 10 do 11-ej.

Język polski i łaciński. Gramatykę 1-letnim na klasę I, 2-letnim na klasę II przepisaną dawaną miewali, z przykładami i uwagami, które w tym roku przeszli 2 razy. Daje się w poniedziałki, środy i piątki od 8 do 9 zrana, od 3 zaś do 4 po popołudniu także w środy, piątki i soboty.

Arytmetyka. Po dokładnem poznaniu słów oznaczających liczby, ich podziale i użyteczności jednych nad drugie, znacznie postąpili w 4-ch operacjach liczb całkowitych i łamanych, oraz reguły wyższej arytmetyki, jakoto: o regule trzech prostej, odwrotnej, spółki, — z książki elementarnej. Daje się we wtorki, czwartki i soboty od 8 do 9.

Geografia. Dawane były początki geografii, potem o Europie i Portugalii z książki ks. Szybińskiego, której się uczyli, z ukazywaniem na mapach miast, miejsc, wód, wysp.

Tłumaczenie autorów. Tłumaczyli kawałki stosowne do moralnej nauki, których treścią jest uszanowanie, miłość, posłuszeństwo rodzicom, oraz uszanowanie sędziwych; bajki Fedra, listy Cyserona, życie Arystydesa za pomocą słownika na polski język z rozbieraniem na właściwe części mowy tłumaczyli.

Charakter. Mając uczniowie ukazany kształt i najlepsze zacięcie pióra, skład osoby, sposób trzymania, hartowania pióra i t. d., okazałem możność dwojaką ciągnięcia piórem dwie fundamentalne laski, od których piękność charakteru zależy, okazałem za pomocą form ks. Szybińskiego.

K L A S A II.

Nauka moralna. Tłumaczyli wypisy do moralnej na tę klasę, biorąc z nich środki nauczające sobie przystojnego obcowania i pożycia jednego z drugim, załatwiając zdarzone w tej mierze wnioski i różniąc istną przystojność do mniemanej tylko, chwając ochędostwo ciała i t. d. Daje się we wtorki od 10 do 11.

Gramatyka. Pojawszy tak wewnętrzne, jakoteż wspólne podług przenośni uważanych wszelkich wyrazów znaczenia, poznawali oboletni składnię w powszechności i składnię zgody i rządu w polszczyźnie i łacinie. Gdzie zaraz nauka o iloczacie ogólna w polskim, a w łacińskim przedostatniej tylko zgłoski, z zastanowieniem i rozstrząsaniem wszystkich okoliczności, do których się ta nauka iloczasu w tym języku ściąga, drugoletnim w przykładach najjaśniej okazywana była, co im razem posłużyło to do prędszego poznania i smakowania wierszy polskich i niektórych przynajmniej łacińskich. Daje się w poniedziałki, środy, piątki i soboty od 9 do 11.

Geometrya. Zaczawszy od 1-go rozdziału książki elementarnej a tak ciągiem idąc z twierdzeniami, definicjami, wnioskami, uwagami, dowiodłszy, określiwszy i ułatwiwszy oneż zagadnienia, zaś własnymi rękami uczniowie kreśląc, twierdzenia przez kreślenie figur zaraz dowodząc, ułatwiali, i tak na roz. 10-ym stanęli.

Historia naturalna. Wzięli dostateczną wiadomość o potrzebie i ważności tej nauki i jej podział; nastąpiło potem opisanie i podział rolnictwa, wszelkie rodzaje ziemi użyteczne i nieużyteczne, wyliczone sposoby uprawy gruntów i wyboru zboża podane, z wypisami łacińskimi do tego stosownymi dawane mieli.

Historia i geografia. Dziejów starożytnych o Asyryjczykach, Medach, Persach uczyli się oboletni i przeszli aż do roz. 4-go o Egipcyanach i innych znajomszych w starożytności narodach, z ukazywaniem przedniejszych miast i miejsc na mapach.

Wypisy. Z starożytnych pisarzy zdania różne o przyjaźni, jej potrzebie i sposobach utrzymywania onej z dobrymi, a ze złymi zaniechania zebrane stosownie do moralnej na tę klasę, z polskiego na łaciński, owszem z samej tej nauki niektóre w tej materji kawałki z łacińskiego na polski przekładali język, z rozwagą szyku i składni zgody i rządu w łacinie. Listy Cycerona, życia wodzów greckich 1-letnim i 2-letnim listy Pliniusza, życie Trazybula i Epaminondy.

K L A S A III.

Wymowa. Po wytłumaczeniu uczniom istoty krasomówni, podziale i skutkach postąpiło się dalej: o sztuce dobrego myślenia do mówienia dobrze, o wynajdowaniu przyczyn i dowodów na przekonanie słuchacza,

o krasomówskim rozporządzeniu mowy, o sposobach dobrego wymawiania przy tej lekcji; na zabawy domowe i szkolne miewali częścią z zadawanych, częścią od siebie ułożonych materyi, różne ćwiczenia, peryody, mowy tak w polskim, jako w łacińskim języku; tłumaczyli mowę 2-gą Cycerona przeciw Katylinie, z pokazaniem figur i ozdób. Używa się książki ks. Konarskiego.

Geometrya i algebra. Biorąc oboletni w tej klasie nie tylko początki algebry czyli sposobu (jak samo brzmi słowo) znalezienia prawdy, ale przyszedłszy aż do skracania i używania porównań, przez które sama dochodzi się prawda, rozwiązywali różne i liczne według prawideł tejże nauki zagadnienia, a nawet stosowne do drugiej nauki, w której się w tej klasie wszyscy ćwiczyli, to jest — geometryi części 2-ej o bryłomierstwie, którą przeszliśmy od 1-go, nie nie opuszczając, aż do ostatniego rozdziału, z wykładaniem na początku wielu terminów z polskiego na łaciński, z kreśleniem figur w całym tej części ciągu do okazania twierdzeń, zagadnień, wniosków i innych przybrań potrzebnych.

Historia naturalna. Podane mieli wiadomości o rzeczach kopalnych, jakoto: ziemiach, wodach kruszcowych, solach, sokach ziemnych, kamieniach, o kruszczach i półkruszczach, co wszystko z rodzajami i własnościami poznawane, dostateczne było, z wypisami łacińskimi do tego służącymi

Historia sztuk i kunsztów. Objaśniło się uczniom, jak jest ta nauka potrzebna w społeczeństwie ludzkim, a tak w szczególności sztuki wszystkie rzemiosł, wyliczając własności, części, moc, pożytek, narzędzia, sposoby, gruntownie okazując a wypisy łacińskich autorów stosując, zakończyło się.

Historia narodowa. Tej nauki ciąg zaczął się od Mieczysława I, książęcia polskiego, a tak porządkiem następców tronu i rodziny idąc, dzieła waleczne i cnoty osobliwsze wytykając, podobne uczniom słodziło się, a przeciwne ganiąc, wstręt oczywisty imże był jaśnie okazany; tak tedy postępując, z wyliczaniem roku każdego panowania, zakończyli na Kazimierzu IV.

Raport o nauczycielach.

1. Bryx (Bryxy) Jakób, profesor języka łacińskiego i niemieckiego I klasy, 1778 — 1781, zdrowie dobre, zdatny, pilny, obyczaje dobre.

2. Dąbrowski Kacper, 1779, zdrowie mierne, zdatny, pilny, obyczaje dobre.

3. Plewczyński Łukasz, 1778, zdrowie mierne, zdatny, pilność dokładna, obyczaje dobre.

4. Szaciński Franciszek, prefekt, 1778 — 1781, zdrowie mierne, zdatny, pilność usilnie dokładna, należyta; obyczaje dobre, z zbudowaniem przykładne.

5. Szperling Franciszek, nauczyciel języka niemieckiego, 1780, zdrowie dobre, zdatny, pilność dokładna, obyczaje dobre.

6. Toczyski Stanisław, 1780 — 1781, zdrowie dobre, zdatny, pilny, obyczaje dobre.

7. Zakrzewski Józef, 1778, zdrowie mierne, zdatny, pilność dokładna, obyczaje dobre.

8. Zeyffert Kacper, profesor języka niemieckiego, II klasy, 1779, zdrowie dobre, pilny, zdatny, obyczaje dobre.

Raport o dyrektorach.

1. Balicki Jan, 1790, uczeń, 1, zdalny, obowiązkom czyni zadosyć, jest w klasie III.
2. Berliński Jan, 1786, uczniów 9, zdolność nadmierna.
3. Błoński Wawrzyniec, 1778 — 1790, ucz. 13 — 2 — 24, zdadność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
4. Chojnaeki Józef, 1787—1789, ucz. 4—21—12, zdalny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
5. Chojnowski Jan, 1781, ucz. 5, zdrowie dobre, zdalny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.
6. Chrościcki Józef, 1788—1790, ucz. 4—12—23, zdadność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. II.
7. Czarnocki Adam, 1775, ucz. 10, zdrowie dobre, zdalny, obyczaje dobre, skończył kurs filozofii.
8. Czarnocki Andrzej, 1779, ucz. 3, zdrowie dobre, mniej zdalny, korzyść z nauk mierna, pobożny.
9. Czarnocki Jan, 1778, ucz. 10 — 12, zdrowie dobre, refleksya i rozum mierne, korzyść z wymowy dobra, z innych nauk mierna, obyczaje dobre.
10. Czarnocki Szymon, 1786, ucz. 17, zdadność mierna, jest w kl. III.
11. Dejowski Jakób, 1778, ucz. 9, zdrowie dobre, refleksya i rozum mierne, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.
12. Dejowski Wojciech, 1778 — 1781, ucz. 10—12, zdrowie dobre, zdalny, korzyść z geografii i wymowy dobra, z niemieczyzny i innych lekcyi — mierna, obyczaje dobre, stateczny.
13. Dmowski Władysław, 1786—1789, ucz. 10—14—21—12, zdadność nadmierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
14. Domanowski Michał, 1776—1779, ucz. 12 — 13—12, zdrowie, refleksya, rozum—dobre, korzyść ze wszystkich lekcyi dobra, obyczaje dobre, zdalny.
15. Egersdorf Kaeper, 1790, ucz. 3, zdalny, czyni zadosyć, jest w kl. III.

16. Górski Antoni, 1787, ucz. 1, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
17. Górski Franciszek, 1786—1787, ucz. 5—25, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
18. Gradowski Aleksander, 1778, ucz. 6; zdrowie, rozum, refleksya, korzyść z nauk — dobre, zdatny.
19. Grudzieński Adam, 1775, ucz. 4, zdrowie dobre, zdatny, obyczaje podejrzane.
20. Hilchen Marcin, 1780—1781, ucz. 6—8, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk wielka, obyczaje dobre.
21. Kalicki Michał, 1786—1789, ucz. 5—13—26—14, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
22. Karnicki Michał, 1790, ucz. 3, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
23. Kierdej Paweł, 1779—1780, ucz. 4—6, zdrowie dobre, zdatny, pilność mała, obyczaje pospolite
24. Kobyliński Ambroży, 1786—1787, ucz. 25—24, zdatność nadmierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
25. Kobyliński Tomasz, 1778—1780, ucz. 4—5—8, zdrowie mierne, niezdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje — dobre (pospolite).
26. Kodym Jan, 1775—1776, ucz. 5—12, zdrowie słabe; refleksya, rozum—dobre; korzyść z niemieczyzny mierna, z innych lekyi — dobra; obyczaje podejrzane (dobre), zdatny.
27. Kosieradzki Kacper, 1775, ucz. 5, zdrowie dobre, niezdatny, obyczaje podejrzane.
28. Kosieradzki Tomasz, 1788—1789, ucz. 4—10, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
29. Kosieradzki Wincenty, 1775—1776, ucz. 5—10, zdrowie mierne, refleksya i rozum dobre, korzyść z nauk dobra, z niemieczyzny — mierna, obyczaje dobre.
30. Kożuchowski Dominik, 1788—1789, ucz. 1—10, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
31. Krajewski Modest, 1780—1781, ucz. 9, zdrowie dobre, zdatny, pilność mała, korzyść lekyi mierna, obyczaje dobre
32. Krasnodębski Jan, 1790, ucz. 3, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
33. Krasnodębski Paweł, 1775—1776, ucz. 6—10; zdrowie, refleksya, rozum, korzyść z lekyi—mierne, obyczaje dobre, zdatny.
34. Krassowski Jan, 1786, ucz. 2, zdatność mierna, jest w kl. III.
35. Książopolski Franciszek, 1778—1779, ucz. 4—3—12—8, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z wymowy mierna, z innych lekyi — dobra, obyczaje dobre.
36. Książopolski Jan, 1781, ucz. 8, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk wielka, obyczaje dobre.
37. Książopolski Roman, 1789, ucz. 10, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
38. Kudelski Jacek, 1786, ucz. 5, zdatność mierna, jest w kl. III.
39. Lasikowski Paweł, 1776, ucz. 12, zdatny; zdrowie, refleksya, rozum, korzyść z lekyi, obyczaje — dobre.

40. Lepacki Kazimierz, 1775, ucz. 10, zdrowie dobre, zdatny, obyczaj dobre, skończył kurs filozofii.
41. Lipka Antoni, 1780—1781, ucz. 10—8, zdrowie dobre, zdatny, pilność dobra, korzyść z nauk wielka, obyczaje dobre, skromny, pobożny.
42. Lipka Paweł, 1788—1790, ucz. 7—10—24, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
43. Lisiecki Łukasz, 1778, ucz. 4, zdrowie mierne, zdatny, korzyść z nauk dobra, obyczaje dobre.
44. Luskowski Roch, 1787, ucz. 6, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
45. Łada Dawid, 1781, ucz. 5, zdrowie mierne, niezdatny, korzyść z lekcji dobra, obyczaje dobre.
46. Maleszewski Maciej, 1778—1779, ucz. 10—12—9; zdrowie, refleksya, rozum, obyczaje—dobre; korzyść z niemieczyny mierna, z innych lekcji dobra; zdatny, pobożny, skromny.
47. Malinowski Antoni, 1779, ucz. 6, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.
48. Męczyński Mikołaj, 1780—1781, ucz. 6—5, zdrowie dobre, zdatny, pilność dobra, obyczaje dobre.
49. Morzkowski Józef, 1786, ucz. 1, zdatność mierna, jest w kl. III.
50. Mościcki Marcei, 1781, ucz. 7, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z lekcji dobra, obyczaje dobre.
51. Mysłowski Andrzej, 1789—1790, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
52. Mystkowski Łukasz, 1787, ucz. 3, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
53. Niedźwiedzki Józef, 1778—1779, ucz. 5—4, zdrowie dobre, refleksya mała, rozum mierny, korzyść z lekcji mierna, obyczaje dobre (pospolite).
54. Nizwant Paweł, 1780, ucz. 5, zdrowie dobre, mniej zdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje pospolite.
55. Obrąpalski Antoni, 1775—1776, ucz. 4—8, zdrowie mierne, refleksya mała, rozum mierny, korzyść z lekcji mierna, obyczaje dobre, ułożenia dobrego
56. Olszewski Mikołaj, 1775, ucz. 8, zdrowie dobre, zdatny, obyczaje dobre.
57. Orzechowski Jakób, 1775, ucz. 9, zdrowie dobre, zdatny, obyczaje podejrzone.
58. Orzeł Mikołaj, 1786—1789, ucz. 12—15, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
59. Ostrowski Benedykt, 1787—1788, ucz. 9—15, zdatność nadmierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
60. Ostrowski Kazimierz, 1786—1787, ucz. 3, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
61. Płochocki Mateusz, 1781, ucz. 6, zdrowie mierne, niezdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.

62. Podniesiński Maciej, 1786, ucz. 4, zdatność mierna, jest w kl III.
63. Pogorzelski Andrzej, 1779, ucz. 5, zdrowie dobre, mniej zdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje pospolite.
64. Pogorzelski Grzegorz, 1786—1787, ucz. 5—7, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
65. Polkowski Andrzej, 1786—1787, ucz 3—8, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
66. Polkowski Ignacy, 1781, ucz. 7, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk wielka, obyczaje dobre.
67. Polkowski Jan, 1779—1781, ucz. 7 — 6 — 8, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z niemczyzny mierna, z innych nauk dobra, obyczaje dobre, pokorny, skromny.
68. Polkowski Józef, 1780—1781, ucz. 7—8, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.
69. Przygodzki Michał, 1788—1790, ucz. 9—10—26, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
70. Rabiński Antoni, 1781, 1786, ucz. 5—8—6, zdrowie mierne, niezdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.
71. Radzikowski Jan, 1775, ucz. 9, zdrowie dobre, zdatny, obyczaje dobre.
72. Radzikowski Franciszek, 1780—1781, ucz. 6—7, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk wielka, obyczaje dobre.
73. Ratyński Tomasz, 1775—1776, ucz. 4—11, zdrowie dobre; refleksya, rozum — mierne; korzyść z niemczyzny mierna, z innych lekcyi dobra; obyczaje dobre.
74. Rogiński Maciej, 1790, ucz. 10, zdatny, czyni zadosyć, jest w klasie III
75. Roguski Franciszek, 1778—1781, ucz. 6—8—12—10, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk dobra, obyczaje dobre, ułożenia dobrego.
76. Roguski Jan, 1780—1781, ucz. 7, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk wielka, obyczaje dobre.
77. Roguski Roch, 1781, ucz. 6, zdrowie mierne, niezdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.
78. Roguski Tomasz, 1778—1780, ucz. 10—12—8—12, zdrowie mierne, zdatny, korzyść z nauk dobra, obyczaje dobre.
79. Rowicki Franciszek, 1790, ucz. 5, zdatny, czyni zadosyć, jest w klasie III.
80. Rozwadowski Antoni, 1776—1779, ucz. 12—13—14—10; zdrowie, refleksya, rozum, korzyść z lekcyi, obyczaje — dobre; przykłady, zdatny.
81. Rozwadowski Stanisław, 1779, ucz. 5, zdrowie dobre, zdatny, korzyść z nauk dobra, pobożny, skromny.
82. Ryszkowski Stanisław, 1775, ucz. 5, zdrowie mierne, zdatny, obyczaje dobre.
83. Sikorski Kacper, 1790, ucz. 10, zdatny, czyni zadosyć, jest w klasie III.

84. Skolimowski Wawrzyniec, 1786, ucz. 2, zdatność mała, jest w klasie III.

85. Sobotowski Dawid, 1778 — 1780, ucz. 10, zdrowie słabe, refleksya, rozum, korzyść z nauk — mierne; obyczaje dobre, stateczny, pobożny.

86. Stański Sylwester, 1790, ucz. 2, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.

87. Szkopik Jan, 1780 — 1781, ucz. 6—5, zdrowie dobre, niezdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.

88. Świeszewski Jakób, 1776—1778, ucz. 4 — 10, zdrowie dobre, refleksya dobra, rozum mierny, korzyść z niemczyzny mierna, z innych lekcyi dobra, obyczaje dobre, przykłady, zdatny.

89. Tąkiel Szymon, 1775, ucz. 4, zdrowie mierne, zdatny, obyczaje dobre.

90. Tehórzniński Józef, 1776, ucz. 4, zdrowie mierne; refleksya, rozum, korzyść z lekcyi, obyczaje — dobre; przykłady, zdatny.

91. Telakowski Jan, 1789—1790, ucz. 10—23, zdatność nadmierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.

92. Toczyski Feliks, 1786—1787, ucz. 2, zdatność mała, czyni zadosyć, jest w kl. III.

93. Toczyski Stanisław, 1778—1779, ucz. 12—13—12; zdrowie, korzyść z nauk, obyczaje — dobre, zdatny.

94. Warszawski Ignacy, 1787, ucz. 1, zdatność mała, czyni zadosyć, jest w kl. III.

95. Wąsowski Kazimierz, 1780—1781, ucz. 6—5, zdrowie dobre, niezdatny, korzyść z nauk mierna, obyczaje dobre.

96. Włodek Antoni, 1786—1787, ucz. 24—20, zdatność nadmierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.

97. Wojewódzki Ignacy, 1778—1780, ucz. 6—12, zdrowie mierne, zdatny; korzyść z geografii i prawa dobra, z innych nauk mierna; obyczaje dobre.

98. Wojewódzki Ignacy, 1789, ucz. 10, zdatność dobra, czyni zadosyć, jest w kl. III.

99. Wojewódzki Tomasz, 1775—1776, ucz. 6, zdrowie mierne, refleksya mała, rozum mierny; korzyść z niemczyzny mała, z innych lekcyi mierna; obyczaje dobre, przykłady.

100. Wojewódzki Walenty, 1776—1779, ucz. 6—10—12—8; zdrowie, refleksya, rozum, korzyść z lekcyi, obyczaje — dobre; przykłady, ułożenia dobrego.

101. Wojno Wojciech, 1776, ucz. 10; zdrowie, refleksya, rozum, korzyść z lekcyi, obyczaje — dobre; zdatny.

102. Wojtkowski Wojciech, 1789, ucz. 10, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.

103. Zaboklicki Antoni, 1790, ucz. 4, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.

104. Zaboklicki Ignacy, 1788 — 1790, ucz. 4 — 10, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.

105. Zaboklicki Piotr, 1786—1789, ucz. 10—15—21—10, zdatność mierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
106. Zaleski Stanisław, 1779, ucz. 3, zdrowie mierne, zdatny, korzyść dobra, pobożny, skromny.
107. Zalewski Kazimierz, 1790, ucz. 23, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
108. Zasławski Stanisław, 1775, ucz. 7, zdrowie mierne, zdatny, obyczaje dobre.
109. Zatkalik Bazyli, 1786—1789, ucz. 12—11—27—10, zdatność nadmierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
110. Zawadzki Józef, 1786—1787, ucz. 26—35, zdatność nadmierna, czyni zadosyć, jest w kl. III.
111. Zawadzki Kazimierz, 1790, ucz. 3, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
112. Zawadzki Roman, 1789, ucz. 10, zdatny, czyni zadosyć, jest w kl. III.
113. Zawadzki Wawrzyniec, 1779—1780, 1786, ucz. 3—10, zdrowie dobre, zdatny; pilność, korzyść z nauk, obyczaje dobre; pobożny, skromny.
114. Złotkowski Antoni, 1780, ucz. 12, zdrowie dobre, zdatny, pilność dobra, obyczaje dobre.
115. Żebrowski Ludwik, 1787, ucz. 4, zdatność mała, czyni zadosyć, jest w kl. III.
116. Żukowski Ignacy, 1786, ucz. 5, zdatność nadmierna, jest w kl. III.
117. Żyznowski Józef, 1786, ucz. 15, zdatność nadmierna, jest w kl. III.
-

- * Bala Jan, 10, I—III, 81, 86—89, 90.
- * " Roch, 10, pocz.—II, 81, 86—87.
- Balicki Franciszek, 17, III, 75—76.
- * Baliński Jan, 9, pocz.—II, 81, 86—88.
- Bałdyga Szymon, pocz., 78.
- Biały Mikołaj, 7, pocz., 78—81.
- " Paweł, 13, pocz.—II, 78—81.
- Biedrzycki Tomasz, w. mazowieckie, 14, II, 86.
- * Bielawski Idzi, 13, I, 90.
- " Jan, 17, I—III, 78—81.
- " Joachim, 17, I—II, 78—81.
- * " Józef, 9, I, 88—90.
- * " Michał, 7, I, 88—90.
- Bieliński Józef, pisarzewicz ziemski drohicki, 10, pocz.—I, 79—81.
- " Józef, pocz., 79.
- " Tomasz, 18, I—II, 75—76.
- * Bielski Ludwik, 10, I, 87.
- Błoński Bernard, 12, I, 78.
- * " Fabian, 16, I—III, 86, 88—90.
- * " Marcei, 12, I, 90.
- " Mikołaj, 16, II, 75—76.
- " Paweł, 16, II—IV, 75—79.
- * " Szymon, 14, I, 89—90.
- * " Wawrzyniec, 17, II—III, 86—90.
- Bobicki Stefan, w. mazowieckie, 16, II—III, 86—89.
- Boksicki Stanisław, 13, I, 81.
- * Bołsch Ludwik, 20, II, 86.
- Borkowski Józef, pocz., 80.
- " Karol, I, 75.
- " Wawrzyniec, 12, I, 80.
- Borowski Kacper, w. mazowieckie, 15, I, 86.
- Boyson Ignacy, w. brzesko-litewskie (wileńskie), majorowicz wojsk litewskich, 16, II—III, 88—90.
- " Ludwik, w. brzesko-litewskie, majorowicz wojsk litewskich, 10, I, 88—90.
- Brodziński Piotr, w. mazowieckie, 16, II—III, 86—90.
- Brodzki Piotr, pocz., 80—81.
- * Brzozowski Jan, 9, I, 87—90.
- Buchowiecki Grzegorz, pocz., 81.
- * Buczyński Krzysztof, 10, I, 89—90.
- Budziński (Budzyński) Dominik, podwojewództwie podlaski, 12, II—IV, 75—81.
- " Franciszek, podwojewództwie podlaski, pocz., 81; 14, II, 86—90.
- " Stanisław, " " (droh.), 17 II—IV, 75—79.
- " Wenanty, " drohicki, 8, I—III, 75—81.
- * Budziszewski Kazimierz, 11, I, 86—87.

- Bujalski Feliks, pocz., 76—79.
- * " Jan, 14, I, 90.
- * " Marcin, 13, I, 90.
- " Piotr, 9, pocz.—II, 76—81.
- * Bukowski Franciszek, 13, I, 89.
- * " Jan Kanty, 11, I, 87—88.
- * " Kazimierz, w. mazowieckie, 11, I, 89—90.
- * Bułasiewicz Jan, 12, I—II, 86—90.
- Bzowski Idzi, 16, II, 81.
- Chański Stanisław, pocz., 78.
- Chądzeński Jan, pocz., 78—79.
- Chmielewski Wojciech, 11, pocz.—I, 78—81.
- Chmieliński Bernard, 14, II, 75.
- " Wojciech, 11, I—II, 75—76.
- Chodowski Maciej, pocz., 76.
- Chojecki Józef, pocz.—I, 75—76.
- * Chojnaeki Józef, w. rawskie, 19, III, 87—89.
- Chojnowski Jan, 12, I—IV, 76—81.
- Chróścicki Antoni, pocz., 76—81.
- " Jakób, 10, pocz.—II, 76—81.
- " Józef, w. mazowieckie, 21, II—III, 88—90.
- " Marcin, " 11, I, 89—90.
- " Szymon, " 14, I, 89—90.
- " Wojciech, 13, pocz.—II, 76—81.
- Cieszkowski Baltazar, stolnikowicz liwski, pocz., 79.
- Ciołkowski Antoni, w. płockie, pisarzewicz płocki, 17, III, 86—87.
- " Feliks, w. mazowieckie, 17, I, 86—87.
- " Ignacy, w. płockie, pisarzewicz płocki, 20, III, 86.
- " Jakób, " " " 19, III, 86—87.
- " Józef, " " " 10, II—III, 86—87, 90.
- Ciświcki Augustyn, pocz., 78—79.
- * Czaczkowski Józef, 14, II, 89—90.
- Czarnecki Andrzej, 17, II—IV, 75—79.
- " Jan, 22, IV, 78.
- * " Jan, 16, I—II, 86—90.
- * " Konstanty, 10, I, 89—90.
- * " Szymon, 14, I—III, 78—81, 86.
- * " Wincenty, 10, I, 86—90.
- * Czarnowąski Wincenty, 11, I, 86—88.
- Czarnowski Jan, sędzic kamieński, 14, I, 80—81.
- " Joachim, pocz., 81.
- " Józef, sędzic kamieński, 12, I, 81.
- " Paweł, w. mazowieckie, 17, I, 87.
- Czechowicz Antoni, w. mazowieckie, 11, I—II, 89—90.
- Czerwieński Jan, w. mazowieckie, 16, II, 86.
- Czerwiński Stanisław, 10, I, 75—79.
- * Czyżewski Maciej, w. krakowskie, 18, II, 86—87.

- Dąbkowski Kacper, pocz., 76.
Dąbrowski Antoni, w. mazowieckie, 15, III, 86.
* " Antoni, 12, I—II, 86—87.
 " Filip, w. mazowieckie, 13, I, 89—90.
 " Ignacy, 10, I, 75—78.
* " Jakób, 16, I, 89.
* " Jan, 10, I, 86—87.
* " Józef, burgrabicz żembrowski (drohicki, ostrowski), 14, II,
 86—89.
 " Jan Kanty, w. krakowskie, 15, I, 90.
 " Wincenty, w. mazowieckie, 10, I, 89—90.
 " Wojciech, " 14, I—II, 89—90.
Dejowski Jakób, 22, IV, 78.
 " Wojciech, 18, IV, 78—81.
* Dekański Feliks, 12, I—III, 81, 86—89.
* " Jan, 9, I, 87.
Dekudowski Jakób, 12, pocz., 78—80.
* Deska Józef, 10, I, 88—90.
* Długoszewski Antoni, 7, I, 87—90.
* " Kacper, 10, I—II, 86—90.
 " Maciej, 8, pocz. — II, 78—81, 86—87.
Dłuski Kajetan, 19, I—III, 76—78, 80.
Dmowski Andrzej, 13, I—III, 78—81.
* " Filip, 10, I, 90.
* " Kazimierz, 14, I, 86—90.
* " Paweł, 12, I, 86—88, 90.
 " Stanisław, 15, I, 78—81.
 " Stanisław, 12, I, 79.
* " Szymon, 13, I, 86—87.
* " Władysław, 11, I—III, 78, 81, 86—89.
Dobrzański Józef, w. mazowieckie, 12, I, 86.
* Dobrzeński Jan, 11, I, 86.
Dola Teodor, I, 75.
Domanowski Michał, 19, III—IV, 76—79.
Domaszewski Franciszek, 15, III, 75—76.
 " Franciszek, 14, I—III, 78—81.
 " Józef, 16, I—II, 78—81.
 " Tadeusz, 17, II, 75—76.
Drażewski Antoni, 11, I, 75—76.
 " Ludwik, pocz., 78.
* Dybowski Jakób, 15, I, 86.
* Dziwulski Jan, 12, I, 86—87.
Egersdorf Józef, w. mazowieckie, 10, I, 86—90
 " Kacper, " 14, II—III, 86—90.
Fedorowicz Jan, 12, I—II, 76—79.
Fleyszman Edward, pocz., 78.
 " Maciej, pocz., 79.

- * Galański Michał, 10, I, 87—90.
- Galecki Józef, w. mazowieckie, 12, I, 90.
- * Garczyński Edward, skarbnikowicz drobiecki, 8, pocz.—III, 78—81,
86—87.
- " Fryderyk, " " 17, III, 75.
- " Hermenegildy, " " 12, I—III, 78—81.
- * Garzewski Jan, 8, I, 90.
- * Gąsiorowski Wincenty, 13, I—II, 86, 89—90.
- Gąsiorowski Stanisław, pocz., 76.
- Gąsowski Antoni, 19, II, 75.
- " Paweł, 12, I, 75—76.
- Gewartowski Wiktor, w. mazowieckie, 8, I, 87.
- * Godlewski Paweł, w. mazowieckie, 14, I, 86—88, 90.
- * Gogłóza Jan, 16, II—III, 87—89.
- * Goliński Józef, 16, II, 86—87.
- Golaszewski Mateusz, 1, 75.
- Gołębiowski Antoni, w. mazowieckie, 5, I, 90.
- Gostkowski Wincenty, sędzia ostrowski (nurski; skarbnik, wojszczyce
nurski), 10, pocz.—III, 78—81.
- Goyzewski Daniel, III, 75.
- Górski Andrzej, skarbnikowicz wendeński, III, 75.
- * " Antoni, w. mazowieckie, 12, pocz.—III, 80—81, 86—88.
- * " Franciszek, 23, III, 86—87.
- " Mikołaj, w. mazowieckie, 12, I—II, 89—90.
- " Piotr, " 16, I—II, 89—90.
- " Wojciech, " 9, I, 89.
- Góyski Feliks, w. mazowieckie, skarbnikowicz (wojszczyce) liwski,
6, I, 87—90.
- " Wojciech, pocz., 80.
- Grabowski Adam, w. mazowieckie, 13, I, 86.
- Grabowski Aleksander, 17, IV, 78.
- " Walenty, 11, pocz.—I, 80—81.
- Grącki Wawrzyniec, I, 75.
- Grochowski Szczepan, 16, I, 76.
- Grodzicki Wawrzyniec, 20, I—III, 78—81, 86, 89.
- Grocki Józef, w. mazowieckie, 15, II—III, 86—90.
- * Grodzki Józef, 43, I, 90.
- * " Leon, 12, I, 87—89.
- * " Mateusz, 10, I, 89—90.
- Grudzieński Adam, 19, III, 75—76.
- " Marcin, 12, II, 75—76.
- * Grzymała Antoni, 11, I, 87—90.
- * " Feliks, 12, I, 87.
- " Jan, III, 75.
- * " Jan, w. mazowieckie, 12, I, 86—87, 89.
- * Gutkowski Antoni, w. mazowieckie, 17, II, 86—87.
- * Hilchen Franciszek, 8, pocz.—II, 81—90.

- * Hilchen Leon, 11, I, 83.
- * " Leon, 10, I—II, 87—90.
- * " Maciej, 11, I, 90.
- * " Marcin, 13, II—IV, 75—81.
- Jaczewski Adam, w. mazowieckie, pisarzewicz liwski, 12, II—III, 86—90.
- " Bartłomiej, w. mazowieckie 13, I, 86.
- " Jacenty, 12, pocz. — I, 78—81.
- " Jan, pisarzewicz liwski, 10, pocz. — II, 78—81.
- " Józef, w. mazowieckie, pisarzewicz liwski, 9, I, 86—90.
- " Paweł, " " " " 9, I, 87.
- * Jagodziński Józef, 12, I, 89—90.
- Janczewski Jan, w. mazowieckie, 9, I, 90.
- Jasiński Klemens, " 14, II—III, 86—90.
- * Jeleński (Ileński, Iliński) Franciszek, 10, I, 86—89
- * " Paweł, 13, I, 86—90.
- Jeruzalski Piotr, 13, I—II, 75—78.
- * Jurkiewicz Franciszek, w. mazowieckie, 11, I, 87; 13, I, 90.
- * " Maciej, 17, I, 88—90.
- Kaczorowski Jan, 14, II, 78.
- * Kalicki Grzegorz, 11, I, 87.
- * " Michał, 20, III, 86—89.
- Kamiński (Kamieński) Feliks, 15, II, 75—76.
- Kamieński Franciszek, pocz., 78—79.
- " Kacper, 10, pocz.—I, 78—81.
- * " Jan, 18, I, 87.
- " Wawrzyniec, pocz., 80.
- * Kaniowski Mikołaj, w. mazowieckie, 13, I, 86—88.
- Karnicki Franciszek, 14, I, 78.
- * " Jan, 12, I—II, 86—90.
- " Kacper, 10, pocz., 81; 16, II—III, 86—89.
- * " Mikołaj, 9, pocz., 81; 14, II—III, 86—90.
- Kawecki Franciszek, I, 75—76
- Kierdej Paweł, IV, 79—80.
- Kłodnicki Antoni, pocz., 78.
- " Stanisław, 14, III, 78.
- Kobyłański Aleksander, 11, II, 75.
- " Piotr, 17, II, 75.
- * Kobyliński Ambroży, 12, I—III, 79—81, 86—87.
- * " Antoni, 11, I, 89.
- " Bartłomiej, 12, pocz., 78—81.
- * " Franciszek, 13, I, 86—87.
- " Mateusz, 15, I, 80—81.
- " Tomasz, 16, II—IV, 75—80.
- " Wojciech, pocz., 79.
- * Koczmier Stanisław, 13, I, 88.
- " Wojciech, w. mazowieckie, 17, I—II, 86—87, 89.

- Kodym Jan, 22, III, 75—76.
" Piotr, 1, 75—76.
Komorowski Andrzej, pocz., 76—78.
" Ignacy, pocz., 81.
* Konarzewski Antoni, 13, II, 86—88.
* " Franciszek, 13, I, 86—87.
* " Michał, 12, I—II, 86—88.
* Korczewski Antoni, 10, I, 88—90.
* Korff Ignacy, 11, I, 86—90.
* " Stanisław, 12, I—II, 86—90.
Kosecki Franciszek, pocz., 78.
* Kosieradzki (Kozieradzki) Dyonizy, 12, II, 86—87.
" Kacper, 23, III, 75.
* " Jacek, 20, II, 86, 90.
* " Jan, 15, I, 86.
* " Józef, 12, I, 90.
* " Szymon, 14, II—III, 86—90.
* " Tomasz, 18, II—III, 86—89.
" Wincenty, 18, III, 75—76.
Kozłowski Cyprian, I, 75—76.
Koźmiański Stanisław, w. mazowieckie, 11, I, 87.
Koźuchowski Dominik, 21, II—III, 86—89.
* " Fabian, pocz., 79—81; 18, III, 86.
" Walenty, 17, pocz.—I, 78—81.
Krajewski Jan, w. mazowieckie, 17, I, 89—90.
" Modest, 24, IV, 80—81.
* Krasnodębski Franciszek, 13, I, 87—90.
" Ignacy, 10, I, 75—76.
* " Jan, 10, pocz., 81; 15, II—III, 86—90.
* " Jan, 9, I, 86—89.
* " Jan, 14, I, 88—90.
" Józef, III, 75.
" Kazimierz, pocz., 78.
* " Michał, 10, pocz.—I, 78—81; 19, II—III, 86—87.
" Paweł, 19, III, 75—76.
* " Stanisław, 12, I, 86—87.
Krasowski Adam, 11, pocz., 80—81.
* " Jan, 12, I—III, 78—81, 86.
* " Jan, w. mazowieckie, 7, I, 87, 90.
* " Paweł, 13, II, 86—87.
" Tadeusz, 15, I—II, 75—80.
" Zacharyasz, 20, III, 79.
* Królikowski Piotr, 11, I—II, 87—90.
Księżopolski Franciszek, 15, II—IV, 75—81.
" Jan, 13, I—IV, 75—81.
* " Jan, 11, I, 90.
" Józef, pocz., 78.
* " Józef, 12, I, 89.

- * Księżopolski Roman, 15, II—III, 86—89.
- * Kuczyński Fabian, 14, I, 86—87.
- * Kudelski Franciszek, 16, I, 90.
- * " Jacenty, 14, I—III, 80—81, 86.
- " Szymon, III, 75.
- Kurek Wawrzyniec, pocz., 79.
- Kurowski Wawrzyniec, 12, I, 81.
- Laskowski Józef, pocz., 78, 80.
- * Lenczewski Jan, 16, I—II, 86—89.
- Leszczyński Franciszek, pocz., 79.
- * Lipieński Walenty, 15, I, 88.
- Lipka Antoni, 13, II—IV, 75—81.
- " Maciej, 12, pocz., 76, 80—81.
- " Michał, I, 75.
- " Paweł, w. mazowieckie, 9, pocz.—III, 80—90.
- * Lisiecki Feliks, 11, I—II, 81—90.
- " Józef, w. mazowieckie, 10, I—II, 87—90.
- " Łukasz, 11, II—IV, 75—78.
- " Piotr, 13, II—IV, 75—78.
- Luszkowski Roch, w. mazowieckie, 16, III, 86—87.
- Łada Dawid, 10, I—IV, 75—81.
- " Ignacy, pocz., 79—81.
- " Jan, 14, I, 75—76.
- " Marek, 17, I, 86.
- * " Mikołaj, 12, I, 87—90.
- Łasikowski Paweł, 16, III, 75—76.
- Łaszczewski Stanisław, w. mazowieckie, 9, I, 90.
- * Ławecki Adam, 10, I, 89—90.
- Łazowski Ignacy, pocz., 78.
- * " Kazimierz, 10, I, 86—90.
- Łęczycka Kazimierz, 12, pocz.—II, 78—81.
- Lochowski Jan, w. sandomierskie (mazowieckie), wojszczyz wendeński, 13, I—II, 76—89.
- " Jan, w. mazowieckie, 15, I—II, 87—89.
- " Łukasz, w. sandomierskie (mazowieckie), wojszczyz wendeński, 10, I—II, 86—89.
- * Łopuski Franciszek, w. mazowieckie, 8, I, 89—90.
- * " Karol, " 15, II—III, 89—90.
- * Łukaszewicz Franciszek, 16, I, 87.
- * " Franciszek, 13, I, 90.
- " Joachim, 14, pocz.—I, 79—81.
- * " Wawrzyniec, 17, I, 86.
- * Łuniewski Ignacy, 9, I, 83—87.
- Magrzykowski Kazimierz, pocz., 79.
- * Maleszewski (Maliszewski) Adam, 12, pocz.—III, 80—81, 86—88.
- * " Antoni, 14, I, 86—87.
- " Kacper, 15, II, 75—79.

- * Maleszewski Ignacy, 18, I—II, 86, 88.
- * " Józef, 16, I, 86—87.
- " Maciej, 18, II—IV, 75—79.
- " Maciej, 18, I, 81.
- * " Paweł, 14, I—II, 87—89.
- " Wojciech, 16, II—III, 75—78.
- Malinowski Antoni, 16, II—IV, 75—79.
- Marcinkiewicz Jan, pocz., 78.
- * Markowski Jan, w. mazowieckie, 14, II—III, 86—88, 90.
- Masiewicz Paweł, w. mazowieckie, 9, I, 86—87.
- Marzelski Audrzej, pocz., 76.
- Metelski Paweł, w. mazowieckie, 15, I, 88.
- * Męczyński Jan, 15, I, 87—89.
- * " Józef, 16, I—II, 86—90.
- " Mikołaj, 16, II—IV, 75—81.
- Miączyński Józef, w. mazowieckie, generałowicz, 7, I, 89.
- " Mateusz, w. płockie, 14, I, 89.
- Michałowski Adam, burgrabicz grodzki liwski, 11, pocz.—I, 76—79.
- " Józef, burgrabicz grodzki liwski, w. mazowieckie, 6,
 pocz., 81, 11, I—II, 86—90.
- " Józef, w. mazowieckie, I, 87.
- " Sylwester, burgrabicz grodzki inflancki, 11, pocz.—III,
 80—81, 86—89.
- Mieciński (Meczyński), 12, I, 75—78.
- Mieszkowski Szymon, 15, II, 76.
- Milewski Klemens, 14, I, 80.
- " Tomasz, 18, II, 75—76.
- Milkowski Jan, w. mazowieckie, 8, I, 86—87.
- * Mleczo Antoni, stolnikowicz inflancki, 10, I—II, 87—90.
- * " Eustachy, " " 6, I, 89—90.
- * " Ferdynand, " " 9, I—II, 87—90.
- * " Ksawery, " " 12, II—III, 86—89.
- * " Marcin, " " 13, II—III, 86—89.
- Moczulski Filip, 12, pocz.—II, 78—81.
- Modelski Józef, w. mazowieckie, 14, I, 90.
- Mołóżewski Franciszek, pocz., 81.
- * Morawski (Murawski) Józef, 10, I, 87—90.
- " Marcin, I, 75.
- Morza Karol, I, 75.
- " Stanisław, I, 75.
- * Morzkowski Józef, komornikowicz drohicki, 20, III, 86.
- " Stanisław, " " 13, II—III, 86—90.
- Mościcki Marceli, 21, IV, 81.
- " Sebastyan, w. mazowieckie, 14, I, 88—90.
- Mroczek Maciej (Mateusz), 18, II, 75—76.
- " Michał, 12, I—III, 75, 81.
- Mysłowski Andrzej, 10, pocz.—III, 81, 86—90.
- Mystkowski Franciszek, w. mazowieckie, 6, I, 90.

- Mystkowski Łukasz, w. mazowieckie, 19, I, 80; 27, III, 86.
" Piotr, " 10, I, 90.
Nasiłowski Jan, pocz., 78.
Niedźwiecki Józef, 17, II—IV, 75—79.
* Niemierka Michał, 10, I, 87.
Niewęłowski Jan, pocz., 78.
Niewiarowski Franciszek, 15, pocz.—I, 79—80.
" Michał, pocz., 80.
" Wojciech, pocz., 80.
* Niwiński Paweł, 17, I—III, 86—89.
Nizwant Andrzej, 10, pocz.—I, 78—81.
* " Franciszek, 8, I, 86—90.
" Jan, 10, I, 75—78.
" Paweł, 12, II—IV, 75—80.
Nojszewski Antoni, 13, I—II, 75—81.
Noskiewicz Tomasz, 12, pocz.—II, 78—81.
Oborski Adam, wojszczyzyc (cześnikowicz) liwski, 10, pocz.—I, 78—81
Obrąpalski Antoni, 20, III, 75—76.
" Felicyan, 17, I, 76.
" Ignacy, 17, I—II, 76—78.
" Piotr, pocz., 76—79.
* " Stanisław, w. mazowieckie, 12, I, 86—88.
Ogonowski Augustyn, w. mazowieckie, 9, I, 87—90.
* Ołędzki Adam, 19, III, 90.
" Wojciech, 16, I—II, 86—89.
* Olszewski Ambroży, 18, II, 89—90.
" Andrzej, w. mazowieckie, 13, I, 86.
" Franciszek, " 16, I, 86.
" Józef, " 9, I—II, 86—90.
" Mikołaj, 20, III, 75.
" Tomasz, 13, I, 80.
" Szymon, pocz., 80.
Ołtarzewski Andrzej, pocz., 79.
* " Paweł, 14, I—II, 87—89.
Orzechowski Jakób, 23, III, 75.
" Stanisław, 10, pocz.—I, 78—81.
* Orzeł Mikołaj, 13, I—III, 78—81, 86—89.
* " Wawrzyniec, 10, I, 87—90.
Osiecki Antoni, III, 75.
" Wojciech, III, 75.
Osowski Jan, 15, I, 75—76.
* Ostaszewski Leon, 14, II—III, 86—88.
* " Teofil, 11, I, 90.
* Ostrowski Benedykt, 16, III, 86—89.
* " Kazimierz, 10, pocz.—III, 78—81, 86—87.
Pacuski (Pacuska) Michał, pocz., 76—80.
Pacz Wincenty, I, 75.
Paderewski Franciszek, III, 75.

- * Paderewski Franciszek, 13, I, 90.
- * " Jacek, podstolic (podsędkowicz) mielnicki, 12, I—II, 86—90.
- " Piotr, III, 75.
- * Pajewski Antoni, 12, I, 81.
- * Perkowski Franciszek, 12, I, 89.
- " Stanisław, 13, I—II, 86—87, 89—90.
- * Pętkowski Józef, 11, I, 90.
- * " Tomasz, 9, I, 87.
- * Pieńkowski Józef, 15, II, 76.
- * " Wawrzyniec, 13, I, 90.
- " Wojciech, komornikowicz (podsędkowicz) drohicki, 10, I—III, 78—81.
- * Piętka Marcei, w. mazowieckie, komornikowicz nurski, 16, pocz.,—II, 80—81, 86—87.
- * " Walenty, 15, I, 86—90.
- * Piotraszko Ignacy, 12, I, 87—88.
- Piórek Franciszek, 10, I, 81.
- * Piwoński Jan, w. mazowieckie, 10, II, 89—90.
- * " Józef, 8, I, 89.
- * " Marcin, 10, I, 89—90.
- * Plagwicz Jan, 10, I, 86, 88—89.
- * " Karol, 14, II, 86, 88—89.
- Plechciński Jan, I, 75.
- Plewicki Paweł, pocz., 78—79.
- Pluskwiński Jan, 15, II, 75—76.
- " Kazimierz, 11, I, 75—76.
- Płochocki Mateusz, 17, III, 80.
- * Płonowski Grzegorz, 21, I, 86.
- Pniewski Bonawentura, komornikowicz ziemski drohicki, 10, I, 80.
- * Podniesiński Maciej, 17, I, 81; 21, III, 86.
- Podolski Krzysztof, 15, pocz. —I, 81.
- Pogorzelski Andrzej, 17, II—IV, 75—78.
- * " Grzegorz, 13, I—III, 78—81, 86—87.
- * " Jan, 13, I, 88, 90.
- * " Kazimierz, 14, I, 88—90.
- * " Krzysztof, 17, I, 88.
- * " Michał, 14, I, 88.
- * " Piotr, 12, I—II, 87—88, 90.
- * Polkowski Andrzej, w. mazowieckie, 12, pocz.—III, 78—81, 86—87.
- " Dyonizy, w. mazowieckie, 12, I, 90.
- " Faustyn, 19, I, 76—78.
- " Franciszek, 10, I—II, 75—81.
- " Franciszek, 15, I, 80—81.
- " Ignacy, 14, I—IV, 75—81.
- " Jan, 16, II—IV, 75—81.
- " Józef, 12, I, IV, 75—76, 81.
- " Onufry, w. mazowieckie, 10, I, 90.

- Polkowski Sylwester, pocz., 79.
" Walenty, 10, pocz. —I, 78—81.
" Walenty, 16, I, 80—81.
Poławski Franciszek, w. mazowieckie, 10, I, 87—90.
" Ignacy, III, 75.
* Poniatowski Andrzej, 12, II, 90.
Popławski Jakób, w. mazowieckie, podsędkowicz (wicestarościec)
liwski, 8, I, 89—90.
" Stanisław, w. mazowieckie, 10, I, 86—87, 89—90.
* Poraziński Franciszek, burgrabicz drohicki, 12, II, 89—90.
" Marcin, 16, I—II, 80—81.
* " Wincenty, burgrabicz drohicki, 10, I, 89—90.
Porzeziński Franciszek, pocz., 78.
" Marcin, pocz., 78.
" Maryan, 15, I, 79.
Prązewski Ignacy, w. mazowieckie, pocz.—II, 81, 86—87.
* Pruszyński Andrzej, 11, I, 86—87, 90.
* Przewoński Bonawentura, komornikowicz drohicki, 8, pocz.—III,
78—81, 86—87.
" Franciszek, 11, I—II, 75—81.
" Gracyan, komornikowicz drohicki, 10, I—IV, 76—81.
" Grzegórz, 14, I—II, 75—78.
* " Ignacy, 14, I—II, 86—90.
" Józef, 10, I—III, 78—81.
* " Michał, komornikowicz drohicki, 7, I, 87, 89.
* " Mikołaj, " " 9, pocz.—II, 81, 86—89.
* " Szczepan, " " 9, I, 87—90.
* " Wincenty, 18, II, 86.
* " Wincenty, komornikowicz drohicki, 14, I, 90.
Przygodzki Marcin, I, 75.
* " Mikołaj, 18, II—III, 86—90.
* " Tomasz, 12, I, 87—89.
Puławski (Poławski?) Mateusz, pocz., 78.
" Piotr, pocz., 78.
" Wojciech, pocz., 78.
Rabiński (Rabieński) Antoni, 12, II—IV, 78—81.
" Antoni, 14, pocz.—III, 80—81, 86.
" Marcin, w. mazowieckie, pocz., 80—81; 13, II, 86.
" Michał, " " pocz., 80; 16, II, 86.
Rackowski Apolinary, pocz., 81.
" Jakób, pocz., 79.
" Piotr, pocz., 80.
Radzikowski Franciszek, 12, I—IV, 75—81.
" Hermenegildy, 10, pocz. — I, 80—81.
" Jan, 19, III, 75.
" Tomasz, 8, pocz.—II, 76—81.
* Ratyński Antoni, 10, I—II, 86—90.
* " Antoni, 13, I—II, 88—90.

- * Ratyński Fabian, 14, I—II, 86—90.
- * " Grzegorz, 16, II—III, 86—89.
- * " Jan, 12, I—II, 86—90.
- " Kazimierz, 20, II, 75—76.
- * " Szymon, 11, I—III, 86—90.
- " Tomasz, 17, II, 75—76.
- " Tomasz, 19, III, 75—76.
- * " Tomasz, 19, II, 86—87.
- " Wiktoryn, III, 75.
- * " Wojciech, 13, I—III, 86—90.
- Rąga Leopold, 14, I, 76.
- * Remiszewski Antoni, 15, I—II, 87—90.
- * " Jan, 14, I, 87.
- Reymanowski Franciszek, w. mazowieckie, 19, II, 86.
- Rogaliński Kazimierz, III, 75.
- * Rogiński Maciej, w. mazowieckie, 16, II—III, 86—90.
- " Mateusz, w. mazowieckie, 14, I—III, 86—90.
- Roguski Franciszek, 11, I—III, 75—80.
- " Franciszek, 12, II—IV, 75—81.
- " Franciszek, w. mazowieckie, 17, I, 87.
- " Grzegórz, 18, I—II, 76—79.
- " Grzegórz, pocz., 78.
- " Ignacy, w. mazowieckie, 14, I, 89—90.
- " Ignacy, " 9, I, 90.
- " Jan, 12, I—IV, 75—81.
- " Jan, pocz., 76.
- " Józef, w. mazowieckie, regentowicz liwski, 8, pocz.—II, 76—81; 19, III, 86.
- " Kazimierz, w. mazowieckie, 11, I, 90.
- " Leon, " 13, I, 90.
- " Leonard, " 12, I, 89.
- " Melchior, pocz., 78—79.
- " Michał, 10, I, 75—78.
- " Roch, 16, I—IV, 75—81.
- " Sebastyan, w. mazowieckie, 8, pocz.—III, 75, 78—79, 81, 86—87.
- " Stanisław, 9, I—II, 75—81.
- " Stanisław, pocz., 76—78.
- " Tomasz, 16, II—IV, 75—80.
- " Tomasz, 16, I—II, 75—81.
- " Tomasz, pocz., 76.
- * " Tomasz, w. mazowieckie, 15, I—II, 86—90.
- " Tomasz, " 14, I—II, 87—88, 90.
- " Wojciech, " regentowicz (pisarzewicz) liwski, 8, I—II, 86—90.
- Rojnik Karol, pocz., 78.
- * Rosiński Stanisław, 16, I, 88.
- Rowicki Adam, 19, I—III, 76—81.

- Rowiecki Antoni, 13, pocz.—II, 76—80.
- * " Franciszek, pocz.—II, 78, 81, 86—90.
 - " Franciszek, w. mazowieckie, 15, II—III, 86—90.
 - " Jan, 17, II, 75.
 - * " Michał, w. mazowieckie, 9, pocz., 78—81, 86—87.
- * Rozbicki Antoni, 13, II, 86—88.
- * " Walenty, 15, I, 90.
 - " Wojciech, 18, pocz.—III, 76—81.
- Rozwadowski Antoni, 19, II—IV, 75—79.
- " Stanisław, 12, II—IV, 75—79.
- Ruciński (Rucieński) Józef, 9, I, 79.
- * " Kazimierz, 11, I, 86.
 - " Marcin, 12, I—II, 78—81.
 - " Stefan, 12, I—III, 78—81.
- Rudnicki Adam, 9, pocz.—I, 78—81.
- Rybicki Marcin, 14, I, 78.
- Rychlewicz Sebastyan, pocz., 76.
- Rydelski (Rytelski) Tomasz, 12, I, 78.
- Ryszkowski Stanisław, 20, III, 75.
- * Rytel Jan, 11, I, 86—87.
 - * " Kazimierz, 9, I, 86—87.
- Rzepeczyński Franciszek, 14, I, 76.
- Sakiewicz Piotr, 15, I, 75—76.
- * Sasin Jakób, 13, I, 81; 18, III, 86.
- Sawicki Franciszek, w. mazowieckie, 10, pocz., 79; 17, II, 86.
- " Jakób, IV, 80.
 - " Jan, 12, pocz.—I, 80—81.
 - " Tomasz, 8, pocz.—I, 79—81.
- * Siatkowski Łukasz, 10, I, 89.
- Sienicki Franciszek, w. mazowieckie, pocz., 78—79; 16, I, 87.
- Siepietowski Walenty, 13, II, 78.
- Sikorski Jan, 18, I, 76.
- * " Kacper, 19, II—III, 86—89.
 - * " Kazimierz, 18, III, 90.
 - " Maciej, 16, II, 75—76.
- * Skalski Antoni, 10, I—II, 86—87, 89—90.
 - * " Ignacy, 6, I—II, 86—88.
- Skarzyński Piotr, m. mazowieckie, 12, I, 88—90.
- " Szymon, 18, II, 75—76.
- Skibniewski Ignacy, pocz., 76.
- Skiermont Mikołaj, podwojewództwo—?, pocz., 76.
- Skłodowski Jan, pocz., 81.
- Skolimowski Wawrzyniec, w. mazowieckie, 14, pocz.—III, 79—81, 86.
- * Skorupka Antoni, 15, I, 86—87.
 - * " Jan, 15, I, 86—89.
 - * " Jan, 10, I, 87.
 - * " Jerzy, 10, pocz.—III, 81, 86—90.
 - * " Kazimierz, 13, I—II, 86—87, 89—90.

- Skorupka Piotr, III, 75.
" Szymon, III, 75.
Skrocki Wojciech, pocz., 80—81.
Skulski Józef, w. mazowieckie, 16, I, 87.
Skwirczewski Kazimierz, 12, I, 78.
Smuniewski Krzysztof, 13, I—III, 75—80.
* " Tomasz, 16, I—III, 86—90.
* Snitka Andrzej, 14, I—II, 86—88.
* " Ignacy, 11, I, 86—87.
Sobolewski Adam, pocz., 78.
Sobotowski Adam, 16, pocz.—III, 78—81.
" Dawid, 33, IV, 78—80.
* Soszyński Walenty, 14, pocz.—II, 81, 86—88.
* Sawiński Józef, w. mazowieckie, 19, I, 89—90.
* " Marcin, " 13, I, 89—90.
* Stachowski Antoni, 11, I, 87—90.
Staniszewski Jan, I, 75.
Stankiewicz Antoni, w. mazowieckie, 18, II, 88.
" Franciszek, " 16, II, 88—89.
* Stański Ignacy, 14, I—II, 86—88.
* " Sylwester, 15, II—III, 86—90.
Starzewski Leon, pocz., 81.
Stelągowski Ignacy, I, 76.
* " Jakób, 16, I, 86—87.
" Jan, I, 75.
* " Szymon, 14, I, 86—87.
* Struś Antoni, 17, I—II, 86—89.
* " Grzegorz, 13, I—II, 86—90.
" Józef, pocz., 80.
" Tadeusz, pocz., 80.
Strębosz Ignacy, 10, I—II, 75—76, 79—80.
Suchodolski Jan, pocz.—II, 76—81.
" Jan, w. mazowieckie, 9, I—II, 86—90.
Suchorzelski Andrzej, 13, I—II, 75—78.
Sujkowski Stanisław, w. mazowieckie, 15, I—II, 86—88.
* Supet Grzegorz, 10, I, 89.
* Swinarski Andrzej, 18, II, 86.
Sychta Walenty, 15, II, 75.
* Szakiewicz Jan, 13, I, 90.
Szańkowski Franciszek, pocz., 78.
Szczeniowski Mateusz, w. mazowieckie, 14, I, 88—89.
Szczygielski Ignacy, w. mazowieckie, 9, I, 89.
" Onufry, " 10, I, 89.
Szempliński Jan, 11, I, 75, 79.
Szepietowski Walenty, 14, III, 79.
* Szewruk Maciej, 10, I, 87.
Szkopik Jan, 15, I—IV, 76—81.
* Szkup' Adam, 15, I, 87—88.

- * Włodek Paweł, 12, I—II, 86—87, 89—90.
- " Stanisław, 20, I, 80.
- * " Walenty, 12, I, 88—90.
- Wodnicki Feliks, w. mazowieckie, 10, I, 89—90.
- * " Franciszek, " 16, II, 88—90.
- " Jan, " 11, I, 90.
- " Józef, " 12, I, 89—90.
- * Wojdecki Piotr, 8, I, 87—90.
- * Wojewódzki Andrzej, 17, I—II, 87—89.
- " Baltazar, pocz., 75—76, 79—81.
- * " Franciszek, burgrabicz drohicki, 9, I—II, 87—90.
- " Ignacy, 13, II—IV, 75—80.
- " Ignacy, w. mazowieckie, burgrabicz drohicki, 14, II—III, 86—89.
- * " Ignacy, 8, I—II, 87—90.
- " Jan, 10, pocz.—III, 78—81, 86—87.
- " Maciej, 20, II, 75.
- * " Maciej, 8, I—II, 87—90.
- * " Mateusz, 12, I, 90.
- " Michał, pocz.—I, 80—81, 88—89.
- * " Mikołaj, 13, I, 88, 90.
- " Piotr, 16, II—IV, 75—78.
- * " Piotr, 13, I—II, 87—89.
- * " Stanisław, 17, II, 86.
- * " Stanisław, 16, I, 89.
- * " Szymon, burgrabicz drohicki, 7, I, 87—90.
- " Tomasz, 20, III, 75—76.
- " Walenty, 16, II, IV, 75, 78—79.
- Wojno Wojciech, 19, II—III, 75—76.
- * Wojtkowski Franciszek, 10, I, 86—90.
- * " Ignacy, 14, II—III, 86—89.
- * " Mateusz, 12, II—III, 86—90.
- * " Wojciech, 18, II—III, 86—89.
- Wolkowski Ignacy, pocz., 79, 81.
- * " Samuel, 12, I, 89—90.
- * Wołkowski Józef, 16, II, 86—87.
- * Wrzosek Adam, 10, I, 90.
- " Antoni, pocz., 78.
- * " Franciszek, 10, I, 90.
- " Jan, 12, pocz.—I, 75—78.
- * " Piotr, 9, I, 89—90.
- * " Piotr, 12, I, 90.
- * " Stanisław, 6, I, 90.
- * Wygonowski (Wyganowski) Dyonizy, burgrabicz drohicki, 13, II, 86—89.
- * " Rafał, burgrabicz drohicki, 7, I, 87.
- * " Stanisław, " " 10, I, 87—90.
- Wyrozębski Ignacy, burgrabicz grodzki drohicki, 10, I—II, 75—81.

- * Wyszowski Józef, 22, I, 87.
- * Wyszomirski Andrzej, 16, II, 86—89.
 - " Marcin, 12, pocz., 79—81.
- * Wyżoreński Aleksander, 18, III, 89.
 - Zaboklicki Antoni, w. mazowieckie, 12, pocz.—III, 81, 86—90.
 - " Ignacy, " 17, II—III, 86,—88—90.
 - " Piotr, " 16, I—III, 80—81, 86—89.
- Zaborowski Franciszek, sędzic liwski, pocz., 79.
 - " Jan, w. mazowieckie, 12, II, 86—90.
- * Zachowski Teodor, 15, I, 88.
- Zakrzewski Wojciech, I, 75.
- Zalewski Bartłomiej, w. mazowieckie, 12, I, 90.
 - " Feliks, " 10, I, 90.
 - " Franciszek, " miecznikowicz plocki, 12, I—II, 89—90.
 - " Jan, " 10, pocz. — III, 78 — 81, 86—89.
 - " Józef, 12, I—II, 78—81.
 - " Józef, w. mazowieckie, 15, I, 88 — 89.
 - " Kazimierz, 15, I—II, 78—79.
 - " Kazimierz, w. mazowieckie, 16, II—III, 86 — 90.
 - " Piotr, 9, pocz.—II, 75—76, 79—81.
 - " Stanisław, 12, II—IV, 75—79.
- * Stanisław, 13, I, 90.
 - " Władysław, w. mazowieckie, 10, pocz. — II, 80—81, 86.
- Zaliwski Jan, w. mazowieckie, 10, I, 86—87.
- Zarębski Stanisław, " 22, I, 90.
- * Zarzycki Ignacy, 12, I, 90.
- Zastawski Stanisław, 18, III, 75.
- * Zatkalik Bazyli, 18, III, 86—88.
- * " Bazyli, 10, I, 90.
- * " Fabian, 12, I, 90.
- " Grzegorz, I, 75, 80.
- * " Jan, 14, II—III, 86—89.
- * " Szczepan, 12, I, 87—89.
- Zawadzki Adam, w. mazowieckie, 13, I—II, 86, 88—90.
 - " Andrzej, pocz., 80.
- * " Bonifacy, 13, I, 86.
- " Fabian, 8, I, 90.
- " Franciszek, 15, II — III, 86, 88—89.
- " Jacek, w. mazowieckie, 10, I—II, 86—90.
- * " Jan, 10, I, 86—90.
- * " Jan, 9, I, 87.
- " Józef, 14, I—III, 75—81, 86—87.
- * " Kazimierz, 15, II — III, 86—90.
- " Tomasz, w. mazowieckie, 9, I—II, 86—90.
- " Wawrzyniec, 12, I—IV, 75—80.
- Zawistowski Józef, 19, I, 79—80.

- Zawistowski Józef, pocz., 81.
- * Zborowski Jan, 11, I, 87.
- Zdzieborski Ludwik, regentowicz ostrowski (kamieński), 12, I—III,
79—81.
- Zdzitowiecki Bonifacy, w. mazowieckie, 11, I—II, 86—87.
- " Cyprian, 7, I, 87.
- * Zembrowski Mikołaj, 14, I—III, 86, 90.
- Zieleźnicki Andrzej, pocz., 79.
- * " Kazimierz, 9, I, 89—90.
- * " Marcin, 13, I—II, 81, 86.
- * " Michał, 13, I, 89—90.
- * " Paweł, 11, I, 89—90.
- * " Teodor, 13, I, 87.
- Zieliński Szymon, chorążyc liwski, III, 75.
- Ziółko Piotr, pocz., 79.
- Złotkowski Antoni, 20, III—IV, 79—80.
- * Żebrowski Ludwik, 20, III, 86—87.
- " Maciej, 14, II, 86—87.
- * " Mikołaj, 14, II, 88—89.
- * Żochowski Teodor, 15, II, 89—90.
- * Żukowski Antoni, 18, II—III, 80, 86—87.
- " Edward, I, 80.
- " Ignacy, w. bełskie, 21, III, 86.
- Żurowicz Antoni, 15, II, 75—76.
- Żyznowski Józef, w. mazowieckie, 20, III, 86.
-

Komisya Edukacyi Narodowej

1775-1794.

I. RAPORTY SZKÓŁ.

- Zeszyt 1.** Raporty szkoły wydziałowej Warszawskiej, str. IV, V, 86. Cena kop. 60.
- Zeszyt 2.** Raporty szkoły podwydziałowej Łęczyckiej, str. IV, 57. Cena kop. 40.
- Zeszyt 3.** Raporty szkoły podwydziałowej Płockiej, str. IV, 192. Cena rb. 1 kop. 20.
- Zeszyt 4.** Raporty szkoły podwydziałowej Pułtuskiej, str. 194. Cena rb. 1 kop. 20.
- Zeszyt 5.** Raporty szkoły podwydziałowej Rawskiej, (pod prasą).

299671

12